د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو
د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

تفسیر شریف- دولسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د
ښوونکو د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوالان

- دکتور فضل الهادی وزین
- فضل الله نیازی

علمي او مسلکي ایډیټ

- محمد عارف لودین
- محمدآصف کوچي

د ژبې ایډیټ

- محمد قاسم هیله من

دیني، سیاسي او کلتوري کمیټه

- مولوی قیام الدین کشاف
- دکتور عبدالصبور فخري

د څارنې کمیټه

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معین
- دکتور شېر علي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې رئیس
- دکتور محمد یوسف نیازی د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست سرپرست

طرح او ډیزاین

عنایت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

د لوی خدایﷻ ډیر شکر دی چې انسان يې په احسن تقویم کې پیدا او هغه ته يې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګاڼه يې سمبال کړ. ډیر درود دې وي د اسلام پر ګران پیغمبر حضرت محمد مصطفیﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنايي پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تالیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هیواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي.

د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړیږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هیواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښېګڼه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښايي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوې موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هیواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهۍ په وړاندې يې جګړه خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هیواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هیواد د زده کړې د نظام بری د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او ویش کې يې زیار ایستلی او مرسته يې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدایﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهربانۍ له موږ سره د پوهنې د سپیڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزیر

دوکتور اسدالله حنیف بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیکونه

لومړی لوست: قرآن کریم د ربنا په لور هدایت ۱
دویم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۷
دریم لوست: د شورا ارزښت ۱۱
څلورم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۱۵
پنځم لوست: د انبیاوو مقام ۱۹
شپږم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۲۲
اووم لوست: اسلام غوره دین دی ۲۸
اتم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۳۲
نهم لوست: په آخرت ایمان او پر ژوند یې اغیز ۳۸
لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ٤۱
یوولسم لوست: په دین کې اعتدال (منځلاریتوب) ٤٦
دولسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۵۰
دیارلسم لوست: گټوره سوداگري ۵۸
څوارلسم لوست: د دیني زده کړې ارزښت ٦٤
پنځلسم لوست: د دیني شعائرو تعظیم او درناوی ٦۹
شپاړسم لوست: دتېر لوست پاتې برخه ۷۳
اوولسم لوست: ټولنیز عدالت د قرآن په رڼا کې ۷۷
اته لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۸۲
نولسم لوست: د انسان د وینو تویولو حرمت ۸۸
شلم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۹۲
یو ویشتم لوست: د خلکو په شتمنیو د تیري حرمت ۹٦
دوه ویشتم لوست: گډ ژوندون او خواخوږي ۱۰۲
درویشتم لوست: په قرآن کریم کې نمونه ځوانان ۱۰۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

قرآن کریم د رڼا په لور هدایت

قال الله تعالی: ﴿الر كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۞ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۞﴾ [ابراهیم:۱-۲]

د کلمو معنا

الر: الف، لام، را- په دې آیت کې د مقطعه تورو له جملې څخه دي چې په معنا او تفسیر یې پرته له الله تعالی او د هغه له پیغمبرﷺ څخه بل هیڅوك نه پو هیږي.

كِتَابٌ:	قرآن.
لِتُخْرِجَ:	چې وباسې ته.
الظُّلُمَاتِ:	د ظلمه جمع ده، تیارې.
النُّورِ:	رڼا.
الْعَزِيزِ:	غالب، د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.
الْحَمِيدِ:	ستایل شوی،د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.
وَيْلٌ:	هلاکت، افسوس، د دوزخ په ښخ کې یوه کنده ده.

ژباړه

(ا ـ ل ـ ر) ای پیغمبره! دا یو کتاب دی چې موږ ستا لوري ته نازل کړی دی چې ته یې خلك د هغوی د رب په مرسته له تیارو څخه د رڼا په لور چې د برلاسي او ستایل شوي رب لیار ده راوباسې.

الله هغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې د ټولو هستیو څښتن دی. او سخت عذاب او هلاکت د کافرانو په برخه دی.

تفسیر

د آیتونو شرح او څیړنه

د دې لوست مبارك آیتونه د (ابراهیم) سورت لومړني آیتونه دي چې مدینې منورې ته له هجرت د مخه په مکه معظمه کې نازل شوي دي. د دې سورت لومړنی آیت په (الر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې درې تورو (الف، لام، را) پیل شوی دی. دا ډول توري په قرآن عظیم الشان کې د مقطعه، یعنې له یو بل نه بیل او جلا تورو په نامه یادیږي. د قرآن عظیم الشان نهه ویشت سورتونه په دغو تورو پیل شوي دي.

مفسرین د دغو تورو د معنا په هکله بیل، بیل او متفاوت نظرونه لري،[۱] خو د دغو تورو حقیقي معنا او په دغو تورو د قرآن عظیم الشان د ځینو سورتونو د پیلېدو اسرار یوازې الله تعالی او د هغه رسول علیه السلام ته معلوم دي او موږ نشو کولای په یقین سره د دې تورو د معنا او مفهوم په اړه څه ووایو.

په مبارک آیت کې له کتاب څخه مراد قرآن مجید دی. (کتاب) د قرآن عظیم الشان له نومونو څخه دی چې په ګن شمیرآیتونو کې په دې معنا یاد شوی دی. په نکره صیغې سره د (کتاب) لفظ کارول د دې مبارک کتاب په اوچت مقام او لوړې مرتبې دلالت کوي.

د کتاب د نازلېدو معنا دا ده چې قرآن عظیم الشان د الله له لوري د جبرایل ﷺپه واسطه د دنیا د اسمان له (بیت العزة) نه په پیغمبرﷺ باندې نازل شو.

له تیارو نه د رڼا په لور د خلکو را ایستل د پیغمبرﷺ د رسالت او بعثت ستر هدف دی . د تیارې لفظ له کفر، جهل، شرک، بدعت او نورو ټولو اعتقادي او عملي مفاسدو او انحرافاتو څخه استعاره ده. د **(ناس):** کلمه په عربي ژبه کې د خلکو په معنا ده. د (ال) راتلل د دغې کلمې په سر کې د انسان په مطلق جنس دلالت کوي، د هرې زمانې او هر ځای انسانانو ته شاملیږي چې د خدایﷻ د وروستني پیغمبر په حیث د رسول اللهﷺ په عالمیت، او د هغه مبارک د رسالت په تل پاتې کېدو او د وروستني کتاب په حیث د قرآن عظیم الشان په عالمیت، عمومیت او همېشه والي دلالت کوي.

د (نور) کلمه له ایمان، توحید، اسلام، د پیغمبرﷺ له سنتو او ټولو اعتقادي او عملي فضایلو او ښېګڼو څخه استعاره ده. دلته د تیارو او ظلمونو لپاره د جمعې لفظ (الظلمات) تیارې، او د رڼا لپاره مفرد لفظ (النور) کارول شوی دی؛ ځکه کفر ډېر انواع او طریقې لري، خو د ایمان لاره یعنې د الله تعالی او اسلام لاره یوه ده.

---

[۱]- د امام بیضاوي انوار التنزیل تفسیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ عبارت په دې دلالت کوي چې له تیارو، شرك او اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ایستل د قرآن او د پیغمبرﷺ د لارښوونو په وسیله، د الله تعالی په امر او ارادې سره ترسره کیږي. لکه څرنګه چې د ﴿إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ له مبارکې جملې څخه څرګندیږي. د الله ﷻ له لارې نه مقصد د الله تعالی دین، شریعت او الهي سنن دي. د آیت پای په دوو صفتونو(العزیز) یعني غالب، او(الحمید) یعني د ټولو مخلوقاتو په ژبه ستایل شوي، سره شوې ده، چې په دې کې د کفارو لپاره یو ډول ډار (انذار) او یادونه (تذکیر) ده ترڅو کفار پرکفر او عملي مفاسدو باندې له اصرار څخه لاس واخلي.

د لوست د دویم آیت لومړنی برخه پر ټوله هستی او کایناتو یعني اسمانونو او ځمکې باندې د الله تعالی د مالکیت او مطلق قدرت څرګندونه کوي. د آیت په دویمه برخه کې د کافرانو لپاره تهدید او سخت وعید دی، چې پر کفر باندې د استمرار په حالت کې به سخت عذاب د دوی په انتظار کې وي. د نکرې صیغې کارول د (ویل)، (عذاب) او (شدید) په کلماتو کې د عربي ژبې د اسلوب او دستور له نظره د عذاب په شدت او سختۍ دلالت کوي چې د کفارو لپاره تیار شوی دی.

دآیتونو لنډ مفهوم

د پورتنیو مبارکو آیتونو اجمالي مفهوم دا دی چې الله تعالی په دغو دوو مبارکو آیتونوکې د قرآن عظمت ته په اشارې سره په روان او څرګند اسلوب سره د قرآن کریم د نازلیدو او د پیغمبرﷺ د بعثت موخه، د کفرله تیارو نه د خلکو را ایستل او له اعتقادي انحرافاتو او عملي مفاسدو نه د ایمان او اسلام د رڼا په لور راتلل ښودلي دي او پر هستی اوکایناتو باندې د عزیز او حمید ذات بشپړې غلبې ته په اشارې سره یې کافران پرکفر د اصرار اوسرغړونې له خطرناکو پایلو څخه ویرولي دي.

د قرآنکریم ځانګړتیاوې

۱ - قرآن د هدایت او لارښوونې کتاب

څرنګه چې په پورتنیو آیتونو کې یادونه وشوه چې الله تعالی قرآن نازل کړ، ترڅو پیغمبرﷺ خلك له تورو تیارو نه راوباسي او د رڼا په لور ورته لارښوونه وکړي. دا د دې څرګندونه کوي چې قرآن د هدایت او لارښوونې کتاب دی. په قرآن عظیم الشان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې داسې ډېر آيتونه شته چې په هغو کې قرآن ته هدايت ويل شوی دی. نوموړي آيتونه د پورتني آيت شرح او تفسيرکوي؛ ځکه چې د قرآن ښه او غوره تفسيرونکی پخپله قرآن دی. مثلاً: په لاندينيو مبارکو آيتونو کې غور او دقت وکړئ:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ [البقرة:٢] **ژباړه:** دا د الله کتاب دی، هيڅ شک پکې نشته، پرهيزګارانو ته لارښوونکی دی. ﴿هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران:١٣٨] **ژباړه:**دا قرآن د عامو خلکو لپاره بيان او د پرهيزګارانو لپاره هدايت او پند دی. ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل:٨٩] **ژباړه:** او موږ داسې کتاب پرتا نازل کړی دی چې هر څه يې پوره بيان کړي او د مسلمانانو لپاره هدايت، رحمت او د خوښۍ زيری دی.

د پام وړ ده چې د هدايت لفظ په قرآن کريم کې کله د ارشاد او لارښوونې په معنا او کله هم د توفيق په معنا کارول کيږي.

٢ - قرآن نړيوال او تلپاتې کتاب

قرآن کريم کې د (هدايت) د کلمې معنا کارولو ته په پام او په مختلفو مواضعوکې د قرآن مجيد د آيتونو سياق او مفهوم ته په کتلو سره، پرته له شکه دا څرګنديږي چې قرآن کريم د هغو کسانو لپاره د هدايت او لارښوونې کتاب دی چې ايمان يې پرې راوړی دی او د هغه د تعليماتو او ژغورونکو قوانينو له خوږې سرچينې څخه يې ګټه پورته کړې ده، خو په دې کې هم شک نشته چې د قرآن دعوت او خطاب عام او نړيوال دی؛ ټول بشريت ته په هرځای او هروخت کې متوجه دی او په يوې ځانګړې ډلې او يا خاصو خلکو پورې اړه نه لري.

د مثال په توګه: په لاندينيو آيتونو کې قرآن کريم د ټولو خلکو لپاره هدايت بلل شوی دی:

الف: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾ [البقرة: ١٨٥].

ژباړه: روژه هغه مياشت ده چې په دې کې هغه قرآن نازل شوی دی چې د خلکو لپاره له سره تر پايه هدايت دی او داسې څرګندې لارښوونې په کې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل يوله بله په ډاګه بېلوونکې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ [الفرقان:۱] **ژباړه:** ډېر لوړ او برکتناك دی هغه ذات چې پربېکړه کوونکی قرآن یې پر خپل بنده (محمد) نازل کړی تر څو د ټولو خلکو لپاره ډاروونکی وي.

ج: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾[ص:۸۷] **ژباړه:** قرآن پرته له دې، چې د ټول عالم لپاره پند وي، بل څه نه دی.

د قرآن عظیم الشان د عالمیت بل دلیل د خاتم الانبیا حضرت محمدﷺ نړیوال او تلپاتې رسالت دی چې دا کتاب پرې نازل شوی دی، ځکه نبوت اوقرآن دوه نه بیلیدونکي شیان دي او یو له بل څخه نه جدا کیږي. الله تعالی فرمايي:﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبيا: ۱۰۷]. **ژباړه:** موږ ته نه یې رالیږلی، مګر رحمت د ټولو عالمیانو لپاره.

د قرآن عظیم الشان آیتونه پردې ناطق او ګواه دي چې قرآن یو نړیوال، عالمي او تلپاتې کتاب دی. دا کتاب په خپلو تعلیماتو، احکامو او ارزښتونوسره د تل لپاره نوی دی، هیڅکله هم نه زړیږي او په هر وخت او زمان کې د بشر د هدایت او لارښوونې لپاره واضح او ځرګند پیغام لري.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د قرآن کریم د نړیوالتوب، عالمیت او همیشه والي په هکله په خپلوکې سره مباحثه وکړي.

۳ - قرآن کریم له لاس وهنې (تحریف او تبدیل) نه ساتل شوی کتاب

د بشر د هدایت لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حیث د قرآن د عالمیت او همېشه والي غوښتنه دا ده چې دا کتاب له تحریف او لاس وهنو څخه پاك وي؛ ځکه که چېرې په قرآن کې هم د پخوانیو کتابونو، لکه د تورات او انجیل په څیر تحریف او بدلون راغلی وای، نو په دې صورت کې قرآن نه شوای کولی د هرځای او هرې زمانې د خلکو لپاره د هدایت کتاب وای. له دې امله الله تعالی په ډېر ټینګار سره د قرآنکریم د ساتنې په اړه داسې فرمايي:﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر:۹] **ژباړه:** بېشکه چې موږ ذِکر (قرآن) رالیږلی دی او موږ یې خامخا ساتونکي یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی د دغې ژمنې تحقق موندل او ترسره کېدل د قرآن عظیم الشان له معجزو څخه یوه څرګنده معجزه ده. قرآن کریم د مسلمانانو په اجماع او د مخالفینو په ګواهۍ سره د تورات او انجیل پر خلاف، چې د یوې ځانګړې زمانې او خلکو لپاره نازل شوي وو، له تحریف او تبدیل څخه محفوظ او مصئون پاتې دی، په دې معنا چې د قرآن په نصوصو یعنې آیتونو، سورتونو او الفاظو کې په لږه اندازه کمی، زیاتی او یا تغیر او تبدیل هم نه دی رامنځته شوی. کوم قرآن چې دا مهال زموږ سره دی، په بشپړه توګه هماغه الهي وحې ده چې جبرئیل؈ د الله له لورې پر محمد ﷺ باندې نازله کړې ده. بیا قرآن کریم د رسول علیه السلام په واسطه په لیکلې بڼه په صحیفو او د اصحابو کرامو په سینو کې وساتل شو. وروسته بیا دغه قرآن پرته له دې چې یوه کلمه او یا توری له هغه نه کم او یا پرې ورزیات شي، له یوه نسل نه بل نسل ته په نقلیدو ترموږ راورسید. دا لړۍ به تر قیامته پورې دوام ولري او قرآن به د الهي ژمنې پر اساس له لاس وهنې څخه خوندي پاتې وي. قرآن د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی کتاب دی چې هیڅ ډول نسخ، تحریف او تبدیل هغه ته لاره نشي موندلی. د قرآن کریم له نزول وروسته د وحې لړۍ بنده شوې ده. د الله تعالی له لورې بل کتاب نه راځي. همدارنګه بل پیغمبرهم نه رالیږل کیږي. لکه څرنګه چې دا مطلب په لاندینې آیت کې په څرګند ډول بیان شوی دی، الله تعالی فرمایي: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ [فصلت:٤٢] **ژباړه:** نه ورته د مخ له لورې باطل راتلای شي او نه د شا له لورې، دا د حکیم او ستایلي شوي ذات رالیږل شوی کتاب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم د رڼا په لور هدایت

۴ - قرآن کریم شامل او کامل کتاب دی

څرنگه چې قرآن د بشر د هدایت لپاره په هرعصر او زمان کې تلپاتې کتاب دی، نو په کار ده چې دغه کتاب شامل او کامل کتاب وي او د ژوند ټولو برخو ته شامل وي. له دې امله د قرآن سپېڅلې تعلیمات، احکام او ارزښتونه داسې هراړخیز دي چې د ژوند ټولې خواوې رانغاړي.

قرآن عظیم الشان د قضایاو په مطرحولو او څېړلو کې داسې بلیغ او څرگند اسلوب لري چې په هر وخت اوځای کې د تطبیق قابلیت او وړتیا لري. د مثال په ډول لاندینی آیت تر غور لاندې نیسو. الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف:۵۲] **ژباړه:** موږ هغوی ته د علم په رڼا کې پوره او بشپړ کتاب راوړی و چې د ایمان راوړونکې قوم لپاره هدایت او رحمت و. همدارنگه فرمایي: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل: ۸۹] **ژباړه:** او موږ پر تا داسې کتاب (قرآن) نازل کړی دی چې هر څه یې پوره بیان کړي دي او د مسلمانانو لپاره هدایت، رحمت او د خوښۍ زیری دی.

۵ - قرآنکریم او پخواني آسماني کتابونه

قرآن کریم د بشریت د لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی او تر ټولو بشپړ کتاب دی. د قرآن کریم په نزول سره ټول پخواني اسماني کتابونه منسوخ شوي دي، ځکه قرآن د بشر د لارښوونې لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حیث د پخوانیو کتابونو ټول هغه احکام چې د بقا وړتیا یې درلودله په خپل ځان کې لري او د دغو کتابونو تصدیق کوونکی دی. الله تعالی فرمایي: ﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ [آل عمران: ۳] **ژباړه:** (الله تعالی) په حقه پر تا هغه کتاب (قرآن) نازل کړی چې پخواني آسماني کتابونه رېښتیني گڼي او هم یې تورات او انجیل نازل کړی دی.

له دې امله پر ټول بشریت فرض دي چې پر قرآن اوخاتم النبیین حضرت محمدﷺ باندې ایمان راوړي. رسول اللهﷺ په دې اړه داسې فرمایلي دي: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ أَوْ نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَا يُؤْمِنُ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

أَصْحَابِ النَّارِ» [۱] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی هرڅوك له دې امت څخه كه هغه يهودي وي يا نصراني او زما له بعثت څخه خبر شي، بيا په داسې حال وفات شي چې ايمان رانه وړي پر هغه څه چې زه پرې راليږلى شوى يم، مگر دا چې هغه به د دوزخيانو له جملې څخه وي.

څرنگه چې په پخوانيو كتابونو كې ډېر زيات تحريف او بدلون راغلى دى او نسخې يې يو تر بله ډېر توپير لري نو موږ نشو كولاى چې پر دغو نسخو د الهي كتاب په حيث اعتماد وكړو. الله تعالى فرمايلي دي: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا...﴾ [البقرة: ۷۹] **ژباړه:** هغه خلك دې هلاك وي چې يوشى په خپل لاس وليكي او بيا وايي دا د الله ﷻ راليږلې ليكنه ده، ترڅو ډېرې لږې پيسې پرې ترلاسه كړي.

قرآن د تورات او انجيل د هغو كتابونو (كوم چې اوس مهال اهل كتاب ورته لاس رسي لري) د محتوياتو د حقيقت او بطلان تشخيصوونكى او څيړونكى دى. له دې امله قرآن عظيم الشان ته د نورو اسماني كتابونو ساتونكى(مهيمن) او ناظر ويل شوى دى. الله تعالى فرمايي:﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ..﴾ [المائده: ٤٨] **ژباړه:** اى محمده، موږ تا ته دا كتاب (قرآن) په حقه درليږلى دى چې له ده وړاندې كتابونه رېښتيني گڼي او ساتونكى يې دى.

- د قرآن په وړاندې د مسلمان مسؤوليت

پر قرآن باندې د ايمان لرلو او د الله تعالى د وروستني كتاب په حېث د هغه د تعظيم او درناوي برسيره، مسلمان د قرآن په وړاندې نور وجايب او مكلفيتونه هم لري چې د قرآن د نصوصو په رڼا كې به له دغو مسؤليتونو نه ځينې په لنډ ډول بيان كړو:

۱- پر قرآن باندې د پوهېدو او گټو ترلاسه كولو په منظور په ډېر دقت سره د قرآن كريم د آيتونو استماع او اوريدل. الله تعالى فرمايي: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الأعراف:۲۰٤] **ژباړه:** او كله چې ستاسې په وړاندې قرآن لوستل كيږي نو هغه په غور سره واورئ او چپ اوسئ، ښايي چې پر تاسې رحم وشي.

---

۱ - رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د قرآن له آیتونو څخه پند او ګټه اخیستل او د هغو په احکامو او حکمتونو ځان پوهول. الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ﴾ [القمر: ۱۷] **ژباړه:** او په یقین سره موږ قرآن د پند اخیستلو لپاره اسان کړی، آیا شته کوم پند اخیستونکی؟.

۳- د قرآن په آیتونو کې تفکر او تدبر او د هغه په احکامو، اوامرو، نواهیو او ارزښتونو پوهیدل. الله تعالی فرمایي:﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [ص:۲۹] **ژباړه:** دا یو برکتناك کتاب دی چې موږ پرتا نازل کړی تر څو یې هغوی په آیتونو کې فکر وکړي او د عقل څښتنان ترې پند واخلي.

۴- د قرآن تلاوت، یعنې په سمه توګه د قرآن تلاوت او لوستل، په تلفظ او معنا کې له غلطۍ او خطا نه د مخنیوي په خاطر د تجوید د قواعدو او احکامو د مراعاتولو پر اساس د تورو ادا کول. د قرآن تلاوت په سمه توګه پرهر نارینه او ښځینه مسلمان لازم دي، الله تعالی فرمایي:﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ [المزمل: ٤] **ژباړه:** او قرآن په ترتیل او تجوید سره ولوله.

۵- د قرآن کریم تبلیغ او نورو ته د هغه د احکامو، تعلیماتو، ارزښتونو او پېغام رسول. دا خبره د پام وړ ده چې د قرآن تبلیغول او په مختلفو سطحو کې د هغه د مفاهیمو، علومو او ارزښتونو خپرول د ټولو مسلمانانو (که هغه نارینه وي یا ښځینه، ټولنه وي او یا حکومت) دنده او مکلفیت دی. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ [المائدة: ٦٧] **ژباړه:** ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لورې پر تا نازل شوي دي.

۶- د قرآن د احکامو او تعلیماتو پلي کول، د الله تعالی د کتاب په وړاندې د مسلمان په فردي او ټولنیز ژوند کې ترټولو مهم مسؤولیت او مکلفیت د قرآن کریم د اوامرو د تطبیق اوپلي کولو لپاره مخلصانه هڅه او هاند دی، ځکه قرآن کریم د تطبیق او عملي کولو په خاطر نازل شوی دی. الله تعالی فرمایي: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۵] **ژباړه:** موږ تا (محمدﷺ) ته قرآن په حقه نازل کړی دی تر څو د الله ﷻ د لارښوونو په رڼا کې د خلکو ترمنځ پریکړې وکړې او هېڅکله د خاینانو لپاره جګړه کوونکی مه کیږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی دې ټولو مسلمانانو ته د قرآن کریم د سم تلاوت، ژورې پوهې، په احکامو او تعلیماتو د عمل کولو او د قرآن تر سیورې لاندې د نیکمرغه ژوند کولوتوفیق ورکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

۱- قرآن په هر وخت او هر ځای کې د ټول بشریت هادي او لارښود دی.

۲- قرآن یو نړیوال کتاب دی او د کومو ځانګړو خلکو او یا ځانګړې ډلې لپاره نه دی رالیږل شوی.

۳- قرآن کریم له تغیر او تبدیل نه محفوظ او مصئون دی او هیڅوک نشي کولی په هغه کې تحریف او بدلون راولي.

۴ـ د قرآن کریم خدمت، د هغه حفظ کول، په هغه پوهیدل، د هغه تبلیغ او تطبیق د ټولو مسلمانانو دنده او رسالت دی.

۵ـ د قرآن کریم د نزول او د نبي کریمﷺ د بعثت مقصد د کفر له تیارو، شرک، جهل او له اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ایستل دي.

پوښتنې

۱- مقطعه توري یعنې څه؟ د تفسیر علماء د دې تورو د معنا په اړه څه نظر لري؟

۲- ولې په دغه مبارک آیت کې د تیارې لپاره د جمعې صیغه او د رڼا لپاره د مفرد صیغه کارول شوې ده؟

۳ـ په دې مبارک آیت کې د الله ﷻ له لارې نه مقصد څه شی دی؟

۴ـ د دې مبارک آیت کومه برخه د قرآن کریم په نړیوالتوب او همیشه والې باندې دلالت کوي؟

۵ـ د دی مبارکو آیتونو لنډ او اجمالي تفسیر بیان کړئ.

۶ـ په دې لوست کې په قرآن سره د قرآن د تفسیر دوه نمونې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن په وړاندې د مسلمانانو د مسئولت په هکله یوه مقاله ولیکي. بیا دې په ټولګي کې د ښوونکي په مرسته او لارښوونه د دې موضوع په اړه خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شورا ارزښت

قال الله تعالی: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ [آل عمران: ۱۵۹]

د کلمو معنا

{لِنْتَ}:	نرم شوې.
{فَظًّا}:	بد خویه.
{غَلِيظَ الْقَلْبِ}:	د سخت زړه خاوند.
{لَانْفَضُّوا}:	هرو مرو به خواره شوي وو.
{شَاوِرْهُمْ}:	مشوره وکړه له هغوی سره.
{عَزَمْتَ}:	هوډ(قصد) دې وکړ.
{فَتَوَكَّلْ}:	نو توکل وکړه.
{يُحِبُّ}:	خوښوي.

ژباړه

نو د الله ﷻ د مهربانۍ له امله نرم شوې ته د هغوی(صحابه وو) لپاره او که وای ته بد خویه سخت زړی، هرو مرو به دوی ستا له شاوخوا نه خپاره شوي وو. نو هغوی ته عفوه وکړه او د هغوی لپاره ببښنه وغواړه او په کار کې له هغوی سره مشوره وکړه او کله چې هوډ وکړ تا، نو توکل وکړه په الله ﷻ بې شکه الله ﷻ خوښوي توکل کوونکي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

پورتنی مبارك آیت د (آل عمران) د سورت له آیتونو څخه دی. د (آل عمران) سورت په مدینه منوره کې نازل شوی دی. دغه سورت د نورو مدني سورتونو په څېر د اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې د چارو د تنظيم لپاره په ډېرو احکامو او تعليماتو مشتمل دی. يو له دغو احکامو څخه چې په دې سورت کې بيان شوی دی، د (شورا) حکم دی.

دغه مبارك آيت دهغو آيتونو په لړ کې نازل شوی دی چې د احد په غزوې پورې (چې د هجرت په دريم کال پيښه شوه) تړاو لري. په دې آيت کې پيغمبرﷺ ته خطاب شوی دی؛ خو د اطاعت او پيروۍ د اصل پر بنسټ د پيغمبرﷺ امت په هغه سره د خطاب وړ ګرځېدلي دي او د دی مبارك آيت د احکامو د مقتضا په عملي کولو مکلف دي.

د (ب) توری د{فَبِمَا} په کلمه کې د سبب د بيان، يعنې د پيغمبرﷺ د اصحابو او يارانو په وړاندې د هغه د نرمۍ د سبب د بيان لپاره، چې د الله ﷻله رحمت او مهربانۍ څخه عبارت دی، راغلی دی.

د [ما] توری دلته د الله تعالی د رحمت او مهربانۍ د تأکيد افاده کوي.

غلظت د رقت او نرمۍ ضد دی او د زړه غلظت د سختۍ او نه متأثره کېدلو په معنی دی.

د آيت لومړنۍ برخه يعنې د ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ جملې د رسول اللهﷺ په يارانو د هغهﷺ د نرمۍ سبب د الله تعالی رحمت او مهرباني بيان کړې ده او د سخت خويه او سخت زړي صفتونه يې له هغه څخه نفې کړې دي.

د (عزم) کلمه د هوډ او ارادې په معنا ده. الله ﷻ خپل ګران پيغمبرﷺ ته امر کوي وروسته له دې چې دې له خپلو يارانو سره د يو کار په تر سره کولو کې مشوره وکړه او بيا دې تصميم ونيو، نو پرته له کوم شك او تردد څخه پر الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او کار دې ترسره کړه.

د آيت لنډ مفهوم

د آيت لومړنۍ برخه چې د احد د غزا د آيتونو د سياق په لړ کې نازل شوې ده په دې کې الله تعالی خپل پيغمبرﷺ د هغهﷺ له يارانو سره په نرمۍ او شفقت کولو ستايلی دی او له هغه نه د ناوړو صفاتو، بدو خويونو او سخت زړه والي نفې کوي؛ ځکه که چېرې په هغه کې ناوړو صفاتو شتون درلودای، نو دا به له پيغمبرﷺ نه د خلکو د کرکې او لرېوالي لامل شوی وی، له شك پرته دا کار د رسالت د سترې موخې، چې خلکوته د رښتينې بلنې رسول او په ښې طريقې سره د دغې بلنې د قبلولو لپاره د خلکو هڅول دي، مطابقت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت په دویمه برخه کې الله تعالی خپل پېغمبرﷺ ته امر کوي چې د خپلو یارانو له تېروتنو څخه تېر شي. دغه تېروتنې د احد د غزا پر مهال رامنځته شوې چې په پایله کې یې مسلمانان ډېر زیات زیانمن شول او ګټلې جګړه یې ظاهراً له لاسه ورکړ. همدارنګه الله ﷻ خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي د خپلو یارانو تېروتنې او خطاګانې، چې د احد په غزا کې له هغوی نه شوي دي، وبښي.

په دې آیت کې پیغمبرﷺ ته د الله تعالی له لوري دریم امر مشوره کول دي. الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د کارونو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري. دا حکم یعنې په شورا امر کول د اسلامي ټولنې، حکومت او چارواکې د نظام بنسټ جوړوي.

د آیت په پای کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته خطاب کوي اوداسې فرمایي، وروسته له دې چې د کارونو په ترسره کولو کې دې مشوره وکړه، نو په الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او پرته له تردد څخه کار ترسره کړه، ځکه الله ﷻ هغه کسان خوښوي چې پر الله تعالی توکل کوي.

د حکیم او پوه لارښود ځینې صفات

په دغه مبارك آیت کې د پیغمبرﷺ اووه صفتونه بیان شوي دي، درې صفتونه یې د وصف او اخبار صېغه لري او څلور نور صفتونه یې د امر په صیغې راغلي. دغه صفتونه په لاندې ډول دي:

- له نورو سره په شفقت او نرمۍ کړنه اوتعامل.
- له خلکو سره له بد خویۍ او بد چلن څخه ځان ساتل.
- له پیغمبرﷺ نه د سخت زړه توب د او صافو نفې کول.
- عفوه او بښنه.
- د عفوې او بښنې غوښتل.
- په چارو کې مشوره کول.
- د چارو په ترسره کولو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

د قرآن کریم د پورتني آیت د احکامو پر بنسټ مسلمانان د الله تعالی د رسول په پیروۍ مکلف دي. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ..﴾ [الأنفال:۲۰].

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: ای مؤمنانو، د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ متابعت او فرمانبرداري وکړئ. ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب:٢١]. **ژباړه**: په يقين سره چې د الله رسول ستاسې د هغو خلکو لپاره ښه او غوره نمونه ده، چې د الله او آخرت د ورځې هيله لري او الله ډېر يادوي.

پيغمبرﷺ د مسلمانانو لپاره یوه ښه اوغوره نمونه ده او هغوی مکلف دي په خپلو اخلاقو، صفاتو او کړنو کې د پيغمبرﷺ پيروي وکړي. سره د دې چې په آيت کې د ذکر شويو صفاتو خپلول پرهر مسلمان لازم دي، خو پر دغو صفاتو باندې د هغو کسانو سمباليدل ډېر مهم او اړين دي چې د قيادت او لارښوونې په مناصبو کې ځای لري.

د آيت له الفاظو نه څرګنديږي، که چېرې قائد او لارښود، نرم خويه او مهربانه وي او له بدو او ناوړو اخلاقو څخه، چې د خلکو دکرکې لامل ګرځي، ځان وژغوري، نو يقيناً د خلکو زړونه خپلوي، رعيت يې د اوامرو اطاعت کوي او چارې يې په سمه توګه پرمخ ځي. همدارنګه د ملګرو، دوستانو او د ولس له تېروتنو څخه تيريدل، هغوی ته عفوه کول، هغوی ته د برکت، بښنې او مغفرت دعا کول او د چارو په ترسره کولو کې د هغوی د نظرياتو او مشورو اخيستل د چارو په سمون کې ډېره زياته اغيزه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

د شورا ارزښت

شورا يو قرآني بنسټ (اصل) دی

شورا د اسلام په دین کې يو ثابت اصل دی. مسلمانان مکلف دي د الله تعالی د امر د تعميل او له پيغمبر ﷺ څخه د پيروی په خاطر دغه مهم اصل په خپل فردي او ټولنيز ژوند کې مراعات او پلی کړي.

د چارو په ترسره کولو کې مشوره کول، رايه ورکول او د نورو نظرياتو ته غوږ نيول او د هغو شريکولو ته شورا ويل کيږي. د شورا د اهميت په هکله دا بسنه کوي چې په قرآن عظيم الشان کې يو ځانګړی سورت د (الشوری) په نامه نومول شوی دی. په پورتني مبارک آيت کې الله تعالی خپل محبوب پيغمبرﷺ ته، سره له دې چې وحی هم پرې نازلېدله په شورا امر کړی دی، ترڅو د چارو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي.

ستر تابعي امام حسن بصري د دې آيت په تفسير کې داسې وايي: "د الله تعالی امر خپل پيغمبرﷺ ته په مشوره کولو د دې لپاره نه دی چې ګواکې د يارانو نظر ته يې اړتيا ليدل کيده، بلکې دا امر د دې لپاره دی تر څو مسلمانان د شوری په فضيلت او ارزښت پوه شي، د رسول عليه السلام پسې اقتدا وکړي او د چارو په ترسره کولو کې د هغه پيروي وکړي".

امام قرطبي د پورتني آيت په تفسير کې داسې وايي: "شورا د شريعت له قواعدو او ثابتو او ارزښتناکو احکامو څخه ده. که چيرې مسؤولين او د حکومت چارواکي له ديني علماوو او تجربه لرونکو کسانو سره مشوره ونه کړي، نو له دندې څخه ګوښه کول يې واجب دي".

شورا د اسلامي ټولنې يوه ځانګړتيا ده

په چارو کې مشوره کول نه يوازې د اسلام يو شرعي حکم دی بلکې د مسلمانانو او اسلامي ټولنې له صفاتو او ځانګړتياوو څخه بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی د مسلمانانو د اساسي اوصافو په اړه داسې فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [الشورى: ٣٨]. **ژباړه:** او مؤمنان هغه کسان دي چې د خپل رب بلنه يې منلې ده او لمونځ يې اداء کړی (قايم کړی) دی او خپل منځي کارونه يې په مشورې سره دي او له هغه څه نه چې موږ دوی ته ور روزي کړې د الله په لار کې يې مصرفوي.

له دې مبارك آيت نه دا څرګنديږي چې شورا نه يوازې د اسلام د سياسي نظام يو اصل دی، بلکې د هغې ريښې د مسلمانانو په ژوندانه کې ډيري زياتې ژورې دي. د قرآن کريم له نظره شورا د اسلامي ټولنې له ارزښتناکو مشخصاتو څخه ګڼل کيږي چې په پراخه توګه په مختلفو برخو کې د هغې پلي کول د اسلامي امت فردي او ټولنيز ژوند جوړوي.

رسول الله ﷺ به د چارو په ترسره کولو کې د تجربې او راې له خاوندانو سره مشوره کوله او شورا ته به ډير لوی ارزښت قايل وو. د شورا د فضيلت او ارزښت په هکله له رسول الله ﷺ نه ډير زيات احاديث روايت شوي دي. د مثال په ډول په يو حديث کې له رسول الله ﷺ نه روايت شوی دی، چې فرمايي : «ما خاب من استخار ولاندم من استشار»[1] **ژباړه:** څوك چې د کارونو په ترسره کولو کې مشوره وکړي هغه به هيڅکله پښيمانه نشي او څوك چې استخاره وکړي هغه به هيڅکله زيانمن او نا اميده نشي. په بل حديث کې رسول الله فرمايلي دي: «ما شقى قط عبد بمشورة وما سعد باستغناء برأى»[2] **ژباړه:** چا چې په کارونو کې مشوره وکړه هغه به هيڅکله بدمرغه نشي او چا چې د نظر او راېې له اخيستلو نه استغنا وکړه هغه به هيڅکله هم نيکمرغه نشي.

امام بخاري رحمه الله په دې هکله، چې شورا په اسلامي ټولنه کې يو رايج او دوديز عمل دی، داسې فرمايي:" د پيغمبرﷺ له مړينې وروسته به اسلامي امت په ټولو مباحو او مشروعو امورو کې د امينو عالمانو او پوهانو سره مشوره کوله ترڅو له ټولو نه په آسان شي عمل وشي."

---

[1] – الطبرانى فى المعجم الصغير و الأسط.

[2] – مسند شهاب باب ماشقى عبد قط بمشورة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت
زده کوونکي دې د مضمون د ښوونکي په مرسته د ټولګي او ښوونځي د ځینو مسائلو په اړه مشوره وکړي.

شورا د اسلامي نظام یو ارزښتناك اصل دی

پرته له شکه شورا په اسلام کې د حکومتي نظام یو ارزښتناك اصل او پیاوړی ستن (رکن) بلل کیږي. پیغمبرﷺ د اسلامي نظام او دولت د لومړني رئیس په توګه په مختلفو حالاتو لکه د بدر، احد، احزاب، حدیبیې او نورو غزواتو کې له خپلو اصحابو، یارانو او پاکو بیبیانو یعنې امهات المؤمنین سره د هغو چارو په هکله، چې په هغو کې د مسلمانانو ښېګڼې نغښتې وې، مشوره کړې ده.

د دې امت سلف صالح یعنې د امت مخکیني مشران لکه خلفای راشدین، صحابه او تابعینو د رسول اللهﷺ په طریقو عمل کړی او د مسلمانانو ارزښتناك او مهم کارونه یې په مشوره ترسره کړي دي.

پرته له شکه د شورا د کمزورۍ او نشتوالي په صورت کې پر ټولنې، حکومتي نظام او د خلکو پر برخلیك ظلم اواستبداد برلاسی کیږي چې په دې سره د چارواکو لپاره د طغیان او زورواکۍ زمینه برابریږي او ټولنه د بد مرغۍ، تیري او بې عدالتۍ کندې ته پریوزي.

د یومفسر په وینا " په کومه ټولنه کې چې د شورا دروازه وتړلې شي په هغې کې د ظلم او تیري دروازه پرانستل کیږي".

یو بل مفسر د دې آیت په تفسیر کې داسې وایي: " د شورۍ له اصل سره دوه ډوله چارواکي مخالفت کوي: یو هغه چارواکي چې متکبر او مغرور وي، ځان پر نورو لوړ ګڼي او ګومان کوي چې د هیچا مشورې ته اړتیا نه لري، د ده هرنظر او خبره سمه ده او د نورو نظر ناسم دی. بل هغه چارواکي چې ظالم، مستبد او د حق مخالفت کوي او څه یې چې زړه وغواړي هغه تر سره کوي، ځکه هغه پوهیږي که چیرې له چا سره مشوره وکړي نو خلك به د ده په ظلم، تیري او ناوړو چارو خبر شي. "

سوکاله او نیکمرغه ژوند ته د رسیدلو لپاره که هغه د کورنۍ، ټولنې او یا حکومت په کچه وي د شورا د مهم او حیاتي اصل پلي کول او پر هغې پابندي کول ډیر اړین بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيږي. د عدالت پلي کېدل، د خلکو د برخليك په مسائلو کې د هغوی مشارکت او ونډه اخيستل، په کورنۍ او ټولنه کې د مرستې او ورورګلوۍ د فضا رامنځته کېدل او د ظلم، تيرې او اختناق له منګولو نه خلاصيدل او داسې نورې ستونزې پرته له شورا څخه نشي هواريدلی.

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ د پيغمبرﷺ اخلاقي کمال.
- ❖ دصحابه وو رضی الله تعالی عنهم فضيلت.
- ❖ د مسلمانانو په فردي، ټولنيز او سياسي ژوند کې د يومهم اصل په توګه د شورا تثبيت.
- ❖ وروسته له مشورې او تصميم څخه له تردد نه ځان ساتل.
- ❖ په ټولو چارو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

پوښتنې

١- ولې د قرآن کريم په مدني سورتونو کې شرعي احکام زيات دي؟
٢- که چيرې د شورا اصل په ټولنه کې شتون ونه لري، د ټولنې خلك به په کوم ډول ستونزو اخته شي؟
٣- آيا د شورا اصل يوازې په سياسي نظام پورې تړاو لري او که د ژوندانه په نورو برخو کې هم پلي کيدای شي؟
٤- کوم ډول چارواکي د شورا له اصل سره مخالفت کوي او ولې؟
٥- د نيك اوصالح لارښود او چارواکي لپاره د ځينو اړينو صفاتو نومونه واخلئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له آيت او حديث نه په استفادې سره د شورا د ارزښت او په ټولنه کې د هغې د تطبيق کيدو په هکله يوه مقاله وليکي چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د انبیاوو مقام

قال الله تعالی: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [الحدید: ۲۵]

د کلماتو معنا

{رُسُلَنَا}: زموږ رسولان.

{بِالْبَيِّنَاتِ}: په ښکاره او څرګندو نښانو (دلایلو او معجزاتو).

{الْمِيزَانَ}: تله.

{بِالْقِسْطِ}: په انصاف او عدل.

{الْحَدِيد}: اوسپنه.

{بَأْسٌ}: جنګ، ډېر زور او طاقت.

{عَزِيز}: برلاسی، غالب.

ژباړه

موږ په رښتیا خپل رسولان له روښانه او څرګندو نښو (دلایلو) سره ولیږل، له هغو سره مو کتاب او تله نازل کړل، ترڅو خلک په انصاف ولاړ وي، او راښکته کړې (پیدا کړې) ده موږ اوسپنه چې په هغې کې ډېر زور دی او جنګ پرې کېدای شي او خلکو ته پکې ډېرې ګټې پرتې دي، ترڅو معلومه کړي، الله، چې څوک د هغه له لیدلو پرته د هغه او د هغه د رسولانو مرسته او ملاتړ کوي. بې شکه الله ډېر ځواکمن او برلاسی دی.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

پورتنی مبارک آیت د سورة (الحدید) له مبارکو آیتونو څخه دی چې په مدینه منوره کې نازل شوی دی. د (بینات) کلمه د (بینة) جمع ده. دلته د هغو دلایلو او نښانو په معنا ده چې د پیغمبرانو (کوم چې د الله تعالی له خوا موږ ته رالیږل شوي) په رښتینولی دلالت کوي، چې د هغو له جملې څخه د پیغمبرانو حسي معجزې هم دي.

په مبارک آیت کې له کتاب څخه موخه ټول اسماني کتابونه دي چې پر پیغمبرانوعلیهم السلام باندې نازل شوي لکه تورات، انجیل، زبور او قرآن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(میزان) عبارت له تلې څخه دی چې د یو شي د تللو لپاره کارول کیږي، دلته ترې موخه د خلکو ترمنځ په احکامو او معاملاتو کې عدالت کول دي. تله له عدل او انصاف څخه استعاره ده چې د معقول تشبیه په محسوس سره شوې ده یعنې د عدل او انصاف تعبیر په تلې شوی دی. د تلې رالیږل د خلکو په منځ کې د عدالت او انصاف د تبلیغ او خپرولو په معنا دی.

د {قسط} لفظ د عدل معنا ورکوي او ټولو چارو ته شاملیږي. د اوسپنې له رالیږلو څخه مراد د هغې پیدا کول او د خلکو د ګټې لپاره د هغې چمتو کول دي.

له ﴿بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ څخه د اوسپنې قوت او ځواک مراد دی چې ګټه او تاوان دواړه په هغې کې نغښتي دي. د اوسپنې له منفعت څخه مراد له هغې نه د ژوند په مختلفو اړخونو لکه د سامان آلاتو د جوړولو او داسې نورو برخو کې ګټه اخیستل دي.

له ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ څخه مطلب د اثارو د څرګندیدلو له لارې د الله تعالی د علم ظاهرېدل دي چې د پیغمبرانو او اسمانی کتابونو د رالیږلو او په خلکو کې د عدالت د حاکمولو او له اوسپنې نه د ګټې په اخیستلو سره تحقق مومي.

دغه مبارك آیت د الله تعالی د دوو صفتونو "قوی" او"عزیز" په یادولو سره پای ته رسیږي، یعنې الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم ماتې نه خوري او نه هم مغلوبیږي.

د آیت لنډ مفهوم

په دی مبارك آیت کې الله تعالی د دې لارښوونه کوي، موږ رسولان د څرګندو او روښانو دلایلو، معجزاتو سره ولیږل او پر هغوی مو هغه کتابونه نازل کړل چې د شریعت پر احکامو مشتمل دي او تله مو د عدالت لپاره نښه و ګرځوله، تر څو خلك په خپلو چارو او معاملاتو کې د انصاف خیال وساتي.

همداراز د دی یادونه کوي موږ اوسپنه پیدا کړې ده چې په هغې کې ډېر زور او طاقت دی او د خلکو لپاره په هغې کې ډېرې ګټې دي، ترڅو الله تعالی خپل علم هغوخلکو ته ظاهر کړي چې په غیب سره د الله او د هغه د رسول مرسته او ملا تړ کوي. پرته له شکه الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم نه مغلوبیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیغمبرانو رالیږلو ته د بشر اړتیا

د دې لوست مبارك آیت د قرآن عظیم الشان د هغو آیتونو له جملې څخه دی چې د انبیاوو علیهم السلام د بعثت او د بعثت د ځینو موخو په اړوند راغلي دي. بندګانو ته د پیغمبرانو رالیږل پر هغوی باندې د الله تعالی ستر نعمت دی ځکه چې پیغمبرانو علیهم الصلاة السلام د هدایت د بلو ډیو په څېر د تاریخ په مختلفو پړاوونو کې خلکو ته د کفر او جهل له تیارو څخه د علم او ایمان د رڼا په لور د وتلو لارښوونه کړې ده.

لکه څرنګه چې انسان د خپل پایښت او روغتیا لپاره هوا او خوړو ته اړتیا لري همدارنګه د الله تعالی هدایت، چې د پیغمبرانو له لارې انسانانو ته رسیږي، په دنیا کې د هغوی د نېکمرغۍ اساس او په آخرت کې له اور نه د خلاصون لپاره اړین بلل کیږي. ځکه د سمې او نا سمې لارې توپیر کول، حق له باطل نه بېلول، د ایمان او الحاد ترمنځ توپیر کول او اسلام له کفر نه جلاکول یوازې اویوازې د الهي وحی د لارښوونو له لارې چې د پیغمبرانو په واسطه انسانانو ته ورانديږي کیږي، ممکن دی.

الله تعالی د پیغمبرانو د رالیږلو سبب داسې بیان کړی دی:﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ..﴾ [البقرة: ۲۱۳]. **ژباړه:** ټول خلك یو امت و، نو پاك الله زیري ورکوونکي او ډاروونکي پیغمبران واستول او نازل یې کړ له هغوی سره کتاب په حقه ترڅو پریکړه وکړي د خلکو په مینځ کې په هغه څه کې چې اختلاف یې پکې کړی و.

د دې مبارك آیت پر اساس د ځمکې لومړني کسان د حق او رښتیني دین پیروان وو، خو د وخت په تیریدلو سره د دوی ترمنځ شخړې او خپلمنځي اختلافات زیات شول او د سمې لارې په پرېښودلو یې په ځمکه کې د تېرې او فساد لاره اختیاره کړه. الله تعالی د دوی د اصلاح او هدایت لپاره پیغمبران راولیږل چې په دې سره د پیغمبرۍ لړۍ پیل شوه.

له عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې فرمايي: «كان بين آدم و نوح عشرة قرون، كانوا على الحق حتى اختلفوا فبعث الله إليهم نوحا و النبيين من بعده»[1]

ژباړه: د آدم او نوح علیهما السلام ترمنځ د زماني واټن (فاصله) لس پیړۍ وه. د دې مودې په لړ کې خلکو په سمې او رښتیني لارې ژوند تیراوه. وروسته د خلکو تر منځ اختلافات او شخړې پیدا شوې، نو له دې امله الله جَلَّ جَلالُهُ نوح او نور پیغمبران علیهم الصلاة و السلام د دوی د هدایت او لار ښوونې لپاره راولیږل.

---

[1] – المستدرک علی الصحیحین تفسیر سورة حم عسق

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انبیاوو مقام

نبوت الهي ورکړه ده

د قرآن کریم د آیتونو او مبارکو احادیثو له نصوصو نه دا څرګندیږي چې نبوت د الله تعالی ورکړه ده او د هیچا په هڅه او هاند سره دا مقام چاته نه حاصلیږي. دې ستر مقام ته د رسیدلو لپاره دنیوي اسباب او عوامل لکه د انسان غوښتنه، وراثت، ځانګړې هڅه او هاند، بشري ذکاوت او نبوغ، مال او عزت، کورنی مقام، ټولنیز مقام او داسې نور لاملونه کوم تاثیر نه لري. الله تعالی په دې اړه فرمايي: ﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ۷۵]. **ژباړه:** الله له ملایکو او انسانانو نه استازي غوره کوي، بې شکه الله ښه اوریدونکی او د هر څه لیدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په بل آیت کې د ځينو پيغمبرانو علیهم الصلاة و السلام ستاینه کوي او داسې فرمايي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧] **ژباړه:** او بې شکه هغوی زموږ په وړاندې له غوره کړو شوو ښو خلکو څخه وو.

پیغمبران د الله تعالی غوره بنده ګان دي

انبياء علیهم السلام د خمکې پر سر د الله تعالی غوره بنده ګان دي. د پيغمبرانو علیهم السلام ژوند د انساني ژوندانه په ټولو اړخونو کې د لوړو پوړيو د کمال یو څرګند عيني مثال دی. د دغو کمالاتو موجوديت د انبیاوو علیهم السلام د رسالت له درندې او ارزښتناکې دندې سره مطا بقت لري، ځکه چې پيغمبران علیهم السلام د خلکو او ټولنې د لارښوونې دنده پر غاړه لري او د بشري ټولنې د غوره کسانو په توګه بايد دوی د هغو ښېګړو صفاتو خاوندان وي چې هغه په نورو انسانانو کې مونډل کیدای نشي.

الله تعالی د ځينو پيغمبرانو په ستاينې او وصف کې داسې فرمايي:
﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبياء: ۷۳]. **ژباړه:** او ګرځولي وو موږ هغوی (په مخکني آیت کې یاد شوي پيغمبران) امامان چې زموږ په امر به يې (خلکو ته) لار ښوونه کوله او وحې کړې وه موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لور د هغوی د نیکو کارونو ترسره کول او اداء کول د لمانځه او ورکړه د زکات او هغوی زموږ عبادت کوونکي وو.

د پېغمبرانو علیهم السلام مهم صفات، چې په څرګند ډول په قرآن کریم کې راغلي دي، په لاندې ډول دي:

- صدق او رښتینولي.
- تبلیغ او بلنه.
- امانت.
- ذکاوت.
- له هغو نیمګړتیاوو نه لرل چې د خلکو د کرکې لامل ګرځي.
- د پېغمبرانو علیهم السلام پاکې او عصمت له ګناه نه او د وحې په رسولو کې له تېروتنې څخه.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته، پېغمبرانو ته د بشر اړتیا او د پېغمبرانو د اوصافو په اړه علمي خبرې اترې وکړي.

د پېغمبرانو دندې

د قرآن عظیم الشان د نصوصو په رڼاکې د انبیاوو علیهم السلام سترې او مهمې دندې په لاندې ډول دي:

۱. د الله تعالی د پېژندنې، توحید او عبادت په لور د خلکو دعوت، الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمایي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبیاء: ۲۵]. **ژباړه**:اونه دی لیږلی موږ (ای پیغمبره) له تا نه وړاندې هیڅ استازی مګر وحې کړې موږ د هغه په لور چې پرته له ما نه بل معبود نشته نو یوازې زما عبادت وکړئ.

۲. خلکو ته د الله تعالی د اوامرو او نواهیو رسول او تبلیغ کول، الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ..﴾ [المائده: ٦٧]. **ژباړه**: ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د سمې او نېغې لارې په لور خلکو ته لارښوونه کول، الله تعالی په دې اړه داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ [الأحزاب: ٤٦]. **ژباړه:** ای پېغمبره، موږ ته شاهد، زیری ورکوونکی، ډاروونکی او د الله په حکم د هغه لورې ته بلونکی لیږلی یې او روښانه څراغ مو ګرځولی یې.

٤. د بشر لپاره غوره نمونه: الله تعالی فرمايي: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ..﴾ [الأحزاب: ٢١]. **ژباړه:** په يقين سره ده ستاسې لپاره په (کړنو) د رسول الله کې ښه او غوره نمونه (اقتدا) ده.

٥. خلکو ته د هغوی د خلقت او پيدايښت او وروستني برخليك يادونه او دا چې وروسته له مرګ نه انسان ته څه پيښيږي، الله تعالى فرمايي: ﴿يَا مَعْشَرَالْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءيَوْمِكُمْ هَذَا...﴾ [الأنعام:١٣٠]. **ژباړه:** ای ډلې د پيريانو او انسانانو، ايا نه وو راغلي تاسې ته رسولان له تاسې نه چې بيانول به يې پر تاسې آيتونه زما او تاسې يې ډارولئ د دې ورځې له ملاقات څخه.

٦. د آخرت د ژوندانه په لور د بشر پام اړول او د فاني دنيا د ژوندانه په خوندونو کې له ډوبيدو نه د هغوی ژغورل، چې د سترګو په رپ سره تيريږي او له منځه ځي. الله تعالى د دنيايي ژوند او د هغه د زوال په هکله داسې فرمايي: ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [الأنعام: ٣٢]. **ژباړه:** او نه دی ژوند د دنيا، مګر لوبه او عبث او بې شکه. د آخرت کور غوره دی لپاره د هغو کسانو چې پرهېزګاري کوي، ايا تاسې عقل په کار نه اچوئ ؟

٧. پر خلکو د اتمام حجت او دليل قائمولو لپاره، الله تعالى فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ١٦٥]. **ژباړه:** رسولان زيري ورکونکي او ډارونکي (ليږل شوي)دي ترڅو د هغو له ليږلو وروسته د خلکو سره د الله په مقابل کې کوم حجت او دليل پاتې نشي او الله په هر حال غالب او حکيم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیغمبرانو علیهم السلام شمیر او د ځینو نومونه

د یو حدیث پر اساس د پیغمبرانو علیهم الصلاة و السلام شمیر زیات او کم یو لکھ او څلرويشت زرو ته رسيږي. د الله تعالی دغه غوره بنده ګان په مختلفو زمانو کې د خلکو د هدايت او لارښوونې لپاره رالیږل شوي وو.

د قرآن عظیم الشان د نصوصو له مخې هېڅ داسې امت او ډله نشته چې هغوی ته پیغمبر نه وي لیږل شوی. الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمايي: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ [فاطر: ٢٤]. **ژباړه:** او هېڅ داسې کوم امت نه شته چې په هغوی کې ډاروونکی(پیغمبر) نه وي راغلی. په قرآن عظیم الشان کې د (٢٥) پیغمبرانو نومونه یاد شوي چې عبارت، دي له: آدم، نوح، ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، داود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی، هارون، زکریا، یحیی، ادریس، یونس، هود، شعیب، صالح، لوط، الیاس، الیسع، ذوالکفل، عیسی او محمد صلوات الله علیهم اجمعین.

په قرآن عظیم الشان کې الله تعالی مسلمانانو ته امر کوي چې پر ټولو پیغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړي چې نومونه یې په قرآن کریم کې ذکر شوي او که نه. پیغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړل د عقیدې او ایمان له ارکانو څخه یو رکن دی او هیڅوک هم پر ټولو انبیاوو علیهم السلام باندې له ایمان راوړلو پرته مسلمان بلل کېدای نشي. الله تعالی فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ...﴾ [البقره: ٢٨٥]. رسول او مؤمنانو پر هغه څه ایمان راوړی دی چې رسول ته د هغه د رب له لوري رالیږل شوي دي. دوی ټولو په الله او د هغه په ملايکو، کتابونو او رسولانو ایمان راوړی دی.(او وايي) موږ د الله په پیغمبرانو کې یو تر بله هیڅ توپیر نه کوو. یعنې داسې نه کوو چې پرځینو پیغمبرانو ایمان راوړو او د ځینو نورو له نبوت نه منکرشو.

محمد ﷺ خاتم النبيين

محمد بن عبدالله ﷺ خاتم النبیین دی او د ده ﷺ په بعثت سره د نبوت لړۍ ختمه او بشپړه شوه او وروسته له هغه څخه د الله تعالی له لوري نه کوم پیغمبر او نه کوم کتاب رالیږل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. د پیغمبرﷺ له رحلت وروسته د وحي نازلېدل هم بند شو.که چېرې څوک د نبوت دعوه وکړي نو هغه کس دروغجن دی.

قرآن عظیم الشان د ختم نبوت په اړه او دا چې حضرت محمد ﷺ خاتم النبیین دی داسې فرمایلي دي:﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ [الأحزاب: ٤٠]. **ژباړه:** محمد ستاسې د سړیو د هېڅ یوه پلار نه دی، بلکې د الله رسول او اخرنی پیغمبر دی او الله پر هر څه ښه پوه او عالم دی.

د قرآن کریم د آیتونو او نبوي احادیثو پر اساس ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې د وروستني پیغمبر په حیث ایمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي. څوک چې د محمد ﷺ په نبوت او رسالت ایمان نه را وړي هغه کس کافر دی او په آخرت کې به د دوزخ په اور کې سوځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله ﷻ د زماني په هر پړاو کې د بندګانو د هدایت او لارښوونې لپاره انبیاء علیهم السلام را لیږلي دي.

❖ د انبیاوو علیهم السلام بعثت د الله تعالی له لوري پر انسانانو د هغه د رحمت او مهرباني نښه ده.

❖ لکه څرنګه چې انسان د خپل پایښت او روغتیا لپاره هوا او خوړو ته اړتیا لري په همدې توګه د پیغمبرانو وجود هم د بشر د لارښوونې لپاره اړین بلل کیږي.

❖ انبیاء علیهم السلام ټول د بشر له جنس څخه وو. دوی ټول نیک او غوره انسانان وو. نور انسانان که هر څومره غوره او نیک اعمال ترسره کړي بیا هم د انبیاوو مرتبې او مقام ته نشي رسېدای.

❖ پیغمبران علیهم السلام له ګناه نه معصوم او پاک دي او د دین او رسالت په تبلیغ کې هیڅکله نه سهوه کیږي او نه هم تېروځي.

❖ پر پیغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړل د عقیدې او ایمان له ارکانو څخه یو رکن دی. که څوک د یو پیغمبر له نبوت نه منکر شي. هغه کافر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ حضرت محمد ﷺ آخري پيغمبر دی. وروسته له هغه څخه بل کوم پيغمبر نه راځي. ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پرحضرت محمدﷺ باندې د وروستني پيغمبر په حيث ايمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي.

❖ له پيغمبرﷺ سره مينه اومحبت لرل، د هغه اطاعت کول، د هغه عزت او درناوی، د هغه ﷺ په سيرت او سنتو پوهېدل، د هغهﷺ له عظيم الشأن لوړمقام، مرتبې او شخصيت نه دفاع کول او ټولو نړيوالو ته د اسلام د سپېڅلي دين تبليغ د هر مسلمان سړي او مسلمانې ښځې اسلامي او شرعي وجيبه ده.

❖ د مسلمانانو مکلفيت د پيغمبرﷺ په وړاندې چې له هغه سره د مينې او دوستۍ د اظهار علامت دی او د مسلمانانو لپاره د اجر او ثواب حاصلولو لامل ګرځي. هغه پر پيغمبرﷺ باندې د زيات درود ويل دي. کله چې د پيغمبرﷺ مبارک نوم ياد شي مستحب دی چې پر هغه ﷺ باندې درود وويل شي.

پوښتني

۱.ولې د پيغمبرانو عليهم السلام راليږل د بشريت لپاره اړين بلل کيږي؟ څرګند يې کړئ.
۲.د پيغمبرانو عليهم السلام مهمې دندې کومې دي؟ ځينې يې بيان کړئ.
۳.دا څه حکمت دی چې پيغمبران عليهم السلام د بشر له جنس څخه دي؟
٤.که څوک پر ځينو پيغمبرانو عليهم السلام ايمان راوړي او د ځينو نورو له نبوت نه منکر شي، د هغه حکم څه شی دی ؟
٥.د پيغمبرﷺ په وړاندې د مسلمان دنده او مسئووليت څه شی دی؟ څرګند يې کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د آيتونو او حديثو په رڼا کې د پيغمبرانو د اوصافو او دندو په اړه يوه مقاله وليکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

اسلام غوره دين دی

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ۝ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران:۱۹–۲۰].

د کلمو معنا

{الدِّينَ}: شريعت او ملت.

{الْإِسْلَامُ}: تسليمېدل، غاړه اېښودل، د اسلام دين.

{بَغْيًا}: د کينې او رخې له مخې.

{حَاجُّوكَ}: شخړه کوي له تا سره، دلايل وړاندې کوي.

{أَسْلَمْتُ}: ما سپارلی دی، تسليم او منقاد يم.

{اهْتَدَوْا}: لیار يې ومونده، هدايت يې وموند.

{تَوَلَّوْا}: وګرځېدل هغوی، سر غړونه يې وکړه.

{الْبَلَاغُ}: رسونه، تبليغ.

ژباړه

بې شکه د الله په وړاندې (ترټولو غوره) دين اسلام دی او اختلاف نه دی کړی(د اسلام د قبلولو په اړه) هغو کسانو چې کتاب ورکړ شوی دی(اهل کتابو) مګر وروسته له هغه چې علم او پوهه ورته راغله (يعني په حقيقت پوه شول) خو د خپل منځي کينې او حسد له کبله يې اختلاف ته ملا وتړله. څوک چې د الله تعالی له آيتونو نه منکر شي (نو پوه دې شي چې) الله پاک ډېر ژر حساب کوونکی دی. که (د کبر له مخې) دوی له تا سره(ای محمده) جګړه کوي نو ووايه سپارلی دی ما خپل مخ خاص لپاره د الله تعالی(د الله حکم ته تسليم اومنقاد يم) او زما ملګري (متابعت کوونکي)هم هغه ته تسليم دي او ووايه هغو کسانو ته چې ورکړل شوی دی کتاب او نالوستو ته آيا اسلام مو راوړی دی؟ که اسلام يې راوړ نو په تحقيق سره سمه او نېغه لاره يې ومونده او که وګرځېدل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرغړونه يې وکړه، نو بې شکه پرتا(يوازې د حق) رسونه ده. او الله پاک خپل بند ګان ښهويني.

تفسير

د مبارکو آيتونو شرح او څيړنه

د(**دين**) کلمه په لغت کې د جزا او بدل په معنا ده او دلته له (دين) نه مطلب عقايد او هغه احکام دي چې د الله تعالى له لوري پرحضرت محمد ﷺ نازل شوي دي نو دين په دې مبارک آيت کې د ملت او شريعت په معنا دی.

(**اسلام**) د تسليمېدلو او انقياد په معنا دی او دلته له (**اسلام**) نه مراد هماغه حنيف دين دی چې محمد ﷺ د ټول بشريت لپاره راوړی دی.

د (**عند الله**) جمله د عربي ژبې د قانون او دستور له مخې حذف شوي کلمې لکه (ثابت) يا (مقبول) پورې تړاو لري، يعنی د الله په وړاندې ثابت او مقبول دين. د(**عند الله**) په جمله کې د اسلام د دين نسبت الله ﷻ ته، د دغه دين په شرف او غوره والي دلالت کوي اومعنا يې داسې ده چې اسلام د الله ﷻ هغه دين دی چې د خپلو بندګانولپاره يې غوره کړی دی. د دې وينا پر بنسټ د ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ **ژباړه**: يوازينی غوره او معتبر دين د الله تعالى پر وړاندې د اسلام دين دی، يعنی هغه شريعت چې محمد ﷺ له ځان سره راوړی دی.

د﴿الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ **په** جمله کې مراد له (**کتاب**) څخه هغه آسماني کتابونه دي چې مخکې له قرآن کريم څخه نازل شوي وو لکه د تورات او انجيل کتابونه. د دغو کتابونو پيروانو ته اهل کتاب (يهود او نصارى) ويل کيږي. د ﴿إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ په جمله **کې** له (**علم**) نه مراد د وروستني پيغمبر په حيث د حضرت محمد ﷺ د پيغمبرۍ پرحقانيت د اهل کتابو د علم او پوهې حاصلېدل دي. د(**بغيا**) کلمه دلته د کينې اوحسد په معنا ده. د ﴿وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ **د** جملې مفهوم دا دی چې: د اهل کتابو مخالفت د اسلام له دين يعنې له هغه څه سره چې حضرت محمد ﷺ راوړی دی، د پيغمبر د رښتينولۍ او د اسلامي دين له حقانيت نه د جهل او بې علمۍ له مخې نه دی، بلکې دغه مخالفت د علم له حاصلېدلو نه وروسته د حسد له امله دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (**کفر**) کلمه په لغت کې د انکار په معنا ده او دلته ترې مراد د حضرت محمد ﷺ له نبوت نه انکار کول او د اسلام نه منل دي.

د ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ په جمله کې د هغو کسانو لپاره چې د اسلام او خاتم النبيين له پیغمبرۍ نه انکار کوي یو ډول وعید او تهدید وجود لري، یعنې هغه کسان چې کفر او سرغړونه کوي، الله تعالی له هغوی سره محاسبه کوي او د الله تعالی محاسبه ډېر ژر ده چې دلته د حسا ب سرعت د عذاب په سختۍ دلالت کوي.

له﴿حَاجُّوكَ﴾ څخه مراد د پیغمبر ﷺ سره د اهل کتابو عناد، سرغړونې، جګړې او د اسلام د سپېڅلي دین پر ضد د هغوی غلیمانه ناسم تعبیرونه دي.

د ﴿أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ﴾ **د** جملې معنا د الله تعالی احکامو او اوامرو ته غاړه ایښودل اوتسلیمېدل دي او دلته (**وجه**) د ذات اوځان په معنا ده، یعنې ما خپل ځان د الله حکم ته تسلیم او منقاد کړ. د ﴿فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ﴾ جملې مفهوم دا دی چې که چېرې کفار او اهل کتاب او د دوی په څېر نور خلکك له تا سره د عناد، تکبر او غرض په مقصد شخړې او جګړې ته ملا وتړي نو د هغوی د دروغو او تکبر پروا مه ساته او هغوی ته ووایه چې زه او زما پیروان د الله تعالی اوامرو او احکامو ته تسلیم یو.

له ﴿الْأُمِّيِّينَ﴾ نه مراد هغه کسان دي چې د هیڅ کوم کتاب پیروان نه دي یعنې د عربو مشرکان. د﴿فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا﴾ جمله هغه ګټه او فایده بیانوي چې اهل کتاب او مشرکین یې د اسلام د سپېڅلي دین د قبلولو په صورت کې ترلاسه کوي، ځکه چې هغوی د الله تعالی د اوامرو په عملي کولو او د اسلام د سپېڅلي دین په قبلولو سره سمه او نېغه لاره مومي او د کفر او شرک له تیارو نه بهر راووځي.

د﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ﴾ په جمله کې د پیغمبرعلیه الصلاة و السلام د زړه لپاره تسلیت دی او معنا یې داسې ده: که چېرې کفار د اسلام د سپېڅلي دین له منلو نه منکر شي او سر غړونه وکړي، نو ای محمده، په دې سره تاته هیڅ ضرر او تاوان نشته، ځکه تا خپله دنده، چې خلکو ته د سپېڅلي دین تبلیغ و، په سمه توګه تر سره کړې دی.

دغه مبارك آیتونه د﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ په جملې سره پای ته رسیږي چې دغه جمله پر وعده او وعید دواړه مشتمله ده، یعنې نیک عملو مؤمنانو ته د اجر او ثواب ورکولو وعده او کافرانو ته د سخت عذاب تهدید، ځکه چې الله تعالی د بندګانو پر کړنو او زړونو خبر دی او هر چا ته د هغه د کړنې او عمل سره سم جزا ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دآيتونو لنډ مفهوم

یوازینی دین چې الله تعالی یې خوښوي او پر ټولو پیغمبرانو یې نازل کړی دی او پرته له هغه بل دین نه قبلوي هغه د اسلام سپیڅلی دین دی. د اسلام دین د الله تعالی اوامرو او احکاموته د غاړه ایښودلو یعنې د الله تعالی بندګی، فرمان برداری او د هر عصر د پیغمبرانو د بعثت پر مهال د هغوی اطاعت کولو ته ویل کیږي. د پیغمبرانو د لړی وروستنی پیغمبر حضرت محمد ﷺ دی چې ټول انسانان باید د ده د سپیڅلي دین اسلام چې د ټولو انبیاوو د ادیانو بشپړ شکل دی پیروي وکړي. الله تعالی د پیغمبر ﷺ له بعثت وروسته پرته له اسلام نه بل هیڅ دین نه قبلوي. د اسلام د منلو په هکله د اهل کتابو یعنې یهودو او نصاراؤ اختلاف او په مختلفو ډلو د هغوی ویشل کېدل، دا د هغوی د حسد، په دنیا پورې د هغوی د زړه تړلو او مقام حاصلولو له امله دی چې وروسته د دلایلو له وړاندې کولو او د پیغمبرانو او کتابونو له راليږلو، یعنې د اسلام د دین پر حقانیت او د وروستني پیغمبرﷺ پر رښتینولی له علم او پوهې حاصلېدلو وروسته، پېښ شوی دی. هغه کسان چې د الله تعالی له آیتونو انکار کوي د حق له منلو او د الله تعالی له احکامو او اوامرو نه چې د اسلام سپیڅلي دین منل دي، سرغړونه وکړي، الله تعالی ورسره محاسبه کوي او د الله تعالی محاسبه ډېر ژر او سخته ده چې هر چا ته د هغه د کړنې او عمل سره سم جزا ورکول کیږي.

ای پیغمبره، که چېرې اهل کتاب او مشرکان د دلایلو له راوړلو نه وروسته د حق دین یعنې د اسلام له منلو نه منکرشي او د تکبر په غرض له تا سره شخړه وکړي، نوهغوی ته ووایه چې زه او زما مؤمن پیروان د الله تعالی اوامرو او احکامو ته تسلیم او تابع یو. اهل کتابو او مشرکینو ته ووایه که چېرې تاسې د اسلام سپیڅلی دین ومنئ، نو سمه او نېغه لاره مومئ او که چېرې د اسلام د سپیڅلي دین له منلو انکار او سر غړونه وکړئ، نو الله تعالی به له تاسې سره محاسبه وکړي او زه خلکو ته د حق له رسولوپرته بل کوم مسؤولیت نه لرم چې هغه مې په ښه او سمه توګه تر سره کړی دی. الله تعالی د بندګانو پر ټولو شیانو یعنې زړونو او کړنو خبر دی او هر چا ته د هغه د عمل مطابق جزا ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

اسلام غوره دين دی

د اسلام د دين معنا او مفهوم

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو د اسلام لغوي معنا انقياد او تسليمېدل دي او اسلام د الله تعالی اوامرو ته د غاړې ايښودلو په معنا دی، خو دا انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي، ځکه په کائناتو کې ټول مخلوقات د انسان په شمول په خپل خلقت کې د الله تعالی تکويني قوانينو ته جبراً تسليم او منقاد دي او له هغو نه د مخالفت توان نه لري. له دې امله په دې ډول انقياد باندې کوم ډول ثواب او يا عقاب نه مرتبېږي. د قرآن کريم په ځينو آيتونو کې اسلام په همدې معنا سره ذکر شوی دی.﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ [آل عمران: ٨٣]. **ژباړه:** آيا کافران د الله له دين څخه پرته بل دين غواړي؟ (حال دا چې) ټولو موجوداتو په اسمانونو او ځمکه کې هغه ته په خوښه او نا خوښه غاړه ايښې ده او ټول هغه ته ورګرځول کېږي.

د اسلام د دين جوهر او اساس په خپل اختيار سره د الله تعالی اوامرو او احکامو ته د انسان غاړه ايښودل دي چې د اجر، ثواب اوعذاب د ورکولو لپاره اړين بلل کېږي. دغه انقياد او تسليمېدل بايد په بشپړه توګه وي او انسان بايد د الله تعالی شريعت او قانون په عام او تام شکل سره په خپل فردي، ټولنيز ژوند کې پلی کړي او دا هماغه دين دی چې ټولو انبياؤ عليهم السلام خلک د دې لورې ته دعوت کړي دي او په خپله يې هم په همدې مفهوم د اسلام د سپېڅلي دين پيروي کړې ده. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [لقمان:٢٢]. **ژباړه:** او هرڅوک چې خپل مخ (ځان) الله تعالی ته وسپاري او نېکوکار وي نو منګوله يې ولګوله هغه په رسۍ (کړۍ)کلکې او د ټولو کارونو پای يوازې د الله تعالی په لور دی.

قرآن کريم د ابراهيم اويعقوب عليهما السلام په هکله داسې فرمايي:﴿وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٢].

ژباړه: او وصيت کړی و په دې دين ابراهيم او يعقوب هم خپلو زامنو ته، ای زما زامنو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېشکه الله غوره کړی دی ستاسې لپاره همدا دین، نو باید مړه نه شئ خو چې یاستئ تاسې مسلمانان.

د اسلام اطلاق

د نبوت د لړی له بشپړېدلو او د وروستني پیغمبر په توګه د حضرت محمد ﷺ له بعثت څخه وروسته، د اسلام اطلاق پر هغه دین کیږي چې د الله تعالی له لوري حضرت محمدﷺ ته وحي شوی دی، نو ټول انسانان مکلف دي او له هغوی نه دا غوښتنه شوې ده چې دغه دین ومني او احکامو ته يې غاړه کيږدي. دا هماغه دین دی چې د دې لوست په مبارکو آیتونو کې په بشپړ صراحت سره د الله تعالی یوازینی غوره او منل شوی دین بلل شوی دی.

د یادو شوو مبارکو آیتونو په رڼا کې علماوو د اسلام دین داسې تعریف کړی دی: "اسلام په خپل اختیار سره الله تعالی ته له خضوع او انقیاد څخه عبارت دی او څرګندونه يې هغه شریعت ته غاړه اېښودل دي چې الله تعالی خپل پیغمبر حضرت محمدﷺ ته وحی کړی دی او هغه علیه السلام يې د دغه شریعت په تبلیغ مکلف کړی دی." [1]

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په څو ډلو وويشل شي اوهره ډله دې د اسلام د دین د مفهوم په هکله له یو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي.

اسلام هراړخیز نظام دی

اسلام شامل او هر اړخیز دین دی چې د انسان د ژوندانه ټول اړخونه رانغاړي او د بشر د کړنو، سلوکو او اعمالو د ټولو برخو لپاره څرګند قوانین لري. الله تعالی خپل ګران پیغمبرﷺ ته د اسلام د سپېڅلي دین په اړوند او دا چې د انسان مرګ او ژوند باید د الله تعالی لپاره او د هغه د نظام په چوکاټ کې وي، داسې فرمايي:﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [الأنعام: ١٦٢] **ژباړه:** ووايه ای محمده، بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د الله لپاره دی چې د ټولو عالمیانو رب دی.

[1] – اصول الدعوة ، دکتور عبد الکریم زیدان، ۲مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن عظیم الشان په بل آیت کې الله ﷻ د اسلام د هر اړخیزوالي (شمول)په هکله داسې فرمایلي دي: ﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ..﴾ [سورۀالأنعام:۳۸] **ژباړه:** موږ په دې کتاب کې هېڅ شی نیمګړی نه دی پرېښی.

ځینو مفسرینو په دې آیت کې کتاب په لوح محفوظ سره تفسیر کړی دی یعنې ټول شیان په لوح محفوظ کې لیکل شوي او خوندي ساتل شوي دي.

ځینې نور مفسرین له کتاب نه قرآن کریم مطلب اخلي چې د دې تفسیر پر بنسټ د ټولو شیانو کلیات او اساسات په قرآن کریم کې موجود دي او هر هغه څه چې د انسان د لارښوونې او نېکمرغۍ لپاره اړین بلل کیږي. په قرآن کریم کې په تفصیلي او یا کلي بڼه بیان شوي دي تفصیلات او جزئیات يې د پیغمبرﷺ په سنتو کې، چې د قرآن کریم لپاره تفسیر، تشریح بلل کیږي، موجود دي چې دا پخپله د اسلام د سپېڅلي دین په شمولیت دلالت کوي.

اسلام وروستنی او بشپړ دین دی

مخکې له دې چې رسول الله ﷺ له دې فاني نړۍ څخه رحلت وکړي، الله تعالی د اسلام دین بشپړ کړ او هغه يې منل شوی او غوره دین وباله او د ځمکې د سر ټول انسانان يې پر دې مکلف وګرځول چې د دې دین پیروي وکړي. الله تعالی په دې اړه داسې فرمایي: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدۀ: ۳]

ژباړه: نن ما پوره کړ د ستاسې لپاره ستاسې دین او ما پوره کړ پر تاسې خپله لورینه او غوره مې کړ ستاسې لپاره اسلام د دین په توګه.

د اسلام د دین دکمال معنا دا ده چې د دې دین تعلیمات او احکام د انسانانو د فردي او ټولنیز ژوند په هره برخه کې د هغوی د اړتیاوو د پوره کولو لپاره داسې دقیق او مطابق دي،که چېرې په سمه توګه تطبیق شي نو د بشریت نیکمرغي تضمینوي. د اسلام د سپېڅلي دین تعلیمات او د احکامو کمال هغه وخت په سمه توګه څرګندیږي چې په عملي او بې پلوه بڼه دغه دین له نورو ادیانو، نظامونو او قوانینو سره پرتله شي.

قرآن کریم په صراحت سره بیان کړی دی چې د الله تعالی پر وړاندې یوازینی منلی شوی دین د اسلام دین دی او پرته له اسلام نه بل هیڅ دین د قبول وړ نه دی. که څوك له اسلام نه پرته بل دین غوره کړي په آخرت کې به ضرور په زیان او تاوان کې وي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵].

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او هر څوک چې پرته له اسلام نه بل دين غواړي (لټوي) نو وبه نه منل شي له هغه څخه او هغه به په آخرت کې له زيان کارانو څخه وي.

د اسلام د سپېڅلي دين د ټولو تعليماتو پلي کولو ته اړتيا

په پورتنيو مبارکو آيتونوکې د اسلام د سپېڅلي دين د شمول او کمال په اړه، چې بل ټکی ډېر مهم او ارزښتناک بريښي، هغه د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړه توگه د اسلامي احکامو او لارښوونو پلي کول دي؛ ځکه په ځينو چارو کې د اسلام د احکامو او لارښوونو نيمگړی او ناقص تطبيقول او په ځينو نورو کې د هغو له پلي کولو نه ډډه کول، سره له دې چې مطلوبې پايلې نه ورکوي، د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کيږي او د دنيا او آخرت د تباهۍ او زيان لامل گرځي. الله تعالی په قرآن کريم کې په دې اړه داسې فرمايي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ [البقره: ۲۰۸]. **ژباړه:** ای هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی په اسلام کې په بشپړ ډول ورننوځئ (د اسلام د سپېڅلي دين ټول احکام او تعليمات ومنئ) او د شيطان پر پلونو مه ځئ، بې شکه چې شيطان ستاسې ښکاره دښمن دی.

يو مفسر د دې آيت په شرحې او تفسير کې داسې وايي:

"د (سلم) دکلمې، د سين په زور او زير د اسلام پر دين او سلامتی (د امن په معنا) پر دواړو اطلاق کيږي. يعنې ای مؤمنانو د اسلام په دين کې داخل شئ او د هغه د ټولو تعليماتو او لارښوونو التزام او پابندي وکړئ. د اسلام د سپېڅلي دين ټول احکام پلي کړئ او د هغو کسانو په څېر مه اوسئ چې د اسلام پر ځينو احکامو ايمان راوړي او ځينې نور احکام يې نه مني او ترې انکار کوي. نو مطلب دا دی چې د اسلام ټول احکام او اوامر ومنئ او پرې عمل وکړئ." [۱]

په بل آيت کې الله تعالي د بني اسرائيلو د بدو اوصافو د بيانولو په لړ کې د هغو کسانو، چې د کتاب ځينې برخې مني او د ځينو نورو له منلو نه انکار کوي، داسې غندنه کړې ده:﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [البقره: ۸۵]. **ژباړه:**آيا

۱ – تفسير الوسيط للطنطاوی، د بقری د سورې ۲۰۸ آيت تفسير

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې د کتاب ځینې برخې منئ او ځینې نورې یې نه منئ او انکار ترې کوئ، نو نه ده جزا د هغه چا له تاسې څخه چې کوي دا کار، مگر رسوايي ده په ژوند د دنيا کې او په ورځ د قيامت به وگرځول (وروستل) شي هغوی په لور د سخت عذاب او الله پاك ناخبره نه دی له هغه څه نه چې تاسې یې کوئ.

د کتاب پر ځینو برخو د ایمان راوړلو او له ځینو نورو برخو نه د انکار کولو معنا دا ده چې د کتاب ځینې احکام او الهي اوامر ومني او د ځینو نورو له منلو څخه انکار وکړي چې پایلې یې ډېرې بدې او خطرناکې وي.

د لوست گټې او لارښوونې

- ❖ اسلام د بشر لپاره د الهي دين يو بشپړ او متكامل انځور او وروستنی اسماني دين دی چې له دې وروسته هیڅکله بل کوم دين راتلای نشي.
- ❖ قرآن کريم د انس او جن لپاره نازل شوی دی. د اسلام سپېڅلی دين په هر ځای او عصر کې د ټولو انسانانو لپاره الهي دين دی. د اسلام د دين احکام په هر وخت کې د تطبيقولو وړتيا لري او هېڅکله هم نه زړيږي.
- ❖ يوازينی غوره او معتبر دين د الله تعالی پر وړاندې د اسلام دين دی او څوك چې په دغه دين کې داخل نه وي هغه کافر دی او كه چېرې له دنيا څخه كافر ولاړ شي نو د دوزخ د اور مستحق گرځي.
- ❖ اسلام كامل شامل او هر اړخيز دين، نظام او قانون دی چې د انسان د ژوندانه ټول فردي او ټولنيز اړخونه رانغاړي.
- ❖ د اسلام دين الله تعالی ته د غاړې ايښودلو او تسليمېدلو په معنا دی، خو دا تسليمېدل او انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي نه جبراً، ځکه په کايناتو کې ټول مخلوقات جبراً د الله تعالی سننو او قوانينو ته تسليم او منقاد دي.
- ❖ اسلام بايد د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړ ډول پلی شي، ځکه د اسلام ناقص او نيمگړی پلي کول د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني

۱.د اسلام دین په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.

۲.د لوست د مبارکو آیتونو اجمالي مفهوم ولیکئ او استدلال وکړئ چې د انسان انقیاد او تسلیمدل د اسلام دین ته باید ولې اختیاري وي ؟

۳.د اسلام د دین د کمال او هراړخیز والي (شمول)معنا څه ده؟ په تفصیل سره یې شرح کړئ.

٤.ولې د اسلام دین په هر زمان او مکان کې د پلي کولو او تطبیق وړتیا لري او تعلیمات او احکام یې هېڅکله هم نه زړېږي؟

٥.آیا د اسلام د دین جزئي او ناقص تطبیق د قرآن له آیتونو او نبوي احادیثو سره مطابقت لري؟ ستاسې ځواب باید مستدل او د قرآن او احادیثو له مخې وي.

٦.څوک چې د اسلام په دین مشرف نشي او مړ شي د قرآن او سنت له نظره یې حکم څرنګه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د مبارکو آیتونو په رڼا کې یوه مقاله ولیکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او لاندیني ټکي راونغاړي.

- د اسلام تعریف او مفهوم.
- د اسلام د سپېڅلي دین د کمال او شمول معنا.
- په فردي او ټولنیز ژوند کې د اسلام د پلي کولو ګټې او ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اخرت ایمان او پر ژوند يې اغيز

قال الله تعالی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ.فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ [المؤمنون: ۱۱۵ – ۱۱٦]

د کلمو معنا

أَفَحَسِبْتُمْ: آیا تاسي ګومان کاوه.

عَبَثًا: بې ګټې، عبث، بابېزه.

فَتَعَالَى: نو ډېر لوړ او پورته دی.

الْكَرِيمِ: قدرمن، ستر.

ژباړه

آیا تاسي انګیرلې وه (ګومان کړی وو) چې موږ تاسي بابېزه (عبث) پیدا کړي یاست او زموږ لوري ته ستاسي بېرته راګرځېدل نشته؟ نو ډېر لوړ او پورته دی الله، حقیقي پاچا، له هغه پرته بل هېڅ کوم بر حق خدای نشته، هغه ذات د ستر عزتناك عرش څښتن دی.

تفسیر

د آیتونو لنډ مفهوم

په پورتنیو مبارکو آیتونو کې الله تعالی د هغو کسانو په هکله، چې د آخرت له ورځې او له مرګ نه وروسته له بیا راژوندي کېدلو نه منکر دي او ایمان پرې نه لري، توبیخاً داسي فرمايي: آیا تاسي داسي ګومان کوئ چې الله تعالی تاسي هسې عبث او بابېزه پیدا کړي یاست او ستاسي کار په دې دنیاکې يوازې خوړل، څښل او د دنیا له خوندونو څخه ګټه اخیستل دي او تاسي وروسته له مرګ نه بیا نه راژوندي کیږئ ؟!

آیا ګومان کوئ چې حساب او کتاب او ستاسو د کړنو پوښتنې کولو ته کومه اړتیا نه لیدل کیږي، له تاسو سره محاسبه نه تر سره کیږي او نه هم کوم ثواب او عذاب شتون لري؟!

نه هېڅکله هم داسې نه ده لکه څرنګه چې تاسي ګومان کوئ. موږ تاسي هېڅکله هم عبث او بابېزه نه یاستئ پیدا کړي، بلکې ستاسي خلقت او پیدايښت د یو علم، حکمت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندو موخو پر اساس دی او ستاسو ټولو بېرته راګرځېدل د الله تعالی په لور دی او ستاسو د هغو کړنو او اعمالو پوښتنه به وشي چې تاسو تر سره کړي دي.
د لوست په دویم آیت کې الله تعالی له عبثو او بې ګټو کړنو نه د خپل سپېڅلي ذات پاکي بیانوي او داسې فرمایي، الله تعالی له دې څخه پاک او سپېڅلی دی چې تاسې بې فایدې او عبث پیداکړي، ځکه دا کار د الله تعالی له لوړ شان سره، چې مطلق حاکم، یوازینی حقیقي معبود او د لوی او ستر عرش څښتن دی، مطابقت نه لري.

د آیتونو شرح څېړنه
 دغه دوه مبارك آیتونه د هغو آیتونو په سیاق کې قرار لري چې د آخرت په هکله دي او د هغه څه څرګندونه کوي چې د دغې ورځې منکرینو او کفارو ته پېښیږي. لومړنی آیت یعني د ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ په پوښتنې سره پیل شوی دی. دې ډول پوښتنې ته په عربي ژبه کې انکاري استفهام ویل کیږي چې د پوښتنې د موضوع د نفی او انکار په معنا راځي او د هغې مخالف مفهوم ثابتوي، یعنی: داسې نه ده لکه څرنګه چې تاسې ګومان کوئ، موږ تاسې بابېزه او بې ګټې نه یاستئ پیدا کړي. د عربي ژبې د بلاغت او دستور له مخې په دې پوښتنه کې د غندنې معنا نغښتې ده؛ په دې معنا الله تعالی د هغو کفارو معتقداتو او نظریو غندنه کوي چې له بعث نه منکر او په دې ناسم ګومان دي چې د دنیا ژوند یوازې د خوراك، څښاك او نورو خوندونو لپاره دی او دا چې له مرګ نه وروسته بیا راژوندي کېدل، حساب او کتاب او د اعمالو پوښتنه وجود نه لري.
د (عبث) کلمه د هغې بې ګټې کړنې او وینا په معنا ده چې کومه فایده پرې نه مرتبیږي.
د ﴿وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ مبارکه جمله پر مخکینی جملې عطف ده چې د آخرت د ورځې د منکرینو د ناسم او غلط ګومان نفې کوي او د بعثت پر حتمي واقع کېدلو او دا چې د ټولو رجوع د الله تعالی په لور ده، تأکید کوي.
د ﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ جمله له عبثو او بې ګټو کړنو نه د الله تعالی پاکي او سپېڅلتیا بیانوي او له هر هغه څه څخه چې د هغه له لوړ شان سره مناسبت او سمون نه لري، پاك او منزه دی او هر کار یې د علم او حکمت پر اساس دی.
د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو معنا
د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د ایمان د اووګونو ارکانو له جملې څخه یو رکن دی او له دې ورځې څخه انکار کول کفر دی. د قرآن کریم آیتونه او د پېغمبراکرمﷺ احادیث پر دې ګواه دي چې د آخرت پر ورځ له باور پرته د انسان ایمان نه صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. د آخرت پر ورځ ایمان ډېر اهمیت او ارزښت لري ځکه چې په قرآن کریم کې ډېر ځله پر الله تعالی له ایمان سره یو ځای ذکر شوی دی. الله تعالی په دې آیت کې فرمایلي دي: ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (المائده:٦٩). **ژباړه:** هرچا چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان راوړ او نیک کارونه یې وکړل، نو هغوی به نه ډارېږي او نه به غمجن کیږي.

پیغمبرﷺ په یو مشهور حدیث کې، چې د جبرئیل حدیث باندی یادیږي د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې شخه بللی او داسې یې فرمایلي دي: "أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره" [1] **ژباړه:** ایمان په الله تعالی، د هغه پر ملایکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو، د آخرت پر ورځ او د خیر او شر په تقدیر چې د الله تعالی له لوري دی، باور او یقین لرل دي.

د قرآن کریم د آیتونو او د رسول اللهﷺ د احادیثو پر بنسټ د آخرت پر ورځ ایمان لرل په لاندینیو عناصرو مشتمل دي:

- د قیامت پیښیدل، په دې معنا چې دنیا پای ته رسیږي او ټول مخلوقات د خپل خالق په لور بېرته راګرځي.
- له مرګ نه وروسته بیا راژوندي کېدل، هغه ورځ چې الله تعالی په هغه کې ټول مخلوقات داسې بیا راژوندي کوي لکه څرنګه چې یې په لومړي ځل پیدا کړي وو.
- حشر یا په یو ځای کې د ټولو مخلوقاتو جمع کېدل.
- حساب.
- د اعمالو وزن.
- حوض.
- صراط (لاره).
- جنت.
- دوزخ (جهنم).
- د قبر عذاب او نعمت [2]

---

[1] -صحیح مسلم- کتاب الإيمان.

[2] - د آخرت د ورځې د تفصیل د پوهېدلو لپاره دې د عقایدو کتابونه وکتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست
د تېر لوست پاتې برخه

په آخرت ايمان او پر ژوند يې اغيز

پر آخرت ايمان لرل د مهمو پوښتنو لپاره ځواب دى

د انسان په ذهن کې تل درې ارزښتناکې او برخليک جوړوونکې پوښتنې شتون لري:

١- موږ له کوم ځاى څخه راغلي يو؟

٢ - موږ په دې دنيا کې د کوم هدف لپاره ژوند کوو؟

٣- زموږ وروستنى برخليک به څه وي او وروسته له مرگ څخه به چېرته ځو؟

دغو پوښتنو د تل لپاره؛ په پخوانيو زمانو او اوسني عصر کې د بشر ذهن ځان ته اړولى دى چې دغو پوښتنو ته د ځواب ځرنگوالى د افرادو او بشري ټولنو د برخليک په ټاکلو کې ستره ونډه لري.

دغو دريو پوښتنو ته ځواب په حقيقت کې د انسان تصور، او نړۍ ليد جوړوي (هغه له نړۍ سره اشنا کوي) او له نړۍ او کايناتو سره د هغه د زغم او کړنو بڼه ټاکي او د وگړي ژوند ته سم لورى وربښي.

د اسلام سپېڅلى دين دغو پوښتنو ته ځرگند ځوابونه لري.

د لومړۍ پوښتنې ځواب: موږ ټول انسانان د الله تعالى مخلوق يو او هغه زموږ خالق دى الله فرمايي:﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا.إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ [الانسان:١-٢] **ژباړه**: آيا پر انسان داسې يو وخت يا داسې زمانه تېره شوې چې هغه د ياد وړ کوم شى نه و. بېشکه موږ انسان له گډې شوې نطفې څخه پيدا کړ. موږ هغه ازمايو، نو(له همدې کبله) موږ وگرځاو هغه اورېدونکى او ليدونکى.

د دويمې پوښتنې ځواب: زموږ د پيدايښست او ژوندانه اصلي موخه په سمه او هر اړخيزه توگه د الله تعالى عبادت او بنده گي ده: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاريات:٥٦] **ژباړه**: او نه دي پيدا کړي ما پېريان او انسانان مگر لپاره د دې چې زما عبادت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریمې پوښتنې لنډ ځواب: د دنیا ژوند د کار پای او آخر نه دی. موږ انسانان پس له مرګه د الله تعالی حضور ته بیا راژوندي کیږو. زموږ د هغو اعمالو او اقوالو پوښتنه به وشي چې موږ تر سره کړي دي او له هغې سره سم به موږ ته جزا راکړل شي.

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [الروم:۱۱] **ژباړه:** الله تعالی هغه ذات دی چې لومړی (له نشت) نه خلک پیدا کوي، بیا يې راګرځوي، بیا تاسې د هغه په لور وروستل کیږئ.

﴿...ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ...﴾ [الزمر:۷] **ژباړه:** بیا ستاسو ټولو ورتګ په لور د رب ستاسې دی. هلته به مو له خپلو کړنو څخه خبر کړي.

دا د آخرت د ورځې او پر هغې باندې د باور لرلو معنا ده چې د انسانانو د برخلیك جوړوونکو دریو پوښتنو له جملې څخه دیوې پوښتنې ځواب دی.

د آخرت پر ژوند د ایمان لرلو اغیزه

د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان پر فردی او ټولنیز ژوند باندې ډېره زیاته اغیزه او تاثیر لري. د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو پایلې د انسان پر ژوند هغه مهال څرګندیږي چې موږ د یو مؤمن کړنې او سلوك د غیر مؤمن له کړنو او سلوك سره مقایسه کړو.

څوك چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري د ژوند په هکله د هغه لید او تصور توپیر لري، په دې معنا چې دغه شخص پرته له مادي ژوند نه د بل هیڅ شي په هکله سوچ نه کوي. د داسې انسان کړنې، پریکړې، د تفکر بنه، دوستي، دښمني او هر څه پر مادیاتو څرخیږي او پرته له دې ورسره د ښه او بد، وړ او ناوړ، سم او ناسم د پرتلې او اندازه کولو لپاره بل کوم معیار وجود نه لري.

د داسې کړنو او تفکراتو پایلې دا دي چې انسان د انسانیت له ښو او لوړو درجو او اړخونو نه لېرې کوي او په هغه کې د حیوانیت اړخونو ته داسې وده ورکوي چې په پای کې حیواني ځانګړتیاوې د دغه انسان پر انساني صفاتو غلبه حاصلوي او ورو، ورو په هغه کې انساني فضایل او ښېګڼې وژني. قرآن کریم دغه ډول انسانان له څلوربولو څارویو سره تشبیه کړي دي او د هغوی د بدې پایلې په اړه داسې فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ﴾ [محمد: ۱۲] **ژباړه:** او هغه کسان چې کافران دي ګټه او مزې اخلي له دنیا نه، د څارویو په شان خوراك څښاك کوي او د هغوی وروستنی استوګنځی اور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چې قرآن کريم فرمايلي دي، کافر انسان د آخرت پر ورځ ايمان نه لري. هغه يوازې په دې سوچ او فکر کې وي تر څو په دې دنيا کې د ورکړل شوي فرصت څخه زياته مادي ګټه پورته کړي او له لذايذو څخه يې خوند واخلي. د داسې انسان لپاره حلال او حرام کوم ارزښت نه لري او نه هم اخلاقی معيارونه او انسانی ښېګڼې او فضايل د هغه لپاره کوم مفهوم لري. دغه نفسي او روحي ناروغ انسانان د خپلو مادي غوښتنو د پوره کولو لپاره هېڅ کوم بريد او پوله نه پېژني. همدارنګه د دنيوي فاني مال او متاع خوندونو د حاصلولو لپاره د دوی حرص دومره زيات وي چې هيڅ خنډ او قيد نه مني.

په دغو پليتو او ناوړو غوښتنو کې د انسان د پرېوتلو اساسی لامل، کفر، د آخرت پر ورځ د ايمان نه لرل او د کړنو او سلوکو له حساب او کتاب نه انکار کول دي.

د يادونې وړ ده، د آخرت پر ورځ ايمان نه لرل په نړۍ کې د زياتو مفاسدو، بې عدالتيو، ظلمونو، دحق ترپښو لاندې کېدلو او حرص جرړې او ريښې ګڼل کيږي چې د افرادو او بشري ټولنو ژوند په تورو تيارو بدلوي او د نړۍ په مختلفو برخو کې د کور ورانوونکو او تباه کوونکو جګړو لامل ګرځي.

بل لوري ته هغه کسان چې پر الله تعالی او د آخرت پر ورځ ايمان لري په يقين سره پر دې پوهيږي چې د فاني دنيا خوندونه، مال او متاع د آخرت د ابدي ژوند په مقابل کې هيڅ کوم ارزښت نه لري او نه ښايي د له منځه تلونکو مادي لذايذو په خاطر توازن له لاسه ورکړو او د ښو او بدو، حلالو او حرامو له پولو تېری وشي.

مؤمن د آخرت پر ورځ کامل باور او ايمان لري او په دنيا کې د حرامو لذايذو، مال او متاع نه د ځان د ژغورلو په صورت کې به الله تعالی هغه ته د دې په بدل کې څو برابره زيات اجر او ثواب ورکړي. دغه باور مؤمن له ګناه څخه ژغوري او د هغه قول او عمل توازن برابروي.

قرآن کريم په دې اړه داسې فرمايي:

﴿قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران: ١٥-١٦] **ژباړه:** ووايه ای محمده، آيا زه تاسې ته تر دې (مادي پانګو) نه ښه او غوره څيزونو وښايم؟ د هغو کسانو لپاره چې له الله څخه وېرېږي. د تل لپاره داسې باغونه دي چې ويالې به پکې روانې وي او پاکې کړای شوي ښځې او د الله رضا (به د دوی په برخه وي) او الله تعالی د خپلو بندګانو ښه ليدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان په ژوند کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو اهمیت او اثر هغه مهال په روښانه توګه څرګندېږي چې مخ په زیاتېدونکي بشري ستونزې او د انسان پر روح، عقل او نفس باندې د ماده پرستی خطرناکې پایلې په علمي او هر اړخیز ډول تر بحث او څېړنې لاندې ونیول شي.

د نننۍ بشریت لپاره د بې جلبه مادي او شهواني ژوند له تباه کوونکو ځپو څخه د ژغورنې یوازنۍ لار، پر اخرت ایمان لرل او د مرګ او وروستۍ ورځې لپاره تیاری کول دي. یقیناً د آخرت پر ورځ ایمان لرل د ماده پرستی له جاذبې او له محض مادي ژوند څخه د انسان د خلاصون تر ټولو غوره وسیله ده چې هغه ته د روحي او اخلاقي فضایلو او د ټولو انساني ښېګڼو د معنوي ژوند د پراخې فضا پر لور ختلو دروازې پرانیزي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د آخرت پر ورځ باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې څخه یو رکن دی، څوک چې پر دغې ورځ باندې ایمان و نه لري، مسلمان نه دی.
- د ټولو انسانانو ورتګ د الله تعالی په لور دی او هر چا چې په دنیا کې کوم عمل ترسره کړی وي د الله تعالی پر وړاندې به د خپلو کړنو مسؤول وي.
- د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د انسان پر سلوکو او اعمالو باندې ژور او ارزښتناک اثر لري او د هغه په ژوند کې د توازن او تعادل د رامنځته کېدلو لامل ګرځي.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان د ژوندانه اړخ څرګندوي او هغه د مادیاتو په ډنډ کې له ډوبیدلو او ورکېدلو نه ژغوري.
- څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، د هغه څاروي په څېر دی چې په ژوند کې د خوراک، څښاک او شهواني غریزې له ترسره کولو پرته بل کوم مقصد نه لري.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل په انسان کې د انساني فضایلو او ښېګڼو د ویاړ لامل ګرځي او په هغه کې د خیر او برکت د ودې زمینه برابروي.

فعالیت

د ټولګي زده کوونکي دې په پنځه کسیزو وړو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د انسان پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو د تاثیر په هکله خبرې اترې وکړي. په پای کې دې یوتن زده کوونکی د نورو ډلو په استازیتوب زده کوونکو ته د خبرو اترو پایلې ووایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

- د لوست په رڼا کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو مفهوم شرح کړئ.
- په مبارک آیت کې استفهام او یا انکاری پوښتنه د کوم مفهوم افاده کوي؟
- د آخرت پر ورځ د ایمان د ځینو عناصرو نومونه واخلئ.
- هغه څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، ولې مسلمان نه ګڼل کیږي؟
- د آخرت د ورځې د منکرینو پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان نه لرلوخو پایلې بیان کړئ.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل څرنګه د انسان په ژوند کې د توازن پیدا کولو لامل ګرځي؟ خپل ځواب د ژوند د حقیقي مثالونو په ترڅ کې بیان کړئ.
- څرنګه کولای شو د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو له لارې په مادیاتو کې د ورکېدلو او ماده پرستی مخه ونیسو؟
- د آخرت پر ورځ ایمان نه لرل او یا د هغه ضعف څرنګه کولای شي د انسان د ژوند توازن له منځه یوسي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او احادیثو په رڼا کې د انسان په فردي او ټولنیز ژوند باندې د ایمان د اغېزې او تاثیر په هکله یوه مقاله ولیکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او په هغې کې دې له دلایلو او مثالونو نه استفاده وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم لوست

په دين کې اعتدال (منځلاریتوب)

قال الله تعالی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...الآية ﴾ [البقرة: ١٤٣] و قال تعالی: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ...الآيَةَ﴾ [النساء: ١٧١]

د کلمو معنا

{جَعَلْنَاكُمْ}	تاسې مو وګرځولئ.
{أُمَّةً}	ډله (امت).
{وَسَطًا}	منځنی، معتدل او غوره.
{شُهَدَاءَ}	ګواهان، شاهدان.
{شَهِيدًا}	ګواه، شاهد.
{لَا تَغْلُوا}	مبالغه او تېری مه کوئ.
{عَلَى اللَّهِ}	پر الله، د الله په شأن کې.
{إِلَّا الْحَقّ}	پرته له حق څخه.

ژباړه

او په همدې توګه موږ تاسې یو وسط (غوره) امت ګرځولي یاست چې شئ تاسې پر خلکو شاهدان او پیغمبر پرتاسې شاهد اوسي. (البقره ١٤٣) – ای د کتاب خاوندانو، تاسې مبالغه مه کوئ، په خپل دین کې او مه وایئ پر الله پرته له حق نه بل څه.... (النساء ١٧١)

تفسیر

د آیتونو شرح او څېړنه

له بیت المقدس نه د کعبې شریفې په لور د مسلمانانو د قبلې له بدلون وروسته الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته خبر ورکړ، یهود او نور منافقین به ډېر ژر دا آوازې خپرې کړي چې محمد او اصحاب یې هره ورځ له یو لوري نه بل لوري ته مخ اړوي او پر خپل دین ثابت نه دي. د دوی د قبلې د بدلون یوازینی لامل له اهل کتابو سره د دوی کینه ده، خو ته ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمده! دغو ناپوهانو ته ووايه چې ختیځ او لویدیځ ټول د الله دي. د الله تعالی چې هر چا ته خوښه شي هغه ته سمه لاره ورښيي. څه چې له دې آسماني ځواب نه څرګندېږي هغه دا دی چې د قبلې بدلون د الله تعالی له خوا پیغمبرﷺ او د هغه د امت لپاره یو ځانګړی فضیلت او غوره والی دی. ځکه کعبه شریفه د ځمکې پر سر هغه لومړنۍ خونه ده چې د الله تعالی د عبادت لپاره جوړه شوې ده. کعبه د اب الانبیاء (د پیغمبرانو پلار) ابراهیم خلیل الله قبله ده، چې اهل کتاب په دروغو ځانونه هغه ته منسوبوي. هر چاته چې الله تعالی د دې قبلې په لور د هغه د عبادت لارښوونه وکړه، هماغه کس په حقه سره د ابراهیم علیه السلام پیرو بلل کیږي. له دې مبارک آیت څخه وروسته الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او داسې فرمايي: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ یعنی لکه څرنګه چې مو تاسې ته درنښت او لوی عزت درپه برخه کړ همدارنګه مو تاسې ته دا ستر مقام هم درکړ چې ﴿جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ موږ تاسې یو وسط (غوره) امت ګرځولي یاست. په عربي ژبه کې وسط په څو معناګانو راغلی دی لکه: د غوره، عدل، وسطیت، درمیانه او ښېګڼې په معنا.

په دې توګه د دې مبارک آیت تفسیر داسې دی، الله تعالی فرمايي: ما تاسې تر ټولو غوره امت وګرځولئ، ما تاسې د عدل او انصاف امت وګرځولئ، ما تاسې منځنی(درمیانه) او د افراط او تفریط تر منځ امت وګرځولئ او دا چې ما تاسې خبرخوښوونکی امت وګرځولئ او د دغه وسطیت پر مبنا ستاسې کتاب، ستاسې عقاید او ستاسې د دین احکام په ځانګړي اهتمام او پاملرنې سره ساتل شوي دي چې په هغو کې د هیڅ ډول تحریف او لاس وهنې امکان نشته.

﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ یو له هغو مهمو چارو څخه چې پر وسطیت باندې مرتبیږي دا دی چې اسلامی امت د الله تعالی په نزد درمیانه، د عدل، بلکې غوره او مختار امت دی، نو له دې امله پر نورو امتونو باندې د شاهد او ګواه په حیث پېژندل شوی دی ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾

شهداء: د شهید او شاهد جمع ده او د حاضر او ګواه په معنا راځي.

د ″ **النَّاسِ**: څخه مراد د هغه تفسیر پر مبنا چې په روایاتو کې راغلی دی، پخواني امتونه دي، نو اسلامي امت به د شاهد او ګواه په توګه پر نورو امتونو ګواهي ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل به يې وروسته ذکر شي. د دې امت د عدالت او صداقت معيار د همدې لوست د لومړي مبارك آيت په وروستنۍ جمله کې بيان شوی دی

﴿وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ يعني پيغمبرﷺ به پرتاسې شاهد اوسي. د الله تعالی تر ټولو غوره پيغمبرحضرت محمدﷺ به د خپل امت پرصداقت، عدالت او انصاف شهادت ورکړي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾: د قرآن مجيد په آيتونو کې له اهل کتابوڅخه مراد يهود او نصارا دي، ځکه الله تعالی خپل آسماني کتابونه، چې له تورات او انجيل څخه عبارت دي، د قرآن کريم له نزول څخه مخکې دوی ته رالېږلي دي. الله تعالی دوی په اهل کتابو سره ځکه ستايلي دي، تر څو دوی لږ څه فکر وکړي او د الله تعالی هغه نعمتونه، لکه د الله تعالی له لوري د رسولانو او کتابونو ورلېږل ورپه ياد شي او سمه او نېغه لاره غوره کړي.﴿لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾ غُلُو د زيادت، مبالغې او له حد څخه د تېرېدلو په معنا ده. په دين کې غلو کول له دې څخه عبارت دي چې انسان خپل دين پر خپل ځان سخت او مشکل کړي او يا په دين کې داسې شيان ورزيات او د معتقداتو له جملې څخه وګرځوي کوم چې له دين څخه نه دي. له دې مبارك آيت څخه دا څرګندېږي چې د اسلامي امت پر خلاف يهودو او نصاراو په خپل دين کې د اعتدال او ميانه روۍ حد پرېښی دی او زيادت او يا تقصير ته يې مخه کړې ده چې يوه څرګنده نمونه او بېلګه يې د دې مبارك آيت په وروستۍ برخه کې بيانيږي: ﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقّ...﴾ او تاسې پر الله پرته له حق نه بل څه مه وايئ. تاسې ولې د عيسی عليه السلام په حق کې چې الله تعالی د (کن فيکون) په کلمې سره د معجزې په بڼه پيدا کړی دی، له غُلُوّ ډېر عزت او احترام څخه کار اخلئ او هغه د عبوديت له درجې نه د الوهيت لوړ مقام ته رسوئ؟ دا کار په دين او ايمان کې زيادت بلل کيږي.

د آيتونو لنډ مفهوم

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا...﴾ دا مبارك آيت د (بقرې) د سورت د ۱٤۳ آيت يوه برخه ده. د دې آيت په دغه برخه کې دوو مهمو امورو ته اشاره شوې ده.

لومړی الله تعالی د خپل هغه ستر انعام يادونه کوي چې پر اسلامي امت يې کړی دی او داسې فرمايي، لکه څرنګه چې موږ تاسې ته د غورې قبلې يعني د ابراهيمي قبلې په لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدایت وکړ همدا راز موږ تاسې منځنی او با انصافه امت کړئ چې پر دې اساس موږ تاسې له ټولو امتونو ښخه غوره امت وګرځولئ.

دویم: هغه پایله ده چې پر دغه عدالت او وسطیت بنا کیږي او هغه د نورو امتونو لپاره د وسط امت په حېث د اسلامي امت معیارګرځول او پر نورو امتونو د دې امت شاهد ګرځول دي، په دې معنا چې د قیامت په ورځ به د نورو امتونو د دعواګانو د رښتینولی او دروغولۍ په اړه به له اسلامي امت نه پوښتنه کیږي او هغوی ته به په الهي محکمه کې د رښتینو شاهدانو حیثیت ورکړل شي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ...﴾ دا مبارك آیت د (نساء) د سورت د ۱۷۱ آیت یوه برخه ده. دلته اهل کتابو ته، چې مراد ترې نصارا دي، خطاب شوی دی ترڅو هغوی په دین کې له زیاتي غُلُوّ ښخه لاس واخلي. دا په دې معنا چې په دین کې له تکلف، رهبانیت، واده نه کولو او پر ځان د حلالو نعمتونو له حرامولو ښخه ډډه وکړي او دا چې دغه بدعتونه د دین برخه ونه ګڼي. همدارنګه له دوی ښخه غوښتنه شوې ده چې د الله تعالی په اړه له خپل ځان نه هغه څه و نه وایي چې د هغه جل جلاله له شان سره سمون ونه لري او نه هم داسې عقاید رامنځته کړي چې په دین کې کوم اصل او اساس ونه لري، لکه دا چې له الله تعالی سره د هغه په ذات او یا صفاتو کې سیال او شریك ونیول شي او عیسی بن مریم علیه السلام چې د الله رسول دی، هغه ته د الوهیت لوړ مقام ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دین کې اعتدال (منځلاریتوب)

په اسلام کې د اعتدال وړانګې

د الله تعالی اراده پر دې وه چې د اسلامي امت ټول امور پر وسطیت او میانه روۍ ولاړ وي. په داسې توګه چې د غوره والي دغه ځلاګانې په عقیده، ایمان، تفکر، سوچ، احساساتو، غرایزو، د اړیکو او ارتباطاتو په نظام، عباداتو، طاعاتو او لنډه دا چې د ژوند په ټولو امورو کې په څرګند ډول ورېښي.

۱- په عقیده او ایمان کې منځلاریتوب

اسلامي عقیده یوه داسې عقیده ده چې پر الله تعالی باندې د ایمان او باور، د هغه پر وحدت، له ټولو عیوبو او نیمګړتیاوو نه د هغه په پاکوالي، یوازې د هغه د عبادت پر وړتیا، د الله تعالی پر ملایکو، پیغمبرانو، آسماني کتابونو، د آخرت پر ورځ، پر حساب او کتاب، جنت او دوزخ او الهي تقدیر باندې د ایمان او باور پر لرلو ولاړه ده. دا عقیده له دې امله د توحید، انصاف عقیده بلل کیږي چې د دې عقیدې خاوندان هیڅکله هم له الله تعالی سره شریک نه نیسي او نه هغه جل جلاله پر هغو صفاتو موصوفوي، چې د هغه له سپېڅلي ذات شان سره سمون نه لري. لکه څرنګه چې یهودیانو الله تعالی پر بې وزلۍ او تنګ لاسۍ موصوف کړی وو او د هغه په هکله به یې داسې ویل: ﴿إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ﴾ آل عمران – ۱۸۱ **ژباړه:** بې شکه الله تعالی بې وزلی (فقیر) دی او موږ بډایان (غنیان) یو. نصاراوو به الله تعالی د بشر پر اوصافو لکه پلارولي او داسې نورو اوصافو موصوف کاوه او داسې به یې ویل: ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ البقرة –۱۱۶ **ژباړه:** الله تعالی (د خپل ځان لپاره) زوی نیولی دی. خو د اسلام سپېڅلي دین د الله تعالی د شان په اړه له ټولو ادیانو ښخه غوره، معتدله او معقوله عقیده د بشریت لپاره ډالۍ کړه. الله تعالی فرمايي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ الاخلاص- ۴-۱ **ژباړه:** ای محمده، ووایه الله یودی، الله بې نیازه دی، نه یې څوک زیږولی او نه له چا زیږېدلی دی او نه څوک د هغه لپاره سیال او برابرشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام سپېڅلي دين د ملايكو په اړه نه د يهودو په څېر دښمني اختيار کړې ده، لکه څرنګه چې قرآن کريم د هغوی په اړه خبر ورکوي: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ﴾ [البقرة –۹۷]

ژباړه: ووايه ای محمده، څوک چې له جبرائيل سره دښمني لري او نه هم د مشرکينو په څېر ملايکې د الله تعالی لوڼې ګڼي ﴿وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا﴾ [الاسراء]۴۰ **ژباړه:** او(ستاسې رب) ملايکې د ځان لپاره د لورګانو په توګه نيولې دي. بلکې ملايکې د الله تعالی مطيع بندګان ګڼي:﴿بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۝ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ [الأنبياء۲۶– ۲۷]

ژباړه: بلکې هغوی د الله تعالی عزتمند بنده ګان دي، د هغه له اجازې پرته خبره نه کوي او يوازې د هغه په امر کار ته وړاندې کيږي.د پېغمبرانو په هکله د دوی عقيده داسې ده چې پر ټولو باندې يو شان ايمان واجب ګڼي او د هغوی په درناوي کې يې منځنی او معقوله لاره اختيار کړې ده: ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ [البقرة – ۲۸۵] **ژباړه:** موږ د الله تعالی د پېغمبرانو تر منځ توپير نه کوو. داسې په سلګونو نور عقيدوي موارد شته دي چې د اسلامي امت او عقيدې د وسطيت څرګندونه کوي.

اسلامی عقيده داسې يوه عقيده ده چې د انسان د روح او جسم د ودې او پايښت لپاره يې زمينه برابره کړې ده او دواړو ته په ارزښت قايل ده. دا سپېڅلې عقيده داسې نه کوي چې انساني روح يوازې پر معنوياتو تقويه او بډای کړي او تر څنګ يې د ژوند مادياتو ته په کوم اهميت قايل نشي او د جسم د هلاکت لامل وګرځي، بالعکس داسې هم نه کوي چې يوازې مادياتو ته مخه او معنوياتو ته شا کړي، بلکې دواړو اړخونو ته يې ځانګړې پاملرنه کړې ده.

۲- په سوچ کې منځلاريتوب

اسلام د تفکر، تدبر او سوچ په اړه په بشپړه توګه د عقل کارول نه ردوي او نه هم هغه خپلسری پرېږدي، هرشی په نظري او تجربوي علوموکې منحصر نه ګڼي او نه تجربه او ماده بې بنسټه بولي. اسلام د فکري جمود او ړوند تقليد پرخلاف دی او بې قيده او خپلسری حريت او آزادي نه مني. بلکې د فکر، سوچ او د علم او نظر اړخونو او ابعادو ته يې داسې اصول او ضوابط وضع کړي دي، که چېرې په سمه توګه پلي شي نو د دنيوي او اخروي ژوند د نېکمرغۍ لپاره به انسانان ښې پايلې تر لاسه کړي. قرآن مجيد د عقل صفت او ستاينه داسې کوي: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الرعد۴–] **ژباړه:** بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکه په دې کې خامخا ډېرې نښې دي د هغو خلکو لپاره چې له عقل نه کار اخلي. په بل آیت کې فرمايي: ﴿كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الروم– ۲۸] **ژباړه:** موږ په همدې توګه هغه قوم ته نښې بيانوو چې له عقل نه کار اخلي، خو د عقل د بې ځايه کارولو او الوتنو غندنه او ممانعت داسې کوي: ﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [**البقرة**: ۱۶۹]**ژباړه:** او دا چې تاسې ووايئ پر الله هغه څه چې پرې نه يو هېږئ. په دې معنا چې بايد عقل له خپلو حدودو څخه تېری ونه کړي او په هغو مسائلو کې چې د الهي ذات، ملائکو، آخرت او هغو غيبي امورو پورې تړاو لري او د عقل له حدود څخه بهر وي، نو په دې صورت کې عقل بايد په ټوله معنا نقل ته يعني هغه څه ته چې د الله په کتاب او نبوي احاديثو کې څرګند شوي دي، غاړه کېږدي، تر څو د عقل او نقل تر منځ د وسطيت انډول وساتل شي.

۳ - په احساساتو او غرايزو کې منځلاریتوب

د اسلام په سپېڅلي دين کې د نفسي غوښتنو، احساساتو او غرايزو د لاسته راوړلو لپاره د ټول ژوند وقف کول جواز نه لري، خو د دې تر څنګ هغه احساسات او بشري غريزې، چې د انساني طبيعت مقتضا ده، له پام څخه نه غورځوي، د اسلام سپېڅلی دين نه د انساني غرايزو اهمال غواړي او نه هم په دې لړ کې انسانان خپلسرې ته پرېږدي، بلکې د ځانګړو قوانينو او مقرراتو په وضع کولو سره د هغو تهذيب او تاديب کوي تر څو د فساد، سرغړونې مخه ونيول شي. له دې امله د ژوندانه د تلې د يوې پلې په اړه داسې لارښوونه کوي: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ [الأعراف–۳۲] **ژباړه:** ووايه ای محمده، چا حرام کړې دی زينت د الله هغه چې د خپلو بندګانو لپاره يې ايستلی دی او چا پاک او خوندور رزق حرام کړی دی. يعني هيڅوک نشي کولای چې د الله تعالی نعمتونه او زينتونه پر تاسې حرام کړي. تاسې کولای شئ واده وکړئ، حلال مال ترلاسه کړئ، تفريح او سياحت وکړئ او له زرګونو نورو الهي نعمتونو څخه ګټه پورته کړئ، خو د ژوندانه د تلې په بله پله کې داسې لارښونه کوي: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ [الانعام– ۱۵۱] **ژباړه:** او مه نږدې کېږئ فاحشو کارونو ته، هغه چې ښکاره دي او هغه چې پټ دي.﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [البقرة – ۱۸۸] **ژباړه:** او تاسې خپل مالونه په خپل مينځ کې په ناروا مه خورئ، نوتاسې ته هېڅکله هم د دې اجازه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته چې بدو کارونو او ناوړو اعمالو ته نژدې شئ یا دا چې د خلکو مالونه په ناحقه او ناروا سره وخورئ ځکه دا د غرايزو د طغيان په معنا ده په داسې حال کې چې اسلام طغيان نه خوښوي او نه هم د نعمتونو نه ګټو اخيستلو پر خلاف دی، بلکې د دې دواړو حالاتو ترمنځ يې منځنی او وسط حالت غوره کړی دی.

٤ - په نظم او نظام کې منځلاريتوب

اسلام په هغه ټولنه باور نه لري چې له نظام، حکومت، مقرراتو او قوانينو څخه خالي وي او نه هم ظالمانه او جابرانه نظامونه مني او دې ته هم اجازه نه ورکوي چې يو شمير خلک نور انسانان خپل مريان وګرځوي او نه هم په بشري ټولنو کې د ځنګل د قانون نافذولو ته اجازه ورکوي.

همدارنګه دې ته اجازه نه ورکوي چې کومه کورنی مشر او مسؤول و نه لري او نه ديته جواز ورکوي چې د کورنی مشر(سړی) د ښځې کرامت او شخصيت تر پښو لاندې کړي. له دې امله قرآن کريم ټول مسلمانان د جماعت التزام او يووالي ته رابولي او داسې فرمايي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ آل عمران١٠٣] **ژباړه:** او تاسې ټول د الله په رسی منګولې ولګوئ او مه خواره کيږئ.

همدارنګه پيغمبرﷺ هم په دې اړه فرمايي: "آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ اللَّهُ أَمَرَنِى بِهِنَّ بِالْجَمَاعَةِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ..."[١] يعني زه تاسو ته پر هغو پنځو شيانو امر او نصيحت کوم چې ماته د الله تعالى له لوري پر هغو امر شوی دی، د هغو له جملې څخه د جماعت التزام او د مسلمانو مشرانو اطاعت او فرمانبرداري ده، خو له بل لوري رسول اللهﷺ په څرګنده توګه دا اعلانوي چې "لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق"[٢] (د الله په نافرمانی کې د مخلوق اطاعت جواز نه لري) يعنی اطاعت او پيروي په دې معنا نه ده چې مسلمان د دين او مقدساتو پر خلاف هر زور او ظلم قبول کړي، بلکې په دې چارو کې دې هم بايد اعتدال وساتل شي او منځلاريتوب دې غوره کړای شي.

---

١ – سنن ترمذی، صحيح ابن خزيمة، مسند احمد.

٢ – سنن ترمذی، مسند احمد و الطبرانی و غيرهم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥ – په اړیکو کې منځلاریتوب

اسلام د مسلمانانو د خپلمنځي اړیکو او پیوندونو په سلسله کې او همدارنګه د مسلمانانو او غیر مسلمانانو سره د اړیکو په هکله منځنۍلاره غوره کړې ده. نه د اړیکو لرلو مانع کیږي او نه هم پریږدي چې دا اړیکې د مسلمانانو د دین او دنیا په زیان پای ته ورسیږي، د بیلګې په توګه له غیر مسلمو سره د اړیکو لرلو په هکله داسې فرمايي: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ [الممتحنة– ٨]

ژباړه: الله تاسې له دې څخه نه منع کوي چې له هغو خلکو سره د نیکۍ او عدل چلند وکړئ، چې هغوی د دین له امله له تاسې سره جنګ نه دی کړی او تاسې یې له خپلو کورونو څخه نه یاست ایستلي.

خو په وروستي آیت کې یې فرمایلي دي: ﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ﴾ [الممتحنة– ٩] **ژباړه:** بې شکه منع کوي تاسې الله د هغو کسانو له دوستۍ څخه چې د دین له امله یې له تاسې سره جنګ کړی او تاسې یې له خپلو کورونو نه ایستلي یئ.

نو له دې امله مسلمان باید په هر ډول اړیکو کې میانه روي اختیار کړي.

٦ – په عباداتو کې منځلاریتوب

د اسلام همیشنی غږ دا دی چې: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا﴾ [البقرة – ٢٨٦]

ژباړه: الله تعالی پر هیچا د هغه له توان څخه پورته بار نه ږدي. بناء اسلام له خپلو پیروانو څخه دا نه غواړي چې شپه او ورځ په عملي عباداتو مشغول شي، یا هر هغه څه چې لاس ته راوړي هغه ټول د الله په لاره کې ولګوي او نه د ځینو ادیانو په څیر ټول عبادتونه په څو دعاګانو، اشعارو یا په اوونۍ کې یو ځل عبادت ځای ته په تللو کې منحصروي او نه یې د حلالې روزۍ له پیدا کولو څخه منع کوي او نه د دې اجازه ورکوي چې د دنیا پلټنه د عبادت د پریښودو لامل شي. بلکې د تلې د دواړو پلو انډول برابر ساتي. د نبي کریمﷺ صحیح حدیث دی چې فرمايي: "إنَّ هذا الدِّين يُسْرٌ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غلَبَه"[١] دا دین

---

١ – صحيح البخارى، كتاب الايمان، باب الدين يسر

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسانه دین دی، هیڅوک دې له دې دین سره مقابله نه کوي مګر دا چې دین به پرې غالب شي.

یادونه: له پورتني حدیث شریف څخه مراد دادی چې تاسې په نفلي عباداتوکې پر ځان له وس نه زیات فشار مه راوړئ، د فرایضو په ادا کولو کې هیڅ ډول سختی شتون نه لري.

پر نورو امتونو د اسلامي امت د ګواهی څرنګوالی

په حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: نوح علیه السلام د قیامت په ورځ غوښتل کیږي او پوښتنه ورځني کیږي آیا زما دعوت دې خپل قوم ته ورساوه؟ ځواب ورکوي، هو. د نوح علیه السلام قوم راغوښتل کیږي او پوښتنه ورځنې کیږي آیا تاسو ته یې تبلیغ کړی دی؟ قوم به یې وایي: موږ ته هیڅ کوم ویروونکی نه دی راغلی او موږ ته هیچا دعوت نه دی راکړی. نو بیا نوح علیه السلام ته ویل کیږي څوک به ستا لپاره شاهدي ووایي (پردې چې تا مسؤولیت اداء کړی دی) هغه وایي: محمد او د ده امت، وروسته د الله رسول دا آیت تلاوت کړي: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾.

د اهل کتابو د مبالغې بیلګې

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو غُلُو له حد او پولې نه تیریدنې ته وایي. توپیر نه کوي که دا غُلُو د افراط په بڼه وي او که د تفریط په بڼه، د مثال په توګه نصاراوو د عیسی علیه السلام په احترام او درناوی کې افراط وکړ. کله هغه ته خدای وایي: ﴿إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾ [المائدة- ۱۷]

یعنې: الله هماغه مسیح زوی د مریم دی او کله یې د الله زوی ګڼي او وایي: ﴿الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ﴾ یعنې مسیح د الله زوی دی او کله عیسی علیه السلام، د هغه مور مریم او خدای جل جلاله درې ګوني خدایان په نامه یادوي او وایي:﴿إِنَّ اللّهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ﴾ [المائدة ۷۳] الله دریم د دریو دی. په دې ټولو ډولونو کې په دین اوعقیده کې د غلو او الحاد څخه پرته بل څه نشته، خو د تعجب خبره دا ده چې دوی سره له دې ټولو بیا هم د توحید دعوا کوي.

یهود د نصاراوو په مقابل کې د عیسی علیه السلام په بې حرمتی او بې عزتی کې غلو کوي. العیاذ بالله هغه ګمراه بولي آن تر دې چې په ډیر ویاړ د هغه د وژلو مدعي شول او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ویل: ﴿إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ [النساء-۱۵۷] **ژباړه:** موږ مسیح، چې هغه عیسی ابن مریم دی، ووژه.

د یهودو یوه بله ډله د عزیر علیه السلام په هکله داسې غلو وکړه، لکه څرنګه چې مسیحیانو د حضرت عیسی علیه السلام په هکله عقیده درلودله هغوی به داسې ویل: ﴿عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ﴾ [التوبة– ۳۰] **ژباړه:** عزیر د الله زوی دی.

همدارنګه نصاراوو په خپل رهبانیت کې غلو وکړه او د هغه په اساس یې په غارونو او کلیساوو کې ګوښه توب غوره کړ، نکاح یې په ځان حرامه کړه چې د دوی دې کړنو ته قرآن کریم داسې اشاره کوي: ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾ [الحدید– ۲۷] **ژباړه:** رهبانیت او ګوښه والی یې د بدعت په توګه پیدا کړ په داسې حال کې چې موږ په هغوی نه و فرض کړی.

همدارنګه یهودو د حلالو څارویو په هکله غلو وکړه او د هغوی پاکې غوښې یې پر ځان حرامې کړې. قرآن کریم د دوی دا عمل ردوي او فرمايي: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ [آل عمران ۹۳] ټول خوراکي شیان بنی اسرائیلو(یهودو) ته حلال وو، خو هغوی غلو وکړه او حلال شیان یې پر ځان حرام کړل. په پای کې قرآن کریم د دوی هغه غلو ته چې له کفارو سره د واقعي دوستۍ سرحد ته رسیدلې ده، داسې خبر ورکوي: ﴿تَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ [المائدة – ۸] **ژباړه:**ډير له دوی څخه وینې چې دوستي کوي له کافرانو سره. دا ډول غلو کول په اهل کتابو کې ډيره ده او اوس هم شته، نو ځکه قرآن کریم دوی د اسلام منځنۍ لارې ته را بولي او دوی په دین کې له غلو کولوڅخه منع کوي چې د ټولو په سر کې په وروستني پیغمبرﷺ باندې د دوی ایمان نه راوړل دي.

فعالیت

زده کوونکي دې په څو ډلو وویشل شي او د ښوونکي په لارښوونه دې په دین کې د غلو او مبالغې د زیانونو په اړه له یو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي

د لوست ګټې او لارښوونې

یورتني مبارک آیتونه ډیرې ګټې لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. په اسلامي احکامو کې د نسخې ثبوت او جواز، لکه څرنګه چې مسلمانانو د الله تعالی په امر له بیت المقدس نه خپله قبله د کعبې شریفې په لور بدله کړه چې دې ډول نسخې ته د بدل نسخه ویل کیږي.
۲. پر مسلمانانو تور لګول او د هغوی پر ضد پروپاګند د کفارو همېشنی دنده او عادت دی، نو مسلمانان باید هوښیار اوسي تر څو د کفارو د بریدونو او دسیسو ښکار نشي.
۳. پر نورو امتونو باندې د اسلامي امت د فضلیت ثبوت، ځکه دا امت د بشپړ وسطیت له مخې یو غوره امت دی.
٤. پر نورو امتونو باندې د قیامت پر ورځ د محمدﷺ د امت د شاهدی اثبات.
٥. د خپل امت پر عدالت او صداقت باندې د رسول علیه السلام، شهادت او ګواهي.
٦. په دین کې د زیادت او غلو کولو حرمت، ځکه دا کار په دین کې د بدعت اوګمراهۍ د رامنځته کېدو لامل ګرځي.
۷. د شرعي علم او اساس پرته د الله تعالی په شان کې د څه ویلو حرمت.
۸. په عقایدو، عباداتو او کړنو کې د اهل کتابو د ګمراهۍ، مبالغې او غلو بیان.

پوښتنې

۱) لاندیني کلمات وژباړئ.

{جَعَلْنَاكُمْ}{أُمَّةً} {شُهَدَاءَ} {لَا تَغْلُوا} {عَلَى اللَّهِ} {اِ لَّا الْحَقّ}

۲) د ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ مبارک آیت له مخکیني آیت سره، چې د قبلې د بدلون په اړه دی، څه تړاو لري؟

۳) وسط په عربي ژبه کې په څه معنا دی؟

٤) اسلامي امت ته د نورو امتونو په منځ کې څه حیثیت ورپه برخه شوی دی؟

٥) څرنګه اسلامي امت پر نورو امتونو شهادت ورکوي؟

٦) له اهل کتابو څخه مراد کوم کسان دي؟

۷) د اهل کتابو د غلو درې نمونې بیانې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په لوست کې د ورکړل شویو معلوماتو پر بنسټ د وسطیت د مختلفو جوانبو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

ګټوره سوداګري

الله تعالی فرمايي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ۞ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۞ وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾.[الصف: ۱۰–۱۳]

د کلمو معنا

هَلْ أَدُلُّكُمْ: آيا وښايم تاسي ته؟

تِجَارَةٍ: تجارت.

تُنجِيكُم: چې تاسي وژغوري.

عَذَابٍ أَلِيمٍ: درد ناک عذاب.

مَسَاكِنَ طَيِّبَةً: د اوسېدو غوره او ښه ځايونه.

الْفَوْزُ الْعَظِيمُ: لوی او ستر بری.

ژباړه

ای مؤمنانو، آيا زه وښايم تاسي ته هغه تجارت چې تاسي له دردناک عذاب نه وژغوري؟ پر الله او د هغه پر رسول ايمان راوړئ او د الله په لاره کې پر خپلو مالونو او خپلو ځانونو سره جهاد وکړئ، دا ستاسو لپاره غوره دی که تاسي پوهيږئ.

الله پاک به ستاسي ګناهونه وبښي او تاسي به هغو باغونو ته داخل کړي چې د هغو لاندې به ويالې بهيږي او په باغونو کې به ډېر غوره کورونه درکړي. دا دی ستر برياليتوب. او بل څه چې تاسي يې ډېرخوښوئ د الله مرسته (کومک) او ډېر نږدې بری دی او مؤمنانو ته (ای محمده) د دې زيری ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د آیتونو شرح او څېړنه

په پورتنیو مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنان د غوره کارونو د تر سره کولو په لورهخوي. په اصلي پانګه کې تصرف او د ګټې لاس ته راوړلو لپاره د هغې په کار اچولو ته تجارت ویل کیږي، دلته په دې مبارك آیت کې د تجارت څخه مراد ایمان او جهاد دی چې د نوموړي تجارت د تفسیر او توضیح لپاره بیان شوی دی.

د﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ﴾ په جمله کې استفهام د دې تجارت په لور د مؤمنانو د ترغیب او تشویق لپاره دی. همدارنګه د ﴿تِجَارَةٍ﴾ د کلمې راوړل په نکره صیغې سره د دې تجارت اهمیت، ارزښت او ستر مقام را په ګوته کوي.

د﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ مبارکه جمله یو الزامي امر دی چې د خبر په بڼه ذکر شوی دی او معنا یې داسې ده چې: ای مؤمنانو، تاسې په ایمان لرلوکې پر الله تعالی او د هغه پر پیغمبر او د هغه په لاره کې د جهاد لپاره ټینګ او ثابت قدم اوسئ چې دا کار ستاسې لپاره ډیر غوره دی که چیرې تاسې پوهیږئ.

په دې مبارك آیت کې د مالي جهاد یادونه پر نفسی جهاد مخکې شوې ده او دا ځکه چې د تجارت موضوع دا ایجابوي، یعنی په تجارت کې مالونه له یو لاس نه بل لاس ته ورځي او د جهاد لپاره مال او پانګه ضروري ده او د مالونو په واسطه وسله او د جهاد نورې اړتیاوې برابریږي، لکه څرنګه چې د اسلام خوږ پیغمبرﷺ فرمایلي دي: (من جهز غازیاً فقد غزا) یعنی: چا چې کوم مجاهد د جهاد لپاره (په وسله او نورو لوازمو) سمبال کړ، په حقیقت کې سمبالوونکي په خپله جهاد کړی دی.

خو په: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ [التوبة: ۱۱۱]مبارك آیت کې چې د عرض او طلب مقام دی او د دغه پلورلو او پیرودلو بیه د الله جنت دی، نو له دې امله د دې ستر قیمت پر وړاندې د انسان تر ټولو قیمتي او ارزښتناکه پانګه چې د هغه نفس دی له مال څخه وړاندې ذکر شوی دی.

په دې مبارك آیت کې الله تعالی د مجاهدینو او شهیدانو د ګناهونو د ښښنې او جنت ته د ننوتلو تر څنګ له دوی سره د ښایسته او هوسا کورونو او ماڼیو ژمنه هم کړې ده.

ځینو علماوو او مفسرینو د ﴿مَسَاكِنَ طَيِّبَةً﴾ یعني د مجاهدینو لپاره د ښایسته او هوسا

کورونو د يادولو مناسبت داسې څرګند کړی دی. چې مجاهدين په دنيا کې خپل کلي او کور د الله په لاره کې د جهاد لپاره پرېږدي او له خپلو کورونو څخه د جهاد لپاره لرې ځي او هر ډول ستونزې زغمي، نو الله تعالی ورته د هغه په بدل کې د جنت د ښايسته ماڼيو او هوسا استوګنې زيری ورکوي.

د مبارکو آيتونو لنډ مفهوم

په مخکينو آيتونو کې څرګنده شوه چې مشرکانو غوښتل تر څو د اسلام ځلانده ډيوه مړه کړي نو ځکه الله تعالی مؤمنانو ته د دښمنانو پر وړاندې د جهاد امر وکړ او دوی يې د الله تعالی په لار کې ايثار، سربښندنې او پر نفس او مال جهاد کولو ته وهڅول.

الله تعالی د مؤمنانو د هغې پوښتنې په ځواب کې چې له پيغمبرﷺ څخه يې وکړه چې الله تعالی په کومو کړنو او اعمالو ډير زيات خوشاليږي ترڅو يې دوی ترسره کړي. دوی ته داسې خطاب وکړ: ای هغو کسانو چې پر الله او د هغه په رسول ايمان او باور لرئ! آيا تاسې ته د داسې تجارت او سوداګرۍ لارښوونه ونه کړم چې تاسې په دنيا او آخرت کې له دردناك عذاب څخه وژغوري؟ بيا وروسته مبارك آيت ځواب ورکوي چې په دې تجارت کې اساسی پانګه دا ده چې: ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ أَنفُسِكُمْ﴾ په الله او پيغمبر يې ايمان راوړئ او د الله په لاره کې په خپل مال او نفس سره جهاد وکړئ چې دا تجارت ستاسو لپاره تر هرڅه غوره دی. که چيرې په ګټه او فايده يې پوهيږئ. بيا الله تعالی د دې تجارت ګټه او فايده په خپله بيان کړې ده چې ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ........﴾ د ګناهونو له ښښنې او د ابدي جنت باغونو ته له ننوتنې څخه عبارت ده چې د اوبو ويالې په هغه کې جاري دي او د هغه په ښايسته ماڼيو کې به د تل لپاره استوګن شي چې دا ډير ستر برياليتوب دی.

بيا الله تعالی مؤمنو مجاهدو ته يوه بله ګټه هم ور په برخه کړې ده چې دوی يې خوښوي او ډير پرې خوشاليږي، هغه له سوبې، مرستې او پر دښمنانو د برلاسۍ او بري څخه عبارت ده؛﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد له دې نږدې سوبې او فتحې څخه د مکې او د هغې د شاوخوا سيمو فتح کېدل او د اسلام په سپېڅلي دين کې د خلکو داخليدل دي چې د الله تعالی له ژمنې سره سم يې په ډېره لنډه موده کې د عمل جامه واغوستله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرین وايي دا مبارك آیت د قرآن کریم له معجزو څخه دی چې له غیب څخه يې د فتحې خبر ورکړ او د زیري سره سم د پیغمبرﷺ په ژوندانه او ډېره لنډه موده کې مکه او نور فتوحات د رسول اللهﷺ او مسلمانانو په برخه شول. له عبدالله بن عباسؓ څخه روایت دی چې فرمايي مراد له دې فتحې او الهي مرستې څخه د فارس او روم فتحه ده.

په قرآن کریم کې د جهاد مفهوم

د جهاد کلمه د اسلام له نظره یوه شامله او هر اړخیزه کلمه ده چې د هلو ځلو، کوښښونو او ستونزو ټول ډولونه په ځان کې رانغاړي؛ د الله په لاره کې جهادکول د جهاد ټولو ډولونه، لکه له نفس سره جهاد، د دښمنانو او د شر او فساد پر وړاندې جهاد ټکې شامل دی. په دې ټولیز او هر اړخیز مفهوم سره په ټولنه کې د عامه افکارو د اصلاح لپاره ټولې ژبنۍ او قلمي هلې ځلې یو ډول جهاد بلل کیږي. همدارنګه د یوه ظالم او جابر نظام د تغیر لپاره مبارزه او هڅه او هاند، چې پر ځای يې د عدل او انصاف پر بنسټ ولاړ یو نوی نظام رامنځته شي، د اسلام له نظره یو ډول جهاد ګڼل کیږي. همدارنګه له حق، عدالت او انساني لوړو ارزښتونو څخه د دفاع لپاره د مال او پانګې لګول، ستونزې او کړاوونه زغمل هم یو ډول جهاد دی.

په اسلام کې جهاد د(فی سبیل الله) قید سره مشروعیت پیدا کوي او د جهاد د مفهوم لازم او نه بېلدونکی شرط دی، چې د دین حاکمولو لپاره ترسره کیږي، د ټول علماوو په اتفاق سره تر ټولو غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره جهاد دی چې د ستونزو او سختیو د ګاللو مستلزم دی او د الله په لار کې د شهادت د لوړ مقام لامل ګرځي.

له بله پلوه معلومه خبره ده چې اسلام جنګ نه خوښوي او نه څوك ورته هڅوي، خوجهاد د الهي سترو موخو او د بشري ژوندانه د ارزښتونو د ترلاسه کولو لپاره فرض کړای شوی دی او په ځینو وختونو کې يې اړین امر بللی دی. ځکه اسلام د الله غوره دین دی، څو انسانان د کفر او شرك له تیارو او هر ډول اسارت او غلامۍ نه وژغوري او د یو الله د بندګۍ او عبادت لارې ته یې لارښوونه وکړي. د ځمکې پر مخ داسې قوتونه شتون لري چې د دغې الهي کړنلارې او پیغام پر وړاندې خنډ جوړیږي او د مخالفت او جګړې لاره غوره کوي. نو کله که اسلام او پیروان یې په داسې حالت کې واقع شي چې پرته له جنګ او مقابلې نه ورته بله لاره پاتې نشي، نوپه داسې حال کې اسلام مؤمنانو ته امر کوي. څو په پوره ځواك او میړانې سره د دښمنانو پر وړاندې ودریږي او د خپلو ځانونو او مالونو په لګولو سره د الله په لاره کې جهاد وکړي؛ ځکه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد فریضه سره له ټولو انواعو یې پر الله تعالی د ایمان او توکل وروسته د تاریخ په اوږدو کې له اسلام نه د دفاع تر ټولوغوره وسیله ده.

په داسې حال کې مسلمانان د الله په لاره کې جهاد کوي؛ چې دا جهاد یې باید نه د نفسي غوښتنو لپاره، نه د قوم، توکم، رنګ، ژبې، بشري شعارونو،ځمکنۍ پراختیا، نړۍ نیونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره او نه هم د غرایزو د بشپړولو او مال او شتمنۍ د لاس ته راوړلو لپاره وي.

جهاد په اسلام کې یوازې د (الله په لار کې) او د الله د دین د سرلوړئ لپاره روا شوی دی. لکه څرنګه چې قرآن کریم فرمایي: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّه﴾ [الانفال/۳۹]

ژباړه: اوجنګ وکړئ تاسې له هغوی (کفارو) سره، ترڅو فتنه او فساد له منځه ولاړ شي او یوازې د الله دین حاکم شي.

همدارنګه پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله»[1]

یعنې: څوک چې د الله په لاره کې جنګیږي ترڅو د الله کلمه یا دین حاکم او برلاسی شي نو دا کس د الله په لارکې په جهاد بوخت دی.

په اسلام کې جهاد زیات شروط،آداب او التزامات لري چې پرته د هغو له پابندۍ او مراعاتولو نشو کولای د جهاد نوم پرې کیږدو. د جهاد آداب، احکام او شروط د اسلامي فقهې په کتابونو کې په تفصیل سره څرګند او څیړل شوي دي چې د هر اړخیزو معلوماتو د لاس ته راوړلو لپاره کولای شو هغو ته مراجعه وکړو.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په اسلام کې د جهاد د مفهوم په اړه او د جهاد او نورو مذهبي او بشري پرمختګونو لپاره د جګړو ترمنځ توپیر او د نظر څرګندونه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- په مبارك آیت او همدارنګه نبوي احادیثو کې په مال او نفس سره د الله په لاره کې جهاد کول تر ټولو غوره عمل او ډېر زیات ګټور تجارت ګڼل شوی دی.
- غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره دی.
- پر الله جَلَّ جَلاله او پیغمبرﷺ باندې د ایمان لرلو او د الله په لاره کې د جهاد ثمره او پایله، د ګناهونو ښښنه، جنت ته داخلېدل او د الهي تلپاتې نعمتونو څخه ګټه اخیستنه ده.

[1] – صحیح البخاری، کتاب الجهاد، باب من قاتل لتکون کلمة الله هی العلیا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په مبارك آيت كې پيغمبرﷺ او مؤمنانو ته د الله تعالی د ملاتړ او پر دښمنانو د هغوی د سوبې او بري زيری دی چې دا الهي زيری په ډېره لنډه موده كې د مكې او نورو فتحو په بڼه كې څرګند شو او د عمل جامه يې واغوستله.

❖ د جهاد كلمه په اسلام كې هر اړخيز مفهوم لري چې د مثبتو تغيراتو او انساني ښيګڼو لپاره ټولې هلې ځلې او منډې ترړې په هغې كې نغښتې دي.

❖ جهاد د اسلام له نظره له ټولو شخړو اوجنګونو سره، چې د بشري ټولنو په منځ كې په مختلفو نومونو او شعارونو، لكه د قوم، توكم، رنګ، ژبې،ځمكنۍ پراختيا، نړۍ نيونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره په لار اچول كيږي، ټوليز او بنسټيز توپير لري.

❖ جهاد په اسلام كې يوازې د (الله په لار)، د الله د دين د لوړتيا، له مريبتوب نه د انسانانو د خلاصون او د ځمكې پر مخ له مظلومانو او بيوزلانو څخه د دفاع لپاره روا شوی دی.

❖ په جهاد كې د بيګناه خلكو وژل جواز نه لري. كه هغوی ښځې وي يا ماشومان، بوډاګان وي يا كمزوري خلك او كه ښاروي وي يا نور ساكښان. همدارنګه د عبادتځايونو د علمي او مدني ودانيو ړنګول او د ميوه لرونكو ونو، كښتونو او نورو انساني محصولاتو له منځه وړل حرام دي.

پوښتنې ؟

١ـ لاندې كلمې شرح كړئ:

{هَلْ أَدُلُّكُمْ} { عَلَى تِجَارَةٍ} {تُنْجِيكُمْ}{عَذَابٍ أَلِيمٍ}{ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً}.

٢ـ مبارك آيت د مؤمنانو لپاره څه شی تر ټولو غوره او ګټور تجارت بللی دی؟ په خپل ځواب كې په قرآني آيت استشهاد وكړئ.

٣ـ په مبارك آيت كې په مال سره جهاد كول د بالنفس څخه مخكې ذكر شوی دی، دليل يې څرګندكړئ.

٤ـ ددې الهي وينا ﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد او اعجازي وجه په لنډه توګه شرح كړئ.

٥ـ د جهاد د كلمې مفهوم څرګند كړئ او د اسلامي جهاد توپير له نورو جنګونو سره روښانه كړئ.

كورنۍ دنده

د جګړې په ډګر كې د مجاهد لپاره د جهاد د آدابو او اسلامي لارښوونو په هكله يوه مقاله وليكئ چې له دوو مخونو څخه كمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ديني زده کړې ارزښت

الله فرمايي﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً فَلَوْلاَ نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُواْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ التوبة/١٢٢.

د کلمو معنا

لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً: ترڅو ټول د جهاد لپاره ووځي.

طَآئِفَةٌ: ټاکلې او معينه ډله.

لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ: ترڅو په دين کې پوهه تر لاسه کړي.

لِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ: خو خپل قوم(ټبر) د الله له عذابه وويروي.

لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ: ښايي هغوی ځانونه وژغوري.

ژباړه

له مؤمنانو سره نه ښايي چې له يوې مخې(جهاد ته) ووځي. ولې له هرې ډلې څخه ټاکلي خلک ونه وتل څو (پاتې خلک) په دين کې پوهه ترلاسه کړي او کله چې(وتلي خلک) د خپل قوم په لورې راوګرځيږي هغوی هم ترې خبر کړي، ترڅو هغوی هم ځانونه (له بديو) وژغوري.

د مبارک آيت د نزول سبب

مفسرينو د دې مبارک آيت د نازلېدو په هکله ويلي دي: کله چې قرآن کريم د تبوک د غزا له راستنيدو وروسته د منافقانو ناوړه نيتونه او عيبونه څرګند کړل او د دوی مخالفت او رسوايي يې په دې ستونزمنه غزا کې ښکاره کړه. مسلمانانو ژمنه وکړه چې له دې وروسته به له هيڅ سريې (يا جهادي ډلې) او غزوې څخه مخالفت نه کوي، نو له تبوک نه د نبی کريمﷺ له راستنيدو وروسته هغه وغوښتل چې ځيني سريې يا جهادي ډلې نورو سيمو ته وليږي. هماغه و چې مسلمانانو غوښتل ټول په يو ځل حرکت وکړي، نو د دوی د دې کار له امله دا مبارک آيت نازل شو او دوی ته يې حکم وکړ چې مؤمنانو ته مناسبه نه ده ټول په يو ځلې جهاد ته ووځي او پيغمبرﷺ په مدينه منوره کې يوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېږدي، بلکې یوازې هغه مهال چې پیغمبرﷺ د نفیرعام اعلان وکړي، بیا پر دوی لازمه ده چې ټول د جهاد لپاره چمتو شي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

په مبارک آیت کې د ﴿فَلَوْلاَ﴾ کلمه د تشویق او ترغیب لپاره ده؛ یعنی د مؤمنانو لپاره غوره ده چې کله د پیغمبرﷺ له خوا عام جنګ نه وي اعلان شوې او یا ټول خلك نه وي راغوښتل شوي، نومسلمانان دې ټول په یو ځل جهاد ته نه ځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وویشل شي. له هر قوم او قبیلې څخه دې یوه ټاکلې ډله د جهاد لپاره ووځي او بله ډله دې له پیغمبرﷺ سره پاتې شي او د پیغمبرﷺ څخه دې د دین حکمونه او د شریعت لارښوونې زده کړي څو خپلې زده کړې د راستنیدو څخه وروسته مجاهدینو ته ور وښیي، او دا د جمهورو مفسرینو رأیه ده، نو پردې اساس له ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ.... وَلِيُنذِرُواْ﴾ څخه مراده ډله هغه ډله ده، چې د پیغمبرﷺ سره پاتې وه او نصیحت منونکې ډله ﴿لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ د مجاهدینو ډله ده. خو د مفسرینو بله ډله د دین تعلیم کوونکې ډلې څخه د مجاهدینو ډله مراد وي چې په خپل جهادي خوځښت سره د علم د خاوندانو برى، سوبه او مرسته د کافرانو او دښمنانو پر وړاندې په عملي بڼه ګوري. په ځانګړې توګه کله چې په جهادي سفر کې په خپله پیغمبرﷺ د جهاد لپاره وتلی وي او په دې توګه د اسلام حقیقت او د الله د خوښې کړې دین غوره والی او د سرکښانو او مشرکانو د پایلو په هکله چې د مسلمانانو په واسطه د الله عذاب دوی ته رسیږي، وروسته له راستنیدو یې چې څه زده کړي وي هغه خپل قوم ته ورښیي او د کافرانو له برخلیك څخه یې ویروي.

د دې نظریې علما په دې آند دي چې د اسلام پر دین سمه پوهه د تحرك پر بنسټ ولاړه ده، نو پردې اساس هغه کسان د دې دین حقیقت او مقصدونه په ښه توګه پیژندلی شي چې د هغه د لاس ته راوړلو لپاره حرکت کوي او د هغه د لارښوونو او احکامو د پلي کېدو په خاطر د ځمکې پر مخ هلې ځلې کوي، نه دا چې د کتابونو او پاڼو(اوراقو) سره په یوه ګوښه کې له خلکو جلا ناسته غوره کړي؛ ځکه اسلامي فقه د اسلام له تحرك او خپرېدلو نه رامنځته شوې ده. د دین په لاره کې حرکت او د بشري ټولنو په ژوند کې د هغه عملي تطبیق فقه رامنځ ته کړې ده او هغې ته یې پراختیا ورکړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

الله تعالی په دې مبارک آیت کې وفرمایل که د جهاد لپاره عمومي اعلان نه وي شوی، مناسبه نه ده چې ټول مسلمانان د جهاد لپاره ووځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وویشل شي. یوه ډله دې د جنګ ډګر ته ولاړه شي او بله ډله دې د دین د علم زده کړې او د دنیا ګټورو علومو ته مخه کړي ترڅو یو او بل ته خپلې عملي تجربې ور زده کړي چې په دې توګه مسلمانان وکولای شي په دلیل او حجت سره او هم په توره او لیندۍ سره له دین څخه د دفاع ترمنځ یووالی راولي.

په اسلام کې د دیني زده کړې ارزښت

قرآن کریم په دې مبارک آیت کې د الله په لار کې د جهاد د فریضې او د علم حاصلولو ترمنځ یوه موازنه رامنځته کړې ده، ځکه که چیرې مسلمانان په جهاد مشغول شي، شریعت به په ټپه ودریږي. او که مسلمانان د علم حاصلولو په لټه کې شي، دښمنان به په اسلامي ملت برلاسي شي. په دې توګه الله تعالی په خپل بشپړ حکمت او مشیت سره د اسلام ساتنه د مجاهدینو او د شریعت ساتنه د علماوو او زده کوونکو په غاړه ایښې ده. قرآن کریم د علماوو د شان د ارزښت په هکله د حصر او ټینګار په صیغې سره له الله نه ویره د علماوو ځانګړتیا ګڼلې ده، او داسې فرمايي: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ [فاطر/۲۸]. **ژباړه:** بېشکه د الله په بندګانو کې یوازې علماء او پوهان له هغه نه ویریږي.

الله تعالی علماء د ځمکې په مخ خپل خلفا او پر خپلو بندګانو دلیل او برهان ګرځولي دي او دوی یې د انبیاوو ورثه ټاکلي او د دوی شهادت او ګواهي یې د خپل شهادت او د پرښتو له شهادت سره یو ځای کړې ده، داسې فرمايي: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ﴾ [آل عمران/۱۸]. **ژباړه:** شاهدي ویلې ده الله چې پرته له هغه بل هېڅ معبود نشته. او ملایکو او د علم څښتنانو هم په همدې شاهدي ورکړې.

قرآن کریم د کافرانو د خراب حالت او بدو پایلو له بیانولو وروسته، د مؤمنانو او له الله نه ویریدونکو علماوو مقام او رتبه، چې د الله په نزد ډیره لوړه او الله ته ډیر نږدې ده، داسې ښودلې ده: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ﴾ [الزمر/۹]. **ژباړه:** آیا هغه څوک چې غاړه یې ایښې، د شپې په اوږدو کې په سجده او ولاړه له آخرت نه په ډار او د خپل رب د مهربانیو هیله من وي؟ (او هغه سره برابر دي چې هېڅ پروا نه ساتي) ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمده، ووایه آیا هغه کسان چې پو هېږي له هغو کسانو سره چې نه پو هېږي برابر دي؟ بې شکه چې یوازې د عقل څښتنان پند اخلي.

په مبارك ایت کې د ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ﴾ جمله ژوره پوهه، استنباط(د احکامو را ایستل د قرآن او سنت نه) او د علم او پوهې په تر لاسه کولو کې ځيرنه افاده کوي.

مفسرینو په ﴿وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [البقره/۲۶۹]. **ژباړه:** چاته چې پوهه ورکړای شوه نو یقینا لوی خیر ورته ورکړای شو. مبارك آیت کې حکمت په فقهې او پوهې سره تفسیر کړی دی. د علم او پوهې حاصلول د (فقهې او حکمت) په مفهوم په اسلامی شریعت کې ډیره لوړه مرتبه لري. نبی کریمﷺ په یوه صحیح حدیث کې فرمایلي دي: "مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ"[۱] یعنی: چاته چې الله د خیر اراده وکړي، نو ده ته په دین کې پوهه ورپه برخه کوي.

پیغمبر عبد الله بن عباس ته د دین سمې زده کړې اوتاویل په هکله داسې دعا وکړه: «اللَّهُمَّ، فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ»[۲] یعنی: ای الله هغه(عبدالله بن عباس) ته په دین کې پوهه ورکړې او تفسیر او تأویل ور زده کړې.

د پیغمبرﷺ د همدې دعا په برکت حضرت عبدالله بن عباسؓ د صحابه وو له ډیرو لویو مفسرینو او فقهاوو څخه شو. او د (ترجمان القرآن) او فقیه او یا (د اسلامی امت حبر) په نامه ونومول شو او تر قیامته پورې د مسلمانانو د دعا او ستاینې وړ ګرځیدلی دی.

په دې توګه د(فقه، فقیه، تفقه) کلمې د زده کړې، سمې او ژورې پوهې او ځیرکتیا او حقیقت او صواب ته د رسیدنې معنا افاده کوي. د ګټورو علومو زده کړه او بل ته د هغو ښودنه په ځانګړې توګه د دیني علومو زده کړه او په هغو کې تبحر د هغو انساني اړتیاوو له جملې دي چې پیغمبرﷺ په ګڼو احادیثو کې پرې زیات ټینګار کړی دی او په دین کې یې پوهه او ځیرکتیا د نفلي عباداتو څخه غوره او لوړه را په ګوته کړې ده.

د لوست ګټې او لاربښوونې

❖ په دې مبارك آیت کې د علم حاصلولو ارزښت او غوره والی د کفایي جهاد له ارزښت او غوره والي سره برابر ټاکل شوی په دې شرط چې د علم زده کړه او پوهه په خالص نیت سره وي.

❖ له دې مبارك آیت څخه دا خرګندیږي، لکه څومره چې اسلامي امت جهاد ته اړتیا لري په هماغه اندازه علم، پوهې، علماوو او پوهانو ته هم اړتیا لري.

---

[۱] المعجم الکبیر للطبراني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د اسلام د دفاع لپاره علم او جهاد دوه مهمې وسيلې بلل شوې دي؛ ځکه علماء په دليل او حجت سره د الله د دين له حقانيت څخه دفاع کوي او مجاهدين په توره د الهي دين له حدودو څخه ساتنه کوي.

❖ د علم او پوهې رښتينی معيار دا دی چې ښښتن يې د نورو په پرتله له الله نه زيات ووېرېږي او د الهي احکامو پابند وي؛ ځکه علماء او د پوهې خاوندان د نورو په پرتله د الله تعالی د قدرتونو په نښو او نښانو ډېر ژر پوهېږي او لويي يې په کايناتو کې ګوري.

❖ په دين پوهيدنه د علم او پوهې د تر ټولو لوړې درجې افاده کوي؛ ځکه«تفقه» د علم، ژورې پوهې، استنباط او اجتهاد رامنځ ته کوونکی دی. له دې امله د «فقهې او فقيه» مرتبه په اسلامي شريعت کې ډېره لوړه ده.

پوښتنې

۱ـ دلاندينيو کلمو او عبارتونو معنا څرګنده کړئ:

{لِيَنْفِرُوا كَافَّةً } {طَائِفَةٌ} {لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ} {لِيُنْذِرُوا قَوْمَهُم} {عَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ}.

۲ـ ددې مبارک آيت﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً﴾ د نازليدو سبب په لنډ ډول بيان کړئ.

۳ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ څخه کومه ډله کسان مراد دي؟ د علماوو او مفسرينو نظريې په دې هکله څرګندې کړئ.

۴ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا﴾ جمله د علم او پوهې په اړوند څه مفهوم افاده کوي؟ په اسلامي شريعت کې د فقه، فقيه او حکمت د دلالتونو په هکله د آيتونو او حديثونو په رڼا کې توضيحات ورکړئ.

۵ـ د نبی کريمﷺ دعا د عبدالله بن عباس رضي الله عنه لپاره څه وه؟ او د هغه د دعا پايله په دې قدرمن صحابی کې څنګه رامنځ ته شوه ؟شرح يې کړئ.

کورنی دنده

په دين کې د پوهې د ارزښت په هکله يوه مقاله وليکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

قال تعالى: ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ۞حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ۞ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ [الحج: ۳۰ – ۳۲]

د کلمو معنا

يُعَظِّمْ: درناوی وکړي.

حُرُمَاتِ اللَّهِ: (حرمات) د (حرمة) جمع ده او د الله حکمونو ته ويل کيږي چې سپکاوی يې روا نه دی.

الرِّجْسَ: پليتي.

الْأَوْثَانِ: بتان.

قَوْلَ الزُّورِ: دروغ وينا.

حُنَفَاء : له باطل څخه حق ته ميلان کوونکي.

خَرَّ: راوغورځيږي.

فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ: مرغان هغه وتښتوي.

تَهْوِي: وغورځوي.

مَكَانٍ سَحِيقٍ: لرې ځای.

شَعَائِرَ اللَّهِ: (شَعَائِرَ) د (شعيرة) جمع ده، نښو نښانو ته ويل کيږي او (الله) ته يې اضافت تشريفي دی.

ژباړه

دا (حکمونه ومنئ) او څوک چې د الله د حرماتو درناوی وکړي نو دا د هغه د رب په نزد پخپله د هماغه لپاره ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول پرته له هغو څخه چې پر تاسو لوستل کيږي، نو د بتانو له پليتی نه ځان وساتئ او دروغو له وينا نه ډډه وکړئ. د الله لپاره حق ته مخ اړونکي شئ، نه د هغه سره شريک ګرځوونکي، او څوک چې له الله سره شريک ونيسي نو داسې دی لکه له آسمانه چې راوغورځي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارغان يې وتښتوي او يا يې باد په يوه لرې ځای کې ورګوزار کړي، دا (حکمونه ومنئ) او څوك چې د الله د شعائرو درناوی وکړي نو دا د زړونو له پرهېزګارۍ څخه ده.

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

دا د (الحج) سورت آيتونه دي چې په مدينه منوره کې نازل شوي او د موضوع له اړخه د دې سورت له تېرو شوو آيتونو سره کلك تړاو لري. په تېرو آيتونو کې د توحيد د مرکز (کعبې شريفې) د ودانولو يادونه شوې ده چې خلك به ورته د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج د فريضې ادا کولو او د الله پاك د يادولو لپاره راځي، دلته به قرباني کوي، له کعبې مبارکې څخه به طواف کوي او د الله پاك له حکمونو سره سم به د حج نور مناسك ادا کوي.

په(ذَٰلِكَ) سره تېرو شويو احکامو ته اشاره ده او مسلمانانو ته ښيي چې د همدې حکمونو سرته رسول ستاسو دنده او بايد چې دا اوامر تاسو ومنئ.

له ﴿حُرُمَاتِ اللَّهِ﴾ څخه مقصد ټول هغه شيان دي چې الله پاك يې درناوی او احترام پر مسلمانانو واجب کړی، که هغه عبادتونه او د حج مناسك دي، که کعبه شريفه او د حرم سيمه ده، که د ډالۍ په توګه بيت الله ته وړل کېدونکي څاروي دي او که د الله پاك اوامر او نواهي دي.

د مؤمن لپاره د يادو شويو شيانو درناوی او احترام ساتل هغه غوره کار دی چې الله پاك پرې بنده ته اجر ورکوي.

د ﴿اللَّهِ﴾ لفظ ته د ﴿حُرُمَاتِ﴾ اضافت دې ته اشاره ده چې شيان او سيمه په خپل ذات کې کومه سپېڅلتيا او حرمت نه لري بلکې د حرمت اصلي لامل د الله حکم دی او بس. له همدې امله عمر (رضي الله عنه) به حجرالأسود ته ويل: زه پوهېږم چې ته له يوې تيږې پرته بل څه نه يې. نه چا ته زيان رسولای شې او نه ګټه، که ما رسول اللهﷺ ستا په ښکلولو نه وای ليدلای نو ما به ته ښکل کړې نه وای.

د حرماتو له يادونې وروسته الله پاك د مشرکانو هغه باطله عقيده رد کړه چې د يو لړ څارويو غوښې او شيدې يې د درناوي په توګه له کوم دليل پرته پر ځان حرامې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. الله تعالی فرمايي: ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ د مسلمانانو لپاره د ټولو څارويو غوښې او شېدې خوړل روا دي مگر هغه چې په (الأنعام) او نورو سورتونو کې په تفصيل سره ذکر شوي دي. څرنگه چې د ځينو څارويو په اړه د مشرکانو تحريم او درناوي له شرکي عقيدې څخه سرچينه اخيستې وه نو الله پاك د شرك رد وکړ او ويې فرمايل: ﴿ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ﴾ په دې مبارکه جمله کې دوه اړخونه ډېر د پام وړ دي:

لومړی: دا چې الله پاك د شرك څخه يوازې د منع کېدو امر نه بلکې د (اجتناب) يعنې شرك څخه د لرې اوسېدو امر کوي.

دويم: دا چې شرك او بت پالنه يې د غليظ نجاست﴿ ٱلرِّجۡسَ ﴾ په ټکي سره ياد کړل؛ ترڅو د شرك بدوالی مخاطب ته ښه روښانه شي.

﴿اوثان﴾ د (وثن) جمع ده او وثن بت ته ويل کيږي چې جسم لري.

څرنگه چې مشرکانو د څارويو په حراملو کې په الله پاك باندې دروغ ويلي وو نو آيت له دروغجنې وينا څخه د ځان ساتلو امر وکړ او د زيات ټينگار په بنسټ د ﴿ وَٱجۡتَنِبُواْ ﴾ ټکی بيا تکرار شو. رسول اللهﷺ په صحيح حديث کې د دروغو شاهدي له کبيره گناهونو څخه شمېرلې. څرنگه چې شرك هم دروغجنه وينا او دعوه ده نو د ﴿ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ﴾ سره په يوه جمله کې ذکر شو.

د لغت له مخې (زُور) اوښتولو ته وايي او د دروغو په شاهدۍ کې هم انسان له حق او رينښتيني وينا څخه اوړي. ﴿حُنَفَاء لِلّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ﴾ (حنفاء) د (حنيف) جمع ده، حنيف هغه چا ته ويل کيږي چې له باطل څخه حق ته مايل وي. مومن حنيف د الله سره په ذات او صفتونو کې د هيچا شريکوونکی نه وي. د شرك د بدو پايلو بيانولو په موخه الله پاك د مشرك لپاره مثال بيان کړ او ويې فرمايل: ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ يعنې: د مشرك حال د هغه چا په څېر دی چې له اسمانه راخوشې شي او ځمکې ته له رسېدو وړاندې يې مرغان په هوا کې ونيسي او ويې تښتوي. يا دا چې په ځمکه راوغورځيږي او باد يې له ځان سره يوې بلې خوا ته يوسي او په کوم لرې ځای کې يې وغورځوي. څرنگه چې له آسمانه راخوشې شوی تن په هيڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړول له تباهۍ ژغورل کېدای نشي نو د مشرك پايله هم له هلاکت پرته بل څه نه ده. په دې مثال کې د تمثيلي تشبيه په توګه د مشرك حالات د تباه کېدونکي شخص له حالاتو سره ورته ښودل شوي. د ځينو مفسرينو په وينا په دې تشبيه کې اسلام د آسمان، شهوات د مرغانو او شيطان د باد په بڼه انځور شوی. يعني له اسلامه تښتېدونکی مشرك شخص د شهواتو او شيطان لاسونو ته غورځېږي چې هغوی ورباندې لوبې کوي او په پای کې يې د هلاکت کندې ته سپاري.

په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره د تېرو حکمونو د عملي کولو غوښتنه ده چې تشريح يې لږ وړاندې تېره شوه.

په ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ جمله کې د شعائرالله درناوی د هغو زړونو کار دی چې له الله څخه وېره لري. شعائر د شعيرة جمع ده، شعيرة نښې او علامې ته ويل کيږي. په آيت کې د شعائرالله څخه مقصد د دين نښې او په ځانګړې ډول هدايا (دقربانۍ ښاروي) او د حج مناسك دي. له همدې امله به صحابه وو کعبې ته وړل کېدونکې ښاروي څربول او د هغوی درناوی به يې کاوه. د شعائرو د تعظيم څخه مقصد درناوی او په ښه ډول د حکمونو ترسره کول دي. د تقوا اضافت زړه ته شوی ځکه د تقوا اصلي ځای د انسان زړه دی، له همدې کبله رسول اللهﷺ فرمايي: «التقوى ههنا و أشار بيده إلى صدره ثلاث مرات»[1].

د تقوا ځای دا دی او په لاس سره يې زړه ته درې ځله اشاره وکړه.

[1] – مسند احمد و السنن الکبری للبيهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

د آيتونو لنډ مفهوم

په لوستل شويو آيتونو کې الله پاک د خپلو اوامرو او نواهيو د منلو او درناوي غوښتنه کړې او د څارويو د حراموالي په اړه يې د مشرکانو باطله عقيده رد کړې چې له شرک څخه يې سرچينه اخيسته. پر دې سربېره يې له شرک او د دروغو له وينا څخه خلك منع کړل او د يوه مثال په بيانولو سره يې خلك د شرك له ناوړو پايلو څخه وويرول. په وروستي آيت کې د شعائرالله درناوی د زړه تقوا او د مخلص مسلمان کار ګڼل شوی.

د حرمات الله او شعائرالله درناوی

د دې لوست آيتونه د حرمات الله په تعظيم پيل او د شعائرالله په تعظيم پای ته رسېدلي دي. د آيتونو په تحليل کې مو ولوستل چې د (حرمات الله) او (شعائرالله) ټکي د الله تعالی حکمونو، د حج مناسکو او ټولو هغو ديني نښو او مقدساتو ته شامليږي چې الله پاک يې د درناوي حکم کړی. شعائرالله يا ديني مقدسات کله د سيمو په بڼه وي لکه کعبه شريفه، نبوي مسجد، د اقصی مسجد، د مشعرالحرام سيمه او د ځمکې په مخ ټول مسجدونه. د وخت او زماني په بڼه هم ديني مقدسات وجود لري لکه د رمضان مياشت، د عَرَفې او اخترونو ورځې، د عاشورا ورځ، د ذوالحجې د مياشتې لومړنی لس ورځې او داسې نور.
پر دې سربېره د الله حکمونه ټول په ديني مقدساتو کې شامل دي لکه لمونځ، روژه، زکات، حج، جهاد، حدود، قرآني آيتونه، د توحيد کلمه او داسې نور.
د خوږ پيغمبر حضرت محمدﷺ، اهل بيتو (کورنی)، صحابه وو، تابعينو او د امت د حق پالونکو عالمانو مقام ته درناوی او احترام د مسلمان دنده ده.

د ﴿ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ ﴾ جملې تفسير دا په ډاګه کوي چې د شعائرالله څخه د کوم شي د شمېرلو لپاره د شرعي دليل موجوديت ضروري دی. د شرعي دليل د نه موجوديت په صورت کې نه کوم شی د شعائرالله څخه شمېرل کيږي او نه يې مسلمانان په درناوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکلف دي. همدا راز هغه شیان چې د نورو دینونو پیروان یې مقدس ګڼي خو د اسلام له نظره له مقدساتو څخه نه وي، د مسلمانانو لپاره یې مقدس شمېرل روا نه دي.

الله پاك په (المائدة) سورت کې په څرګند ډول د شعائرالله له سپکاوي څخه منع کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُحِلُّوا شَعائِرَ اللَّهِ﴾ [المائدة:٢] **ژباړه:** اې مومنانو! د شعائرالله بې حرمتي مه کوئ.

د (النساء) سورت د شعائرالله د سپکاوي يوه بېلګه بيانوي او فرمايي: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾ [النساء:١٤٠] **ژباړه:** (الله) په (دې) کتاب کې په تاسو (دا امر) نازل کړی چې که (په هر ځای کې) واورئ چې د الله په آيتونو کفر کيږي او ټوکې ورپورې کيږي نو له هغوی سره مه کينئ تر هغه چې هغوی په بله خبره کې بوخت شي.

قرآني آيتونه د شعائرالله په سر کې ځای لري. قرآن کريم ته د نيمګړتيا نسبت کول او يا په هغه پورې ټوکې او مسخرې کول د کفر سبب کيږي. که چېرې د مومنانو په وړاندې د قرآن کريم او نورو ديني شعائرو پورې ټوکې يا سپکاوی وشي نو په مومنانوفرض دي چې ټوکې کوونکي له دې کار څخه منع کړي، که يې د ضعف له امله د منعې کولو وس نه درلود بايد چې له هغه مجلس څخه ووځي.

په قرآني آيتونو پورې ټوکې کول د يهودانو او منافقانو کار و چې په اړه يې پورتنی آيت نازل شو او مسلمانان ورسره د ټوکو په حال کې له ناستې څخه منع شول.

قرآني آيتونه او د توحيد کلمه په ځمکه غورځول او يا د پښو لاندې کول، صحابه وو ته کنځل کول، د لمانځه او روژې پورې ټوکې کول او سپکې سپورې ويل د ديني شعائرو سپکاوی دی چې په ټينګه ورڅخه ځان ساتل پکار دي.

لکه څنګه چې د ديني شعائرو سپکاوی د يهودو او منافقانو عمل دی په همدې توګه د ديني شعائرو احترام او درناوی د الله تعالی د هغو مخلصو بندګانو کار دی چې په زړه کې له الله څخه وېره لري او د هغه سره محبت کوي.

د شرك بدوالی

د الله تعالی سره شريك نيول تر ټولو ستره او نه بخښل کېدونکې ګناه ده. د قرآن کريم په خورا زياتو آيتونو کې په بېلابېلو ډولونو له شرك څخه منع شوې او انسانان د الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی د توحید منلو ته رابلل شوي. د شرکي عقېدې څخه پاکوالی د ایمان د صحت لپاره شرط دی.

په صحېحینو کې له ابو بکرة څخه روایت شوی چې رسول اللهﷺ وفرمایل: «ألا أُنبِّئكم بأكبر الكبائر قلنا : بلى يا رسولَ الله، قال: الإشراكُ بالله، وعقوقُ الوالدين، –وكان متَّكئا فجلس– ألا وشهادةُ الزور، وقولُ الزور فما زال يكرّرُها حتى قلنا: ليته سكتَ». [1]

ژباړه: آیا تاسو ته تر ټولوستره ګناه ونه ښیم؟ موږ وویل: ولې نه ای د الله رسوله. هغه وفرمایل: د الله تعالی سره شریک نیول او د مور او پلار خبره نه منل. رسول الله ﷺ تکیه کړې وه نو راپاڅېده او ویې ویل: خبر اوسئ! او د دروغو وینا، خبر اوسئ! او د دروغو شاهدي. رسول اللهﷺ دا جمله دومره تکراروله چې موږ وویل: کاش چې رسول الله چوپ شي (او دا جمله نوره تکرار نه کړي.)

فعالیت

زده کوونکي دې د شرک د حراموالي په اړه د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

پورتنی لوست ډېرې ګټې او لارښوونې لري چې ځنې یې په لاندې ډول دي:

- د حرمات الله درناوی کول غوره کار او د اجر لامل کیږي.
- د څارویو د غوښو خوړل روا دي پرته له هغو چې په قرآن کریم او نبوي احادیثو کې بیان شوي.
- بتان نجس او پلیت دي، عبادت کول یې شرک او لویه ګناه ده.
- له دروغو وینا څخه ډډه کول فرض دي ځکه چې الله تعالی ورڅخه په قرآن کریم کې منع کړې او په مبارک حدیث کې لویه ګناه ګڼل شوې ده.
- مشرک د داسې هلاکت سره مخامخ دی چې هیڅوک یې ورڅخه ژغورلای نشي.
- د دیني شعائرو درناوی او احترام واجب او څوک چې د دیني شعائرو درناوی کوي دا یې د زړه د تقوا نښه ده.

---

[1] – متفق علیه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱- لاندې ټکي معنا کړئ:

(ٱلرِّجۡسَ، ٱلۡأَوۡثَـٰنِ، قَوۡلَ ٱلزُّورِ، خَرَّ، فَتَخۡطَفُهُ ٱلطَّيۡرُ)

۲ـ په آيت کې په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره کوم شي ته اشاره شوې؟ روښانه يې کړئ.

۳- له ﴿ حُرُمَـٰتِ ٱللَّهِ ﴾ څخه مقصد کوم شيان دي؟

٤- د ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ په جملې سره د کومې عقيدې رد شوی دی؟

٥- د ﴿ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ ﴾ معنا بيان کړئ.

٦- د شرك او دروغ وينا د حراموالي په اړه يو نبوي حديث بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (ديني مقدساتو د سپکاوي څخه د مخنيوي لارې چارې) تر عنوان لاندې يوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې

قال تعالی: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُونُواْ قَوَّامِينَ لِلّهِ شُهَدَاء بِالْقِسْطِ وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ٨)

د کلمو معنا

قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ: (قوامين) د (قوام) جمع ده، په ښه توگه هميشه د کار ترسره کوونکي.

شُهَدَآءَ: گواهي ورکوونکي.

بِٱلۡقِسۡطِ: په عدل سره.

وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ: تاسو دې نه اړباسي.

شَنَـَٔانُ: دښمني او کينه.

ژباړه

ای مومنانو، د الله ﷻ لپاره کلك ولاړ او د عدل شاهدان اوسئ. د کومې ډلې دښمني دې تاسې دې ته اړ نه باسي چې له عدالت څخه واوړئ. عدالت وکړئ. عدالت تقوا ته نږدې دی او له الله پاك نه وډار شئ. بېشکه الله پاك ستاسو په کړنو ښه خبر دی.

تفسير

د آيت شرحه او څېړنه

په پورتني مبارك آيت کې الله پاك مومنانو ته امر کوي چې د هغه د اوامرو په عملي کولو او حق ټينگ ودرېږي. ﴿ قَوَّٰمِينَ ﴾ د (قوام) جمع او د مبالغې صيغه ده. (قوام) هغه چا ته ويل کيږي چې يو کار په تکرار او همېشه والي سره کوي، داسې چې نوموړی کار يې عادت او کسب وگرځي او په ډېر ښه او بشپړ ډول يې سرته رسوي. په مبارك آيت کې د (لِلَّهِ) ټکی راغلی او دا څرگندوي چې د اوامرو منل او د حق په ځای کول به يوازې د الله د رضا لاس ته راوړلو په خاطر وي نه د کوم دنيوي غرض او ځان ښودنې لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مومنانو څخه د مبارک آیت دویمه غوښتنه ﴿ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ﴾ په عدالت د ګواهی

ورکول دي. مومنان باید د قاضي، حاکم او هر چا په وړاندې رېښتیني ګواهي ووايي او واقعیتونه پټ نه کړي. د ګواهۍ ویلو په مهال د خپلوانو، ملګرو او مادي ګټو په خاطر حق پټ نه کړي او هم د چا د دښمنۍ، وېرې او بې وزلی له امله په حقایقو کې بدلون رانه وړي.

د دښمنانو په اړه انصاف کول او د هغوی حقونه پوره ورکول د انساني طبیعت له مخې آسانه کار نه دی نو الله پاک یې په دې جمله ﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا

تَعْدِلُوا۟ ﴾ کې ځانګړې یادونه وکړه چې مومنان به د کافرانو سره هم له عدالت څخه

کار اخلي او ثوک دې دا ګمان نه کوي چې د کافر په معامله کې عدالت پرېښودل روا دي.

مبارک آیت یوازې په ځانګړې یادونه بسیا ونه کړه بلکې د ﴿ ٱعْدِلُوا۟ هُوَ أَقْرَبُ

لِلتَّقْوَىٰ ﴾ په امریه جملې سره یې یو ځل بیا په عدالت کولو ټینګار وکړ او دا یې

جوته کړه چې عدالت د ګناهونو او د الله پاک د عذاب څخه د ځان ساتلو لار ده. عدل په لغت کې برابروالي ته وايي او د ظلم ضد دی، د شرعي اصطلاح له مخې هر حقدار ته د هغه حق ورکول عدل بلل کیږي. د دوست او دښمن دواړو سره یو رنګ عدالت او انصاف کول په حقیقت کې یو ستر مقام او غوره صفت دی، دا مقام او صفت هغه وخت انسان ته په برخه کیږي چې په ځان کې تقوا او د الله پاک څخه وېره پیدا کړي. الله ﷻ په دې آیت کې په تقوا امر کوي: ﴿وَاتَّقُوا۟ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ په خپلو زړونو کې د الله وېرې ته ځای ورکړئ (څو عدالت کول درته آسانه شي،) دا هم په یاد لرئ چې هغه ستاسو په پټو او ښکاره عملونو او ستاسو په نیتونو ښه خبر دی. (او تاسو ته به ستاسو د عملونو سزا او اجر درکوي.)

په دې آیت کې د ﴿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ﴾ په عنوان سره خطاب شوی او مؤمنانو ته هغه

ژمنه او تعهد يادوي چې د توحید د کلمې په ویلو سره یې د الله پاک سره کړی. پر دې سربېره په آیت کې د (قوامین) او (القسط) ټکي راغلي او په بېلابېلو صیغو د عدالت کولوغوښتنه شوې، په دې هم بسیا نده شوې بلکې عدالت د تقوا سره تړل شوی او په پای کې دا زیاته شوې چې الله ستاسو په عدالت کولو او عدالت پرېښودلو باندې ښه خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. د دومره تاکیداتو وروسته د یوه مومن په وړاندې د عدالت د ارزښت او فرضیت په اړه هیڅ پوښتنه نه پاتې کیږي.

د آیتونو لنډ مفهوم

په مبارك آیت کې مومنانو ته د دنیا او آخرت د نیکمرغیو لاس ته راوړلو په اړه لارښوونې شوي، له مومنانو څخه غوښتنه شوې چې د الله پاك د رضا کولو لپاره دې تل پر حق ولاړ اوسي، په ګواهۍ ویلو کې دې له دروغو او ظلم څخه ځان وساتي، آن د دښمن او کافر قوم په وړاندې دې هم له انصاف څخه کار واخلي او د هغوی په حق کې دې له حد څخه تېری نه کوي ځکه بې عدالتي او ظلم د ټولنې سوکالي او امن له منځه وړي. تقوا چې د مومن خوی دی له عدالت سره ټینګې اړیکې لري او مومن عدالت کولو ته رابولي. د آیت په پای کې الله ﷻ مومنانو ته د تقوا غوره کولو سپارښتنه کوي او دا هم ورته یادوي چې که د عدالت ځای مو ظلم ته پرېښود نو هغه متعال ذات ستاسو په عملونو ښه خبر دی.

اسلام د دنیا او آخرت دین دی

الله پاك انسان د توحید منلو لپاره پیدا کړی او د الله ﷻ پر عبادت سربېره یې هغه ته د نړۍ د ودانولو دنده هم سپارلې او فرمایي: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ (البقرة: ۳۰)
ژباړه: زه په ځمکه کې د یوه خلیفه پیدا کوونکی یم.

د ځمکې د ودانولو، پرمختګ او سوکاله ټولنې د رامنځته کولو لپاره یې هغوی ته د عدالت او انصاف کولو امر کړی. که انسان د عادلانه نظام راوستلو په ترڅ کې د دنیا نیکمرغیو ته رسیږي، له بل پلوه په همدې کار سره د الله تعالی رضا لاس ته راوړي او په اخرت کې یې د بریالیتوب لامل کیږي.

د ﴿ قَوَّامِينَ لِلَّهِ ﴾ جمله د انسان دنیوي هلې ځلې او کوښښ د اخروي کامیابی سره تړي. انسانان یوازې هغه مهال یو بشپړ عادلانه نظام رامنځته کولای شي چې د الله څخه وېره او د آخرت تمه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدل ګواهي ورکول

ګواهي ورکول د حق د ښکاره کولو او عدالت د خوندي کولو وسيله ده. د اړتيا پر مهال په حقه شاهدي ويل د الله پاک د دې وينا په اساس واجب دي چې فرمايي: ﴿وَلا يَأْبَ الشُّهَداءُ إِذا ما دُعُوا﴾ (البقرة: ۲۸۲) **ژباړه**: کله چې له ګواهانو څخه د ګواهۍ ورکولو غوښتنه وشي، نو هغوی دي ډډه نه کوي. په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَلا تَكْتُمُوا الشَّهادَةَ. وَمَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ (البقرة: ۲۸۳) **ژباړه**: او شاهدي هيڅکله مه پټوئ، څوک چې شاهدي پټوي د هغه زړه په ګناه خيرن دی.

له مؤمن څخه د قرآن غوښتنه دا ده چې ګواهي به يوازې د الله لپاره وايي او د پوره ريښتينولی او امانت څخه به کار اخلي. په ګواهۍ کې به له حق پرته د بل هيڅ شي پروا نه کوي. قرآن کريم د النساء په سورت کې دا موضوع په لړ تفصيل سره روښانه کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَداءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلى بِهِما فَلا تَتَّبِعُوا الْهَوى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ (النساء:۱۳۵) **ژباړه**: ای مومنانو، د عدالت علمبرداران او د الله لپاره شاهدان اوسئ که څه هم ستاسې د عدالت کولو او شاهدۍ زيان په خپله تاسې يا ستاسو مور او پلار يا ستاسې خپلو خپلوانو ته رسيږي. د معاملې لورى شتمن وي او که بېوزله، الله له تاسې نه زيات د هغه خير غوښتونکی دی، په دې اساس د خپلو نفسي غوښتنو د پيروۍ له امله عدالت مه پرېږدئ، او که تاسې ګډې وډې وواياست يا له ريښتيا ويلو نه ډډه وکړئ نو وپوهيږئ چې څه کوئ الله پرې خبر دی.

لنډه دا چې ريښتيا ويل او په حق ګواهي ورکول د الله امر دی، که ددې ګواهۍ زيان د انسان ډېرو نږدې خپلوانو يعنې مور پلار او آن د انسان خپلو شخصي ګټو ته هم رسيږي نو له ريښتيا ويلو به نه تيريږي، د چا شتمني او بې وزلي هيڅکله د حقايقو د بدلولو لپاره دليل کېدلای نشي او نه څوک د الله له عذابه ژغورلای شي.

په مبارک آيت کې د شهيد جمع (شُهَداءَ) راغلی. (شهيد) دصفت مشبه صيغه ده او د عربي ژبې د پوهانو په وينا دغه صيغه د هغه چا لپاره کارول کيږي چې په تکراري او همېشنی توګه يو کار سرته رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت غوښتنه دا ده چې مومنان به تل د الله لپاره ګواهي ورکوي او دا د هغوی یو نه جلا کېدونکی خوی دی.

همدا راز الله پاک د (الانعام) په سورت کې فرمایي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُواْ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ١٥٢) **ژباړه:** او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يې وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

په مخکنیو آیتونو کې د (شهداء) ټکی راغلی و خو په دې آیت کې د (قلتم) ټکی راغلی، پایله دا راوځي چې که په محکمه او د قاضي په وړاندې ګواهي وي او که په عام ډول د چا په اړه خبره کول وي، په ټولو ځایونو کې له عدالت څخه کار اخیستل واجب دي، د خپلوۍ او پردیتوب، دوستی او دښمنی، سیمې، ژبې او قوم لپاره په ګواهی او قضاوت کې توپیر کول ناروا او د ریښتینو مومنانو له خویونو څخه نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې

ټولنيز عدالت

عدل د شريعت اساس او د سوکالۍ ټولنې د رامنځته کولو وسيله ده. د خلکو حقونه يوازې د عدل په مټ خوندي کېدای شي. د قرآن کريم له مخې عدل د ژوند په يوه اړخ پورې محدود نه دی، بلکې د ژوند په ټولو اړخونو کې عدل واجب دی که هغه قانون وي، که سياست وي، که اقتصاد وي او که د ژوند بل اړخ، آن دا چې قرآن کريم د پيغمبرانو د لېږلو موخه د عدالت پلي کول ښيي او فرمايي: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ (الحديد:۲۵) **ژباړه:** موږ خپل پيغمبران له څرګندو نښانو سره ولېږل او له هغوی سره مو کتاب او تله نازل کړل تر څو چې خلک پر عدل ولاړ وي.

څرنګه چې په بشري ټولنه کې له عدالت پرته نه نظم راځي او نه ګډوډي له منځه ځي، نو الله پاک د نورو ټولنيزو لارښوونو په سر کې د عدالت يادونه کوي او فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ﴾ (النحل:۹۰) **ژباړه:** الله پاک د عدل، ښېګڼې او خپلوی د پالنې حکم کوي او له بدۍ، بې حيايي او زور ظلم څخه منع کوي.

کله چې عدالت له ټولنې څخه کډه وکړي، نو سملاسي يې ځای ظلم نيسي. ظلم د ټولو بدمرغيو او د دنيوي او اخروي عذابونو ستر لامل دی. قرآن کريم په دې اړه فرمايي: ﴿فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا﴾ (الحج:٤٥) **ژباړه:** څومره د ظالمانو سيمې دي چې موږ هغه تباه کړي دي او نن هغه په خپلو چتونو باندې نسکورې پرتې دي.

د عدالت د زيات اهميت او اړتيا له کبله قرآن کريم په بېلابېلو صيغو او عبارتونو د عدل يادونه کړې؛ کله د پيغمبرانو د لېږلو موخه عدالت کول ښيي؛ کله مومنانو ته د عدل کولو امرکوي او کله بيا رسول اللهﷺ ته په عدل امر کوي. د (الشوری) په سورت کې راغلي: ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ﴾ (الشوری:۱٥) **ژباړه:** ما ته امر شوی چې ستاسو په منځ کې عدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾ (الأعراف: ۱۵) **ژباړه**: زما رب ما ته د انصاف کولو امر کړی دی. په دې حکمونو سربېره قرآن کريم د ځانګړو موضوعاتو په اړه هم د عدالت په پام کې نيولو حکم کړی لکه:

۱ – په تله او پيمانه کې عدالت: قرآن کريم د بيعې په مهال په تللو او پيمانه کولو کې د عدل او برابرۍ امر کوي او فرمايي: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بالقسط﴾ (الأنعام:۱۵۲). يعنې: تله او پيمانه په عدل سره پوره تلئ.

۲ – په وينا کې عدالت: له مومنانو څخه د قرآن کريم غوښتنه دا ده چې د عامو خبرو کولو پر مهال به هم له عدالت څخه کار اخلي او د خلکو په اړه به هغه څه وايي چې رېښتيا او واقعيت وي. د (الأنعام) سورت مور ته داسې لارښوونه کوي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ۱۵۲) **ژباړه**: او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يې وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

۳ – په ګواهۍ کې عدالت

د قاضي او محکمې په وړاندې په ګواهۍ ويلو کې عدالت کول د قرآن غوښتنه ده چې څو ځلې تکرار شوې او لږ مخکې يې يادونه وشوه.

۴ – په پرېکړه کې عدالت

قرآن کريم مومنانو ته حکم کوي چې د پرېکړې او قضاوت کولو پر مهال له تو پير پرته عدالت وکړي، فرمايي:﴿وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُواْ بِالْعَدْلِ﴾ (آل عمران:۵۸) **ژباړه**: او کله چې د خلکو په منځ کې پرېکړه کوئ نو په عدالت سره يې وکړئ.

په دې بنسټ د پرېکړې پر مهال د خپلوۍ، قوم، ژبې او سيمې لپاره عدالت قرباني کول د الله پاک له حکمونو څخه سرغړونه ده.

دا آيت په څرګند ډول له مسلمانانو څخه غواړي چې قانون بايد په شتمن او بې وزله، آمر او مامور او د ټولنې په واکمنو او بې وسو خلکو يو ډول پلی شي. د صحيح البخاري د روايت له مخې د رسول اللهﷺ په زمانه کې يوې ښځې غلا وکړه، د نوموړې ښځې د قبيلې خلکو د پيغمبرﷺ خوږ ملګری اسامه (رضي الله عنه) هغه ته واسطه کړ څو له سزا ورکولو تېر شي. رسول اللهﷺ د سپارښتنې او واسطې په دې کار سخت غوسه شو او خلکو ته يې وويل: له تاسو څخه پخواني امتونه له دې امله تباه شوي وو چې که شتمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي به غلا وکړه نو له سزا پرته به يې پرېښودو خو که بې وزله به غلا وکړه لاس به يې ترې غوڅولو. په خدای قسم که د محمد لور فاطمې غلا کړې وای هم به مې لاس ترې غوڅ کړی و. عایشه رضی الله عنها فرمايي چې پيغمبرﷺ نوموړې ښځې ته سزا ورکړه او هغې هم توبه وويسته چې وروسته يوه پرهېزګاره ښځه ترې جوړه شوه.

۵ – د دښمنانو په اړه عدالت

قرآن کريم د دښمنانو او کافرانو په حق کې هم د عدالت د پرېښودلو اجازه نه ورکوي او داسې حکم کوي: ﴿وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ﴾.

رسول اللهﷺ د هغو نامسلمانو معاهدو خلکو په اړه چې د اسلامي حکومت تر بيرغ لاندې اوسيږي، فرمايي: «أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[۱] **ژباړه:** چا چې پر معاهد ظلم وکړ، یا یې هغه ته زيان ورساوه، یا یې له توان څخه په پورته کار وګوماره او یا یې هم له هغه څخه د هغه له خوښې پرته څه شی واخيست نو د قيامت په ورځ به يې زه پخپله مدعي یم.

کله چې قرآن کريم د کافرانو په اړه د عدالت امر کوي نو د مومنانو او دوستانو سره ظلم کول خو په هيڅ ډول روا نه دي.

په عدالت د امر کولو سربېره قرآن کريم ظلم او ظالمان سخت غندلي، هغوی يې د الله پاک له رحمت څخه لرې ګڼلي او د دردناک عذاب ژمنه يې ورسره کړې چې فرمايي: ﴿أَلاَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ (هود: ۱۸) **ژباړه:** خبر اوسئ! په ظالمانو د الله لعنت دی. همدا راز فرمايي: ﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ابراهيم: ۲۲) **ژباړه:** بېشکه د ظالمانو لپاره دردناک عذاب دی.

رسول اللهﷺ هغه شخص هم د الله په عذاب اخته ګڼلی چې د ظالم مرسته کوي، فرمايي: «مَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بِظُلْمٍ، أَوْ يُعِينُ عَلَى ظُلْمٍ، لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللهِ حَتَّى يَنْزِعَ»[۲] چا چې په کومه شخړه کې د ظلم مرسته وکړه، تر هغې به د الله پاک په غضب اخته وي څو چې دا مرسته پرېږدي.

---

۱ – سنن ابي داود

۲– رواه بن ماجه في سننه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عدالت د قرآني آيتونو او مبارکو حديثونو دومره زيات ټينګار دا جوتوي چې مومن يوازې په فردي توګه په عدالت کولو مکلف نه دې بلکې له مومنانو څخه د شريعت غوښتنه دا ده چې دوی بايد په نړۍ کې د عدالت د بيرغ پورته کوونکي او د ځمکې په مخ د يوه نړيوال عادل نظام راوستونکي وي.

پورتني آيتونه په ټولنه کې د هر اړخيز او بشپړ عدالت غوښتنه کوي چې لاندې موارد يې د بېلګې په توګه وړاندې کيږي:

۱ – په اسلامي ټولنه کې بايد قوانين له توپير پرته پر شتمن او بې وزله، آمر او مامور، ځواکمن او بې وسه يو ډول تطبيق شي او ټول د قانون په وړاندې په عملي توګه يو برابر وي.

۲ – چارواکي اود ټولنې واکمنان بايد دشمنۍ په وېش کې عدالت اوانصاف مراعات کړي، او ټولو افرادو ته به د هغوی د وړتياوو سره سم د کار يو ډول فرصتونه رامنځته کوي.

۳ – د زده کړو آسانتياوې به ټولو وګړو ته له توپير پرته چمتو کيږي څو ټولنه له طبقاتي نظام څخه وژغورل شي او وګړي له کوم تبعيض پرته د ورونو په څېر ژوند وکړي.

له الله ﷻ څخه وېره

﴿اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

د تقوا لغوي معنا ساتنه او دفع کول دي. د شرعې په اصطلاح کې د نېکيو په کولو او د بديو په پرېښودلو سره د الله پاک له عذاب څخه ځان ژغورلو ته تقوا ويل کيږي.

له ابوهريره رضی الله عنه څخه د تقوا د معنا په اړه پوښتنه وشوه. هغه وويل: آيا په ازغنه لاره تللی يئ؟ پوښتونکي وويل: هو. ابوهريره رضی الله عنه وويل: په ازغنه لار څه ډول تيرېږې؟ پوښتونکي وويل: کله چې ازغي وينم لاره بدلوم او ځان ترې ساتم. ابوهريره رضی الله عنه وويل: همدا تقوا ده.

يعني د ګناه په ليدو سره له هغې څخه لاره بدلول او ورڅخه ځان ساتل تقوا ګڼل کيږي.

په قرآن کريم کې د تقوا په اړه خورا زيات آيتونه راغلي او مومنانو ته په تقوا خپلولو امر شوی،، الله پاک فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ﴾ (آل عمران: ۱۰۲) **ژباړه:** ای مومنانو! له الله نه داسېووېرېږئ څنګه چې له هغه نه د وېرېدو حق دی. په مومن کې د عدالت خوی د تقوا په نتيجه کې رامنځته کيږي. مومنان يوازې هغه مهال بشپړ او هر اړخيز عدالت رامنځته کولای شي چې په ځانونو کې تقوا پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقوا د ټولنې په سوکالۍ او پرمختګ کې زیات اغېز لري، کله چې په واقعي توګه د الله وېره د انسانانو په زړونو کې ځای ونیسي، دا وېره د دې لامل کېږي چې خلك په هر ځای کې له خیانت، غلا، ظلم، فحشا او ټولو ناوړو کارونو څخه ځانونه وژغوري او ټولنې ته امن راشي. همدا راز له الله څخه وېره انسانان د خالق او مخلوق حقونو ادا کولو ته اړباسي.

رسول الله ﷺ په دې اړه داسې امر کوي: «اتق الله حیث ما کنت، وأتبع السیئة الحسنة تمحها، وخالق الناس بخلق حسن» [1] **ژباړه:** هر چېرې چې یاست له الله نه ووېرېږه! په بدۍ پسې نیکي کوه څو له منځه یې یوسي او د خلکو سره ښه چلن کوه.

د تقوا ګټې

تقوا زیاتې دنیوي او اخروي ګټې لري چې ځینې یې په لنډ ډول داسې څرګندوو:

۱ – **د الله پاك مرسته او ملتیا:** الله پاك فرمایي: ﴿وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (التوبه: ۳٦) **ژباړه:** وپوهېږئ چې الله د متقیانو ملګری دی. بل ځای فرمایي: ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ۵۲) **ژباړه:** هغه کسان بریالي دي چې د الله پاك او د هغه د پیغمبر امر ومني او له الله څخه ووېرېږي.

۲ – **د ګناهونو بخښنه:** الله پاك فرمایي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ (الطلاق: ۵) **ژباړه:** څوك چې له الله نه ووېرېږي الله پاك به د هغه ګناهونه وبخښي او اجر به یې زیات کړي.

۳ – **جنت ته ننوتل:** متقیان به په جنت کې وي: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ [الحجر:٤۵]
ژباړه: متقیان به په جنتونو او چینو کې وي.

۴ – **د زړه ډاډ او د ستونزو هواریدل:** په دې اړه الله پاك فرمایلي: ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ۝الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ [یونس: ٦۲-٦۳] **ژباړه:** خبر اوسئ! څوك چې د الله دوستان دي پر هغوی کومه وېره او کړاو نشته، هغوی چې ایمان یې راوړی او تقوا یې خپله کړې.

په بل آیت کې فرمایي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا﴾ (الطلاق: ۲) **ژباړه:** څوك چې له الله نه ووېرېږي، الله به د هغه لپاره له ستونزو نه د وتلو لار پیدا کړي.

[1] – مسند البزار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

- په هر وخت او هر ځای کې د الله اطاعت د مومن دنده ده.
- په ګواهۍ ورکولو کې باید ریښتیا او واقعیت په پام کې ونیول شي. نه خپلوي، دوستي او یا کومه بله اړیکه.
- له چا سره دښمني باید د عدالت د پښو لاندې کولو لامل نه شي.
- په پټو او ښکاره ځایونو کې له الله پاك څخه وېره کول.
- تقوا غوره کول د عدالت لامل کیږي.
- په تقوا غوره کولو سره انسان ډېرې دنیوي او اخروي ګټې ترلاسه کوي.
- عدالت یوازې په محکمه کې په پرېکړو پورې منحصر نه دی بلکې په عامو خبرو او هر ځای کې عدالت کول فرض دی.

فعالیت

زده کوونکي دې له یادو څخه د تقوا په اړه مبارك آیتونه او حدیثونه له ژباړې سره خپلو ملګرو ته ولولي.

پوښتنې

١- لاندې کلمې معنا کړئ:

(قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلۡقِسۡطِ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ)

١- د لوستل شویو آیتونو لنډ مفهوم روښانه کړئ.

٣- (قوامین) کومه صیغه ده او هم یې معنا روښانه کړئ.

٤- د عدل لغوي او اصطلاحي معنا ووایاست.

٥- د عدالت کولو په اړه دوه قرآني آیتونه ولولئ.

٦- د تقوا لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ.

٧- د تقوا دنیوي او اخروي ګټې کومې کومې دي؟

کورنۍ دنده

(پر ټولنې باندې د عدالت اغیزې) تر سرلیك لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د وينو تويولو حرمت

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ [سورة الإسراء: ٣٣]

د کلمو معنا

وَلاَ تَقْتُلُواْ:	او تاسې مه وژنئ.
النَّفْسَ الَّتِي:	هغه نفس چې.
إِلاَّ بِالحَقِّ:	مګر په حق سره (چې قصاص،رجم او ارتداد دی).
وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا:	او څوک چې مظلوم (په ظلم) ووژل شي.
لِوَلِيِّهِ:	د وژل شوي د وارث لپاره.
سُلْطَانًا:	زور او برلاسي.
فَلاَ يُسْرِف:	اسراف دې نه کوي، يعنی له وژونکي پرته دې بل څوک نه وژني.
مَنْصُورًا:	مرسته کړی شوی.

ژباړه: او مه وژنئ تاسې هغه نفس چې الله يې وژل حرام کړي دي مګر په حق سره يې وژلی شئ او څوک چې مظلوم ووژل شو نو موږ يې وارث ته د غچ (بدل) اخيستلو قوت او توان ورکړی دی، نو په وژنه کې دې تېری او اسراف نه کوی، بيشکه له وارث سره کومک شوی دی.

تفسير

۱ـ د آيت شرح او څېړنه

دا مبارک آيت چې د (اسراء) سورت ۳۳ آيت دی د يو لړ الهي منهياتو په ترڅ کې راغلی دی چې د هغو له جملې څخه له الله تعالی سره شريک نيول، د مور او پلار آزارول، د اسراف او تبذير څخه ځان ژغورل، د بيوزلی او تنګ لاسی له ويرې د اولادونو وژنه، له زنا او بی حيايۍ څخه لرې والی، د يتيم د مال خوړل او په پای کې د تکبر، غرور او ځان ښودلو څخه ځان ساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اما د پاملرنې وړ ټکی دا دی چې د نفس له وژلو څخه دوه ځله او په بیلابېلو بڼو منع راغلې ده.

د لوست له آیت څخه دوه آیته وړاندې داسې راغلي دي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاقٍ﴾ یعني: خپل اولاد د فقر او بیوزلۍ له ویرې مه وژنئ، یعني د بې ګناه نفس وژنه مه کوئ، بیا وروسته له زنا او بې حیايۍ څخه منع راغلې ده او بیا په هغه پسې سمدلاسه د نفس د وژنې مسئله او د هغه حرمت وروسته له خاصې یادونې دویم ځل په عام ډول یادونه شوې ده چې دویم ځلي ټینګار په خپله دا څرګندوی چې د انسان وژنه ډېره لویه ګناه ده، ځکه اسلام د انسان وجود ته داسې ګوري چې ګواکي دا یوه بنا(تعمير) ده چې د الله تعالی له خوا جوړه شوې ده نو هیچا ته اجازه نشته چې دا تعمير ونړوي او ړنګ يې کړي مګر دا چې د هغه اجازه يې لاس ته راوړې وي.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ﴾ په دې مبارك آيت کې له نهی څخه سربیره د بې ګناه نفس د وژنې په حرمت هم تصريح شوې ده، نو هر کله چې نهی هم حراموالی دی او ښکاره حرمت هم راغلی نو ګواکي دوه ځلې يې په حرمت ټینګار او تاکید شوی دی په دې وجه په هغه حديث کې چې بیهقی او نسايي او نورو محدثینو له پیغمبرﷺ څخه نقل کړي: چې د مسلمان د وژنې ګناه د ټولې نړۍ له نړولو څخه لویه ګڼل شویده.

د الله رسولﷺ وفرمایل: "لَزَوَالُ الدُّنيا أَهْوَنُ على الله مِن قتلِ رجل مسلم"[۱]. **ژباړه:** د ټولې نړۍ له منځه تلل د الله په وړاندې د مسلمان له وژنې څخه ډېره بې ارزښته ده؛ یعنی که یو تن ټوله نړۍ ونړوي او خرابه يې کړي دا د یو مسلمان له وژنې څخه ډېره کمه ده.

نو د همدې ټینګار پر اساس و چې حضرت ابن عباسؓ به پر دې فتوی ورکوله چې د مسلمان د قصدي او عمدي وژونکي توبه هیڅکله هم نه قبلیږي او هغه به د تل لپاره په اور کې سوځيږي.

(إلا بالحق) په (لا تقتلوا) پورې اړه لري او دا له عامو حالتونو څخه استثناء ده، یعنی په هیڅ حالت د حالتونو کې هغه مسلمان نفس چې الله تعالی يې وژنه حرامه کړې ده مه وژنئ مګر دا چې د داسې څه مرتکب شوی وي چې د ده وژنه مباح کوي، د "إلا بالحق" توضیح او تفسیر په هغه حديث کې چې بخاري او مسلم نقل کړی راغلی دی چې رسول

---

۱ – سنن نسائی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷺ فرمايلي دي: "لا يَحِلُّ دَمُ امرئ مسلم يشهدُ أَن لا إِله إِلا الله وأني رسول الله، إِلا باحدى ثلاث: الثَّيِّبُ الزَّاني، والنّفْسُ بالنَّفْسِ، والتَّارِكُ لدينهِ، المفارقُ للجمَاعَةِ"[١]. يعنې: د هغه مسلمان د وينې تويېدنه چې د الله په وحدانيت او د رسول عليه السلام په رسالت ګواهي ورکوي روا نده مګر په ارتکاب د يو له دريو شيانو: د نفس وژنه(چې په قصدي توګه وي)، زنا کول د محصنتوب په حالت کې، يعنی چې زاني نکاح کړې وي او بل د دين پريښودونکی(مرتد)کوم چې د مسلمانانو له ډلې څخه جلا شوی وي.

دلته دا خبره د يادولو وړ ده چې د کافر وژنه هم په هغه صورت کې، چې محارب نه وي، يعنی د مسلمانانو پر ضد د جنګ په صف کې ولاړ نه وي، د همدې مبارك آيت په حکم سره روا نه ده، ځکه په آيت کې د اسلام قيد نه دی ياد شوی بلکې نفس مطلق ذکرشوی دی، نو هغه کافران چې له مسلمانانو سره ژمن(معاهد) دي يا هغه کافران چې د مسلمانانو په سيمو کې ژوند کوي (ذميين) يا هغه کسان چې د ويزې او پاسپورټ د اجازې له لارې اسلامي هيوادونو ته سفر کوي، د دې ډول خلکو وژنه روا نه ده. اسلام د وينو بهولو او وژلو دين نه دی، بلکې د امن او رحمت دين دی او يوازې د هغو کافرانو د وژلو اجازه ورکوي چې د اسلام د دين د دعوت د خپريدو مخه نيسي او جنګ ته پرسولې ترجيح ورکوي.

﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا﴾ د دې مبارك آيت دا برخه موږ ته دا را په ګوته کوي چې د اسلام سپيڅلی دين د خلکو له وينو څخه په ټوله معنا داسې ساتنه کوي لکه څنګه چې د خلکو د مالونو عزت او حيثيت څخه ساتنه کوي. اسلام له يوې خوا د خلکو په زړونو کې د اخروي جزا ويره پيدا کوي او فرمايي: ﴿مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ (المائده/٣٢). **ژباړه:** څوك چې يو نفس پرته له بدل يا فساد نه په ځمکه کې وژني نو لکه چې ټول خلك يې وژلي وي.

ترڅو خلك د وينو تويېدو د اخروي جزا په لويوالی وپوهيږي او د داسې جرم له ارتکاب څخه لاس واخلي، له بلې خوا يې قاتل ته سخته دنيوی سزا وټاکله چې هغه قصاص دی، ځکه که چيرې شيطان هغه تېر باسي او له آخرت څخه يې غافله کړي نو له دنيوي سزا څخه به وويريږي او د خلکو وينې به و نه بهوي، او د مبارك آيت دا برخه همدې دنيوی

[١] – صحيح البخاری، کتاب الديات باب قول الله تعالی أن النفس بالنفس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سزا ته اشاره کوي، فرمايي څوک چې په مظلومه توګه ووژل شي يعنی پرته له داسې عمل کولو چې د ده د وژلو لامل وي نو موږ د ده د ولي او د ده د وينو وارث ته برلاسي او قدرت ورکړی دی. له ولي څخه هغه څوک مراد دی چې د وژل شوي د وينو بدله غواړي لکه پلار يې زوی يا ورور يې او يا د نږدې خپلوانو څخه يې کومٌ بل تن. او په هغه صورت کې چې وژل شوی کس هيڅ ولي ونه لري، نومسلمان حاکم د هغه ولي ګڼل کيږي او د سلطان څخه هغه قوت مراد دی چې اسلامي شريعت د وژل شوي ولي ته وربښلی دی په داسې توګه چې هغه ته يې په يو له دريو شيانو عام او تام اختيار ورکړی دی: يا له وژونکي څخه بدل (قصاص) يا د وينې بيه(ديت) يا عفو او بښنه. څرنګه چې شريعت د وژل شوي لوري ته زياته پاملرنه لري نو ځکه څوک د ده د مطلقی آزادۍ او خپلواکۍ مخه نشي نيولی، البته داسې نصيحت ورته کولای شي چې د قصاص په ځای عفوه غوره کړي يا ديت واخلي خو زور پرې نشي کولای.

﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ د مبارک آيت دا وروستنۍ برخه د وژل شوي وارث او ولي ته داسې ارشاد کوي چې هرکله اسلامي شريعت ده ته دا قوت ورکړی او د ده په ښنګ کې د ده د حق ورکولو لپاره دريدلی دی نو په وارث هم لازمه ده چې د ټاکلو پولو څخه تيری ونه کړي مثلاً دوه تنه د يو تن په بدل کې مړه نه کړي يا له قاتل پرته بل کوم خپلوان يې د قصاص لپاره غوره نه کړي يا وژونکی له قصاصه وروسته مثله نه کړي يعنی د بدن غړي يې پرې نه کړي. له اسلام نه مخکې د جاهليت له عادتونو څخه دا هم و چې په وژونکي سربيره به يې د هغه د کورنۍ نورغړي هم وژل او يا دا چې وژونکی به د لوړې او شريفې کورنۍ څخه نه و نو دوی به دا وژونکی پرېښود، د هغه له قوم او ټبر څخه به يې بل تن چې د وژل شوي سره به په رتبه کې مساوي و هغه به يې واژه، خو په اسلام کې دا ټول په وژنه کې اسراف او تيری ګڼل شوی او منع دی.

د ﴿ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ جمله په حقيقت کې په وژنه کې له اسراف څخه په منع تعليل او استدلال دی. او د (إنه) ضمير د وژل شوي ولي ته راجع دی، يعنی په وژنه کې دې دا ولي اسراف او تيری نه کوي ځکه الله تعالی د هغه سره د خپل شريعت له لارې مرسته کړېده او د مسلمانانو حاکم يې ورته د مرستندوی په توګه ټاکلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

د انسان د وینو تویولو حرمت

په مبارک آیت کې غور او سوچ

د لوست مبارک آیت لکه څنګه چې یو شمیر مفسرین فرمايي، لومړنی آیت دی چې د قتل په هکله نازل شوی دی. هرکله چې انسان په هغه کې ژور فکر او نظر واچوي، نو ډیرې لویې چارې به پکې ومومي. په لومړي قدم کې د هغه عمل له ترسره کولو نه په ډیرشدت او ټینګار سره منع راغلې ده چې د لويو ګناهونو له جملې څخه ګڼل کیږي او د الله د قهر او غوسې لامل ګرځي چې هغه د بې ګناه نفس وژنه ده او په صراحت سره یې په اړه په بل آیت کې داسې فرمایلي دي: ﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ [النساء/۹۳].

ژباړه: او هغه څوک چې ووژني مؤمن په قصد سره نو د هغه جزا جهنم دی، همیش به وي په دې کې او غضب کړی دی الله پر هغه او لعنت یې کړی پر هغه او تیار کړی یې دی د هغه لپاره عذاب لوی.

او په بل ځای کې د نفس له وژنې څخه ممانعت د شرك نه د نهې سره یوځای ذکرشوی دی الله تعالی فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ [الفرقان/۶۸].

ژباړه: او(د الله نیک بندګان) هغه کسان دي چې د الله ترڅنګ نور خدایان نه بلي او نه وژني هغه نفس چې پرته له حق نه یې وژل الله تعالی حرام کړي دي.

همدارنګه په دې هکله د رسول اللهﷺ په احادیثو کې هم منع راغلې ده، په هغه حدیث کې چې بخاري او مسلم دواړو بیان کړی دی د الله رسولﷺ د قیامت په ورځ د خلکو په منځ کې لومړنی الهي فیصله او پریکړه د وژنې او وینې تویونې ټاکلې ده او داسې فرمايي: "أَوَّل مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ القِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ" [۱]. یعنې: د قیامت په ورځ لومړنی شی چې د هغه په هکله فیصله کیږي هغه د وینې تویونې فیصله ده.

---

[۱] – صحیح البخاری، کتاب الدیات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل حدیث کې راځي: "لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الأَرْضِ اشْتَرَكُوا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَأَكَبَّهُمُ اللهُ فِي النَّارِ"[١]. یعنی: که چیرې د آسمانونو او ځمکې خلك د یوه مسلمان په وژنه کې راټول او شریك شي نو پاك الله به ټول په دوزخ کې واچوي. په دې شدیده منع کې اصلي لامل دا دی چې وژنه د ټولنې د وګړو ترمنځ د کینو، دښمنیو او جګړو خپریدو لامل ګرځي.

دلوست مبارك آیت په دویم قدم کې د وژل شوي د اولیاوو لپاره داسې لارښوونې کوي چې د هغوی نفس آراموي، قهر او غوسه یې کموي او د غچ اخیستلو جذبه یې له منځه وړي، ځکه دوی په ډاډمن زړه په قصاص برلاسي کوي، حکومت او قوت ټول د دوی په واك کې ورکوي.

دا حقیقت دی چې انساني فطرت د خپلوانو د وژلو په صورت کې په ډیره تیزۍ سره د غچ اخیستلو غوښتونکې دي او که داخلي آرامتیا او هوساینه ونه مومي، نو هر ډول ناسمو کړنو ته لاس اچوي، خو کله چې پوه شي چې الله او د الله شریعت او د مسلمانانو حاکم ټول د ده په طرف دي او په آسانۍ سره خپل مقصد ترلاسه کولی شي، نو په خپل سر او خپله خوښه څه کار ته لاس نه اچوي.

د آیت لنډ مفهوم

په لنډه توګه ویلای شو چې د دې لوست مبارك آیت په ډیر ټینګار سره د نفس له وژلو او وینو تویولو څخه منع کوي، برابره ده چې مسلمان وي یا غیر مسلم خو چې محارب نه وي، البته د مسلمان د وژلو ګناه د نورو په پرتله ډیره زیاته ده، همدا لامل دی چې ډیر فقهاء (پرته له احنافو) په دې آند دي چې مسلمان د اهل ذمه په وژاندې نه قصاص کیږي خو د هغو وژنه روا نده او وژونکی ډیره لویه ګناه ترسره کوي نوځکه د تعزیر او سزا وړ دی، د تاکید او ټینګار قوت له دوو شیانو څخه څرګندیږي یو تعمیم وروسته له تخصیص، یعنی وروسته له ځانګړې منعې څخه چې د اولاد له وژلو څخه په مخکینې آیت کې راغلې ده او په دې دویم آیت کې په عمومي توګه د مطلق نفس له وژلو څخه منع راغلې ده او هم یې په حرمت تصریح شوې ده، البته د عمومي نهې څخه ځینې ځایونه استثناء شوي دي چې د نبي کریمﷺ مبارکو احادیثو هغه معین کړي دي، د دې تر څنګ د ناحقه وژنې په صورت کې اسلامي شریعت د مقتول ورثه پر قاتل برلاسي کوي

---

١ – سنن ترمذی، باب الحکم فی الدماء

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که وغواړي له هغه څخه قصاص یا د خپل وژل شوي د وینو دیت واخلي یا وروسته له بشپړې برلاسي یې معاف کړي چې دا کار د شریعت ترغیب او تشویق هم له ځانه سره لري، د آیت په وروستۍ برخه کې دې ته اشاره شویده چې هرکله له قاتل څخه د مقتول د غچ اخیستلو په هکله محمدي شریعت د مقتول د ولي مرستندوی دی، نو باید هغه د اسلام له چوکاټ څخه ونه وځي او په داسې کارونو لاس پورې نه کړي چې ناروا او د قرآن په تعبیر سره اسراف او تیری بلل کیږي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دریو ډلو وویشل شي او د لاندینیو دریو موضوعګانو په هکله دې بحث او څېړنه وکړي:

۱ـ د اسلامي قوانینو او احکامو ټولنیزوالی ۲ـ د اسلامي احکامو او قوانینو فطري والی ۳ـ د امن او جګړو په له منځه وړلو کې د اسلام نقش.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې یوې ګوښې ته یې اشاره کیږي:

- د بیوزلۍ یا د شرم او ننګ له ویرې د اولاد وژلو حراموالی لکه چې د جاهلیت په وخت کې به یې خپلې لورګانې وژلې.
- پرته له حقه د نفس د وژلو حرمت.
- په دغو صورتونو کې د نفس د وژلو جواز: کله چې څوك قصداً ووژني، دا چې محصن زنا وکړي او یا دا چې له دین څخه وګرځي او د مسلمانانو ډله پرېږدي په دې شرط چې په خپله خوښه یې ایمان منلی وي.
- د دې خبرې اثبات چې اسلامي احکام په بشپړه توګه د انساني فطرت سره برابر دي.
- حکومتي چارواکو ته دنده سپارل که هغوی قاضیان وي یا حاکمان ترڅو د مقتول له ورثې سره مرسته وکړي.
- د مقتول د قوم او ټبر د بیځایه تیریو مخه نیول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{وَلَا تَقْتُلُوا} {إِلَّا بِالْحَقِّ} {مَظْلُومًا} {لِوَلِيِّهِ} {سُلْطَانًا} {مَنْصُورًا}

۲ـ د منهیاتو په هکله چې د لوست د مبارك آیت څخه معلومیږي خپل معلومات ولیکئ؟

۳ـ هغه دوه اړخونه چې د نفس د وژنې پر ممانعت دلالت او ټینګار کوي، څرګند کړئ؟

۴ـ د نفس وژنه په کومو حالاتو کې جواز لري؟

۵ـ له قصاص، دیت او عفوې څخه څه مراد دي او کوم یوغوره دی؟

٦ـ دا جمله: ﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ تفسیر کړئ؟

۷ـ په مبارك آیت کې له «سلطان» څخه څه مراد دی؟

۸ـ د جاهلیت د خلکو عکس العمل د وژنې په هکله څه و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لاندې دوو موضوع ګانو څخه یوه موضوع غوره کړي او د هغې په هکله دې یو مخ لنډ تفسیر ولیکي.

۱ـ د قرآن کریم په آیتونوکې د نفس د وژنې ګناه.

۲ـ د نبي کریمﷺ په احادیثو کې د نفس د وژنې ګناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوويشتم لوست

د خلکو پر شتمنيو د تيري حرمت

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء ۲۹]

د کلمو معنا

آمَنُواْ: ايمان مو راوړی، يعنی الله او د هغه رسول رښتينی ګڼئ.

بِالْبَاطِلِ: په ناحقه او ناروا توګه.

تِجَارَةً: پېرودل او پلورل، اخيستل او خرڅول، سوداګري.

عَن تَرَاضٍ: د دواړو خواوو په خوښه.

وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ: او خپل ځانونه مه وژنئ، د يو او بل د نفسونو او ارواحو د له منځه وړلو لامل نه شئ.

ژباړه

ای مؤمنانو، مالونه مو په خپلو منځونو کې په ناروا مه خورئ، مګر هغه چې د طرفينو د خوښې په رڼا کې د راکړې ورکړې له لارې وي. او مه وژنئ ځانونه مو، بيشکه الله پاک پر تاسې ډير مهربان دی.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

دا مبارك آيت د قرآني آيتونو څخه يو ډير عظيم آيت دی چې د بشر لپاره د ژوند کولو اصول او قواعد بيانوي او هغوی ته د دې لارښوونه کوي چې په ټولنه کې بايد د ځنګل قانون حاکم نه وي او نه هم خلك د خپلو مالونو په ساتنې کې د ظلم اوتيري ښکارشي او يا په چل او دوکې سره د هغوی مالونه او پانګې لوټ شي. همدارنګه بايد د خلکو په نفسونو حمله ونشي او يا يې بيځايه وينې ونه بهيږي. ټول شيان بايد محفوظ او ساتلي واوسي، خو يوازې د اړتياوو او ستونزو د له منځه وړلو لپاره يو شی د تجارت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه(پلورل او پیرودل) چې په هغه کې د خلکو مصلحت دی روا او مباح دی هغه هم په دې شرط چې د دواړو خواوو په رضایت او خوښۍ سره وي.
د یادولو وړ ټکی دا دی دا مبارك آیت د هغو آیتونو په لړ کې ځای لري چې د ژوندانه چارې تنظیموي، لکه د کورنۍ تشکیل، د محرماتو بیانول، د میراث ویشل او داسې نورمسایل. له دې آیت څخه وړاندې د احکامو آسانۍ، د شرعي قوانینو تخفیف او د انساني فطرت سره د دې احکامو مطابقت او برابرۍ ته اشاره شوې ده چې زموږ د همدې لوست آیت له فطرت سره د اسلام د دین دمطابقت او برابرۍ لپاره یوه غوره بېلګه ده. ځکه انسان فطرتاً هیچا ته اجازه نه ورکوي چې پرته د هغه له رضا او اجازې د هغه په اړوندو مالونو کې تصرف وکړي. بناء قرآن کریم داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ مفسرین وایي: د محرماتو یا هغو ښځو یادونه چې نکاح یې پر انسان حرامه ده په مخکنې آیت کې او ورپسې آیت کې په ناحقه توګه د خلکو د مالونو د خوړلو د حرمت یادول، پر دې دلالت کوي چې په کومه اندازه د انسان مور، خور او داسې نور پر هغه حرام دي د نورو کسانو مالونه هم په هماغه اندازه پرانسان حرام او ناروا دي. له دې امله که انسان فکر وکړي دا مسئله ډېره حساسه او دقیقه ده. له ﴿ لاَ تَأْكُلُواْ﴾ څخه مراد یوازې خوراك نه دی، بلکې موخه یې ټول ناروا تصرفات دي. هرکله چې په غالبه توګه د یوه شي اخیستل د هغه د خوړلو لپاره وي نو دلته هم د اکل په کلمې سره ورځنې تعبیر شوی دی. له ﴿بِالْبَاطِلِ﴾ څخه مراد هر هغه طریقه او لاره ده چې د اسلامي شرعې خلاف وي، لکه سود، جواري، خیانت، ظلم او داسې نور. د مبارك آیت د دې جملې معنا داسې ده چې یو د بل په مالونو کې د شرعې پر خلاف هیڅ ډول بیځایه تصرفات مه کوئ، ځکه تاسو ایمان غوره کړی دی او هغه د خلکو د حقوقو د مراعاتولو غوښتونکی دی.
﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ دا استثناء منقطع استثناء ده، په دې معنا چې تجارت د باطلو مواردو لاندې نه راځي، نو باید داسې تعبیر ونشي چې مه خورئ خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله توګه مګر دا چې د تجارت او یو د بل په رضایت سره وي، بلکې دا جمله په ځانګړې توګه د یو د بل د مالونو په خوړلو سره په حقه او صحیح توګه ښوونه کوي. یعنې که د تجارت په طریقه او د دواړو خواوو د بشپړ رضایت په شرط یو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مالونه وخورئ. دا جواز لري. البته د نورو د مالونو خوړل يا يې تر لاسه کول څه نورې جايزې طريقې هم لري لکه صدقه او خيرات ورکول، ميراث وړل، د کار په مقابل کې مزدوري اخيستل او داسې نور، خو کله چې تجارت تر ټولو زياته دوديزه او پراخه لاره ده، نو ځکه په آيت کې هغه ته اشاره شوې ده.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د(**انفسکم**) کلمه په دوو معناوو اخيستلای شو: يو دا چې په خپله د هماغه کس (شخص) نفس مراد دی يعنی خپل ځانونه مه وژنئ او خپل نفسونه مه هلاکوئ.

دويم دا چې له نفس څخه د مسلمان ورورنفس مراد دی چې په منعې او رټنې کې د مبالغې له امله ورڅخه په نفس تعبير شوی دی، ګواکې د يوه مسلمان وژنه داسې ده لکه چې يو انسان خپل نفس وژلی وي.

مفسرينو د دې مبارک آيت د تفسيرپه ترڅ کې دا هم څرګند کړې دي د دې وروستۍ جملې څخه کولای شو دا ومومو، کومو محرماتو ته چې په دې مبارک آيت او مخکنيو آيتونو کې اشاره شوې ده او د دغو ګناهونو ترسره کول، د نفس د قتل سره د ګناه له حيثه برابره ده. يعنی که چيرې تاسې په خپلو کې د يو او بل مالونه په ناحقه وخورئ او د فطرت خلاف نور ګناهونه ترسره کړئ نو ګواکې ځانونه مو هلاک کړي او له منځه مو وړي دي.

د پيغمبرﷺ له صحابه وو څخه يو صحابي د دې مبارک آيت څخه ځانګړی مطلب اخيستی چې د دې آيت د تفسيريوه برخه ګڼل کيږي او د اسلام د مقدس دين آساني څرګندوي. دا پيښه ډيرو مفسرينو او محدثينو نقل کړې ده.

ابن کثير رحمه الله وايي: امام احمد له عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روايت کوي چې هغه وايي: رسولﷺ زما په مشرۍ يوه ډله صحابه يو ځای ته وليږل، نوتقدير يوه شپه چې ډيره سړه وه، زه احتلام شوم او د مرګ له ويرې مې غسل ونه کړ، تيمم مې وکړ او صحابه وو ته مې د سهار د لمانځه امامت هم ورکړ او کله چې رسولﷺ ته حاضر شوم، قصه مې ورته وکړه. دوې وفرمايل: ای عمرو! په داسې حال کې چې جنب وې يارانو ته دې لمونځ هم ورکړ؟ عمرو وايي ومی ويل، ای د الله رسوله شپه ډيره سړه وه او زه له مرګه وويريدم، نو د الله دا وينا مې را په ياده کړه چې فرمايي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د الله رسولﷺ وخندل او څه يې ونه ويل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د الله د رسول سکوت د دې نښانه وه چې د عمرو پوهه او مرام له مبارك آیت څخه صحیح و.کولای شو چې دا پیښه د دې آیت د تفسیري مواردو برخه وګڼو. او د ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ جمله دلالت په دې کوي چې کومه سلسله احکام په دې آیت کې راغلي دي ټول د الهي حکمتونو پر بنسټ او زموږ په ګټه دي، باید دا په خپلو ځانونو کوم بوج و نه ګڼو، ځرنګه چې الله تعالی پر خپلو بندګانو بی حده مهربانه دی، نو خپل بندګان د دنیا او آخرت له ښیګڼو څخه پرته په بل څه نه مأموروي.

د نبي کریمﷺ د حدیث په رنا کې د مالونو حرمت

په هغه حدیث کې چې صحیح مسلم او یوه ډله لویو محدثینو نقل کړی راغلي دي رسولﷺ په **حجة** الوداع یعنی د ده په وروستني حج کې تر ټولو غوره او شامله خطبه وړاندې کړه او د څو زرو نفرو په لویه ټولنه کې یې په لوړ آواز پوښتنه وکړه ای خلکو تاسې په کومه میاشت کې یاستئ؟ آیا دا میاشت د ذوالحجې میاشت نه ده؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ: هو، ده ای د الله رسوله، آیا دا دحرمت ښار(مکه مکرمه) نه دی؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ، ولې نه، دی. دریم ځل یې پوښتنه وکړه، تاسو په کومه ورځ کې یاستئ؟ آیا دا د اختر ورځ نه ده؟ صحابه وو ځواب ورکړ، ولې نه ده، ای د الله رسوله، بیا وروسته په داسې حال کې چې له دې پوښتنو مخکې یې د درې شیانو د حرمت او عظمت اندازې ته اشاره کړې وه، ویې ویل: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا»[۱] یعنی: پوه شئ او خبر اوسئ چې ستاسو وینې او ستاسو مالونه پر تاسې حرام دي، لکه د ستاسو د نن ورځې، د دې میاشتې او د دې ځای حرمت، یعنی لکه ځنګه چې له یوې خوا د دې میاشې احترام، د دې ورځې احترام او د دې مقدس ځای احترام پر تاسو لازم او اړین دی، په همدغه اندازه د یو او بل د مال او نفس احترام پر تاسو واجب او لازم دی. له بله اړخه لکه ځنګه چې له قوانینو څخه تیری او ماتول یی په ځانګړې توګه په دې درې ګونو څیزونو کې حرام او ناروا دي، په هماغه اندازه ستاسو په مالونو او نفسونو کې تیری هم حرام او ناروا دی. رسول الله ﷺ د دې مثال په وړاندې کیدو غوښتل څو د ګناه لویوالی یعنی د مسلمانانو په مالونو او نفسونو تیری د دوی په ذهنونو کې ښه ځای ونیسي او خپل امت دې مهم کار ته متوجه کړي،

---

۱ – صحیح البخاری، کتاب الفتن

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هیڅکله د یو او بل پانګو او یا نفسونو او یا د یو د بل آبرو او عزت ته(لکه څنګه چې په ځنو روایتونو کې د(اعراضکم) یعنی د عزت او آبرو کلمه هم راغلې ده) د تېري او لاس اوږدولو جرات ونه کړي.

د آیت لنډ مفهوم

ذکر شوی آیت د لیکنې د ترتیب په اعتبار د قرآن مجید له سورتونو څخه د څلورم سورت یعنی د نساء د سورت آیت دی. دا سورت مدني سورت دی چې په هغه کې ډېر احکام او ټولنیزې مسئلې بیانیږي. لکه څرنګه چې د دې مبارك آیت اسلوب او طریقه د کورنې ژوند د نظم او ترتیب، حل او حرمت په هکله ده او تر ټولو ارزښتناکه یې هغه موضوع ده چې په دې آیت کې ورته اشاره شوې ده، یعنی د مالونو او نفسونو حرمت.

دا مبارك آیت د ایمان څښتنانو ته خطاب کوي چې ای مؤمنانو، آسماني حکم ستاسو لپاره دا دی چې خپل مالونه په خپلو کې په ناروا طریقو لکه سود، جواري، رشوت، غلا، ظلم، دوکو او داسې نورو طریقو مه خورئ، البته که غواړئ چې د مالونو د حاصلولو سمه لاره او طریقه ومومئ نوتاسو ته د داسې تجارت لارښوونه کوم چې له چل او دوکې څخه پاك وي او هغه داسې تجارت دی چې د دواړو خواوو په عام او تام رضایت ترسره شوی وي.

د دې تر څنګ تاسو ته الهي امر دا دی چې نفس په ناحقه مه وژنئ، که ستاسو خپل نفسونه وي او یا د نورو مسلمانانو نفسونه. ځکه د مسلمان وینه، د مسلمان مال، د مسلمان عزت او آبرو ټول په اسلامي ټولنه کې باید ساتلی او محفوظ وي او که کوم سړی له دې اوامرو څخه سرغړونه وکړي نو سزا به یې هغه وي چې وروسته آیت یې څرګندونه کړې ده: ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا﴾ (النساء/۳۰).

ژباړه: او هر څوك چې د تیري او تجاوز له مخې دا ناوړه کار وکړي نو ډېر ژر به یې اور ته ننباسو او دا کار الله پاك ته ډېر آسان دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د هغو ستونزو او کړاوونو په هکله، چې زموږ ټولنه ورسره د دې لوست د آیتونو او نبوي احادیثو د لارښوونو د نه عملي کولو له امله مخامخ شوې ده، له یو بل سره د محترم استاد په مرسته بحث او خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې یوې ګوښې ته یې اشاره کیږي:

- د مسلمانانو د مالونو څخه په ناسمه توګه د ګټې اخیستلو حرمت چې په هرې طریقې سره وي.
- د تجارت اباحت، روا والی او هغه ته د خلکو هڅول او تشویقول.
- پر هغو کسانو باندې رد کول چې د ناپوهۍ او توکل په پلمه کسب او کار منع ګڼي.
- په بیع او تجارت کې د رضایت او خیار د مسئلې ثابتول.
- د مسلمان لپاره د نفس د وژنې حرمت، که هغه خپل نفس وژنه یا په ناحقه د بل نفس وژنه وي؛ څکه مسلمانان ټول د یوه بدن په څیر دي.
- د قاتلانو او مال لوټوونکو لپاره د شدید او دردناک عذاب وعید.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{بالباطل} {تجارة} {عن تراض} {و لا تقتلوا أنفسكم}

۲ـ د مالونو د خوړلو د څو بیلګو چې د باطلو په مفهوم کې داخلې دي د نومونو یادونه وکړئ.

۳ـ د﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ جمله تفسیر او تشریح کړئ.

۴ـ د دې مبارک آیت مخکینی او وروستنی آیت څه مسئلې بیانوي؟

۵ـ د ښځو د حرمت، د احکامو د آسانی او فطرت په اړوند د آیت د ربط په هکله څه پوهیږئ؟

٦ـ له ﴿أَنْفُسَكُمْ﴾ څخه څه مراد دی او توجیه یې څرنګه ده؟

۷ـ د نفس او مال د حرمت لویوالی په حدیث شریف کې څرنګه بیان شوی دی؟

۸ـ په معامله کې د اسلام علماء د بشپړ رضایت نښه څه شی ګڼي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دې لوست لنډیز په یو مخ کې د آیتونو او احادیثو په رڼا کې ولیکي او په مختصره توګه دې وژباړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

ګډ ژوندون او خواخوږي

قال الله تعالی: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ...﴾ [الفتح: ۲۹]

د کلمو معنا

{وَالَّذِينَ مَعَهُ}	او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي.
{أَشِدَّاءُ}	ډېر سخت.
{رُحَمَاءُ}	رحم کوونکي او خواخوږي.
{تَرَاهُمْ}	ته هغوی وینې.
{رُكَّعًا سُجَّدًا }	درکوع او سجدې په حالت کې.
{يَبْتَغُونَ}	غواړي، په لټه او هڅه کې دي.
{فَضْلًا}	مهرباني، اجر او ثواب.
{وَرِضْوَانًا}	او رضا، خوښي.
{سِيمَاهُم}	نښې او علامې د هغوی.

ژباړه

محمد ﷺ د الله جَلَّ جَلَالُهُ رسول دی ، او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي هغوی پرکافرانو سخت او په خپلو مینځو کې خواخوږي دي. ته چې کله هغوی ګورې په رکوع او سجده، او د الله د فضل او د هغه د رضا په طلب کې يې بوخت مومې. د سجدو نښې نښانې د هغو پر وچوليو موجودې دي چې په هغې سره هغوی بيل پيژندل کيږي.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ دا مبارک آيت د (الفتح) د سورت وروستنی مبارك آيت دی چې په ټوليزه توګه او بيا په ځانګړې ډول وروستی نيمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه يې د مؤمنانو د حالاتو او صفاتو بيانوونکې ده. له دې آيت څخه په وړاندې آيتونو کې د رسول اللهﷺ نه د مسلمانانو د بې ساري اطاعت او فرمانبردارۍ، کوم چې د بيعت الرضوان پر مهال ځرګند شو او له دې مطيع امت نه د رضايت اعلان او يادونه شوې ده. وروسته بيا د مسلمانانو د ځلاندې راتلونکې وړاندوينه داسې شوې چې ډېر ژر به دوی سره له وياړه مکې مکرمې ته ننوځي او څرنګه چې د دوی دين د هدايت دين دی نو پر ټولو اديانو به غالب شي.

په پای کې دغه مبارك آيت د مؤمنانو اوصاف بيانوي چې دوی څه ډول کسان دي او په تورات، انجيل او قرآن کې څرنګه تعريف شوي دي، الله تعالی فرمايي: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ لومړۍ جمله د الله تعالی د پيغمبرﷺ لپاره چې د دې امت قائد او لارښود دی جميل وصف بلل کيږي. له دې څخه به بل لوی وصف څه شی وي چې د عالميانو باچا په بشپړ ټينګار سره دا فرمايي: محمد د الله رسول دی، يعنی داسې ونه ګڼئ چې محمد يوازې يو نابغه او يا کوم پوه او عالم دی، بلکې د هغه مقام(له دې صفاتوسربېره) له دوی څخه ډېر لوړ او اوچت دی. هغه د الله تعالی رالېږل شوی او په ځمکه کې د هغه ځانګړی استازی دی. او د جميل وصف دويمه جمله د پيغمبرﷺامت دی چې دوی د کفر، الحاد او طغيان په مقابل کې ډېر سخت او شديد دي، خو د مؤمنانو پر وړاندې که هغوی له هر قوم، قبيلې، توکم، ژبې او رنګ څخه وي ډېر خواخوږي، نرم او مهربانه وي، ابن عباس رضي الله عنه فرمايلي دي: له ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې په حديبيې کې حاضر وو، خو د جمهورو مفسرينو نظر دا دی چې مراد ترې ټول اصحاب کرام دي، دلته د مسلمانانو د لومړني نسل نه د نمونې په ډول يادونه شوې ده څکه ټول امت له هغوی څخه پېروي کړې ده او د هغوی پر پله روان دي نو دا صفات لومړی په دوی کې او بيا په ټول امت کې ځرګندېږي.

﴿تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ د مبارک آيت دا برخه د پيغمبرﷺ د ريښتينو يارانو د مواصفاتو بل اړخ ته اشاره کوي، يعنی سره له دې چې دوی د کفر، الحاد او طغيان په وړاندې ډېر سخت او شديد دي او د مؤمنانو پر وړاندې نرم او مهربانه دي، دوی هر وخت د الله تعالی په عبادت کې بوخت او مشغول وي د رکوع او سجدې له حالت نه مراد د لمونځ ادا کول دي، د عربي ژبې قواعدو ته په کتلو سره د(تراهم) صيغه د مضارع صيغه ده چې په دوام او استمرار دلالت کوي او پر لمانځه د مداومت او پابندۍ پايله ترې اخيستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي په دې معنا چې خپل لمونځونه په پابندۍ سره ادا کوي او له فرایضو سربېره نوافل هم ادا کوي. دلته یوه پوښتنه پیدا کیږي چې له دې نرمۍ، خواخوږۍ، شدت، رکوع او سجدې نه موخه او هدف څه شی دی او دوی ولې دغه کارونه ترسره کوي؟ نو د دې پوښتنې ځواب په همدې آیت کې راغلی دی او هغه دا دی چې ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ هغوی په خپلو ټولو کړنو او تحرکاتو سره د الله د فضل، ثواب، رضا او خوښۍ غوښتونکي دي.

﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ سیما د یو شي نښې او علامې ته ویل کیږي. له وجوه څخه مراد وچولي او یا مطلق مخونه دي. کله چې یوانسان ډېرزیات لمونځونه ادا کوي نو الله تعالی یې ځیرې ته یوه ځانګړې رڼا ورپه برخه کوي او کله هم د لمونځ کوونکي په وچولي کې د د زیاتو سجدو له امله یوه ځانګړې نښه څرګندیږي، نو مفسرین کرام وایي چې کېدای شي له دې دوو رایو څخه یوه مراد وي، خو که څوک وغواړي چې په خپل وچولي کې قصدا داسې نښه راپیداکړي چې د هغه د سجدو پر کثرت دلالت وکړي نو له دې کار څخه په شریعت کې منع راغلې ده، ځکه دا کار د ریا او ځان ښودنې څرګندونه کوي چې په دې سره د انسان د اعمالو اجر او ثواب له منځه ځي، په هر حال که د مبارک آیت اشاره د اصحاب کرامو په وچولي کې هماغې ظاهري نښې ته وي نو بیاهم مخکینۍ جملې دا څرګنده کړه چې د هغوی موخه او مقصد په خپلو ټولو کړنو سره د الله تعالی د ثواب، رضا او خوښۍ تر لاسه کول و.

ښېګڼه او خواخوږي د آیتونو په رڼا کې

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ...﴾ (المائده: ۵۴).

ژباړه: ای مؤمنانو که له تاسې نه څوک له خپل دین نه واوړي (نو وادې وړي) الله به نور ډېر داسې خلک پیداکړي چې الله ته ګران وي او الله هغوی ته ګران وي چې له مؤمنانو سره به نرمي کوي او پرکافرانو سختې، د الله په لاره کې به هلې ځلې وکړي اود هیڅ ملامتوونکي له پېغور څخه به نه ویرېږي. په دې مبارک آیت کې الله تعالی په څرګند ډول راښیي چې څوک د مسلمانانو پر وړاندې له نرمۍ او مهربانۍ او د کافرانو پر وړاندې له سختۍ او غوسې څخه کار اخلي نو دوي د الله سره رښتینی محبت لري او د دغه محبت نښه دا ده چې الله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی خوښوي، ځکه بنده که هر څومره د الله تعالی د محبت دعوا وکړي خو که دغه دعوی د الله له لوري تایید نشي او هغه ورسره د محبت څرګندونه ونکړی نو دعوا یې بې بنسټه ده.

که څه هم د مفسرینو په وینا د دې آیت د نازلیدو لومړی لامل او مصداق حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه او هغه کسان دي چې د ده ترمشرۍ لاندې د مرتدینو سره وجنګیدل او دا مبارک آیت د قرآن د غیبي خبرونو او معجزو څخه ګڼل کیږي ځکه د کوم شي خبریې چې ورکړی ؤ همغه پیښ شو او د رسول اللهﷺ له رحلت وروسته یوه ډله خلك له دین څخه وګرځیدل او مرتد شول. د مسلمانانو لومړي خلیفه د خپلو یارانو په مرسته له دوی سره جهاد وکړ خو په قرآني الفاظو کې د لفظ عمومیت ته اعتبار او ارزښت ورکول کیږي، نو دا مبارك آیت پر دې دلالت کوي چې الله تعالی د خپلو بندګانو په وجود کې دري صفتونه خوښوي، یو دا چې د مومنانو پر وړاندې نرم خویه او مهربانه وي او د کافرانو په مقابل کې ډیر کلك او شدید. دویم دا چې د الله په لاره کې جهاد وکړي. دریم دا چې د حق په پیروی کې د هیڅ ملامتوونکي له ملامتیا څخه ونه ویریږي.

﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ...﴾ (الحشر: ۹).

دا مبارك آیت د نبي کریمﷺ د انصارو یعني د مدینې منورې د خلکو په ستاینه کې راغلی دی او د هغوی د دوستۍ او مهربانۍ وصف، بلکې د هغوی سربښندنې او ځان تیریدنې د تعظیم او تمجید وړ ګرځوي او فرمايي: او هرڅه چې هغو ته ورکړل شي د هغو څه اړتیا قدرې هم دوی په خپلو زړونو کې نه احساسوي او پرخپل ځان باندې نوروته ترجیح ورکوي اګر که په خپله محتاج هم وي.

قرآنکریم داسې صفتونو ته په درنه سترګه ګوري او ټول دې ته ترغیب او تشویقوي څو په خپله او هم د اسلامی ټولنې په نورو غړیو کې دا صفتونه ژوندي او پیدا کړي او خلك سوله ایز ژوند، نرمی او ښو اخلاقو ته راوبولي، پرته له شکه د الله د رسولﷺ له خوا یوه روزله شوې ډله داسې وه چې قرآنکریم یې کیسه داسې کوي: دوی له حده زیات په خپلو منځونو کې مهربانه وو په هره نوې لیدنه کې به یې یو او بل په غیږ کې نیول سره له دې چې په ځینو چارو کې دوی د نظر او رأیې اختلاف هم درلود خو یو او بل ته په احترام قایل وو حاکمانو په رعیت رحم او شفقت درلود او رعیت حکومت ته تابع او فرمان برداره ؤ، نومسلمانان باید په هر وخت او زمانه کې همداسې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

په ذکر شوي مبارك آيت کې د رسول اللهﷺ ستاینه او همدارنګه د ده د رښتینو پیروانو تعریف او ستاینه شوې ده. په لومړي پړاو کې د پیغمبرانو د سردار حضرت محمدﷺ رسالت ثابتوي او په دویم پړاو کې څو شیانو ته اشاره کوي: لومړی دا چې د محمدﷺ پیروان او صحابه د کافرانو پر وړاندې د دوی د کفر پر اساس ډیر غلیظ، شدید او سخت خویه وو، نه د ذاتي او شخصي دښمنۍ پر اساس، خو د مؤمنو او دیندارو وروڼو پر وړاندې مهربانه او نرم خویه وو. دویم دا چې دوی په داسې شي التزام او پابندي لري چې دوی دې نیکو صفتونو ته هڅوي او هغه د لمانځه اداء کول دي، د پاك قرآن د وینا پربنسټ ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ [العنكبوت: ۴۵] لمونځ انسان له ټولو بې حیاییو او ناوړتیاوو څخه منع کوي او پرته له شکه بدخویي او سختي د مسلمانانو په وړاندې یو ناوړه او بد عمل دی چې د حقیقي لمانځه په واسطه مسلمان ورځني ژغورل کیږي.
دریم دا چې دوی د اخلاص خاوندان دي، یعنې په خپلو کړو وړو سره د الله له رضا پرته بل هیڅ موخه او هدف نه لري. څلورم دا چې د پاکۍ او ایمان نښې د دوی له سر او مخ څخه روښانه څرګندیږي چې خلك یې په سمه توګه پیژندلی شي او د دوی له لوري امن او ډاډ احساسوي.
دا مبارك آیت د لومړنیو مسلمانانو د صفتونو په بیانولو او د مسلمانانو پر وړاندې د دوی په نرمۍ او مهربانۍ باندې د آسماني تایید سره په اسلامي ټولنه کې د خواخوږۍ، ګډ ژوند او نرمۍ بنسټونه ږدي او پر دې اساس چې اسلامي امت د حقیقت د لارې د مخکښانو په پیروۍ مکلف دی ګواکې ټول دې نرمۍ ته رابلي او دا د هغوی دیني وجیبه ګڼي نو مسلمانان باید په خپلو کې سوله ایز ژوند ولري، جغرافیوي پولې د مذهبونو او نظریو اختلاف اویا د ژبو، قوم او رنګ اختلاف باید د مینې او ایماني محبت او ښه نیت او په خپل منځ کې د نیکې معاملې خنډ ونه ګرځي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ټولګي کې د مسلمانانو تر منځ د نرمۍ او ګډ ژوند ګټې او د بې ځایه سختۍ او تشدد زیانونه په خپلو کې تر بحث او څیړنې لاندې ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتني آیت کې ډېرې ګټې او لارښوونې شتون لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي.

- ❖ د حضرت محمدﷺ د نبوت او رسالت اثبات او تایید.
- ❖ د رسول اللهﷺ او د هغه د یارانو د دې صفت بیانول چې هغه د مسلمانانو پر وړاندې نرمي کول او د کفارو پر وړاندې شدت کول دي.
- ❖ د ګډ ژوند، ښېګڼې او خواخوږۍ د روحیې په لور د مسلمانانو ترغیب او تشویق کول.
- ❖ په خشوع، خضوع، رکوع او سجود سره د لمانځه د فضیلت بیانول.
- ❖ په کړنو، اعمالو او د الله د رضا په حاصلولو کې د اخلاص فضیلت.
- ❖ د اصحاب کرامو د مقام او مرتبې لوړوالی او په تورات او انجیل کې د هغوی د اوصافو یادونه.

پوښتنې

۱- لاندې کلمات وژباړئ.

{ أَشِدَّاءُ }، { رُحَمَاءُ }، { رُكَّعًا سُجَّدًا }، { يَبْتَغُونَ }، { فَضْلًا }، { رِضْوَانًا }، { سِيمَاهُم }.

۲- د ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ مبارک آیت د کوم سورت برخه ده؟

۳- په دې آیت کې د صحابه ؤ کرامو څو صفاتو ته اشاره شوې ده؟

۴- قرآن مجید د رسول الله ﷺ د یارانو د صفاتو په بیانولو سره له مؤمنانو څخه څه غوښتنه کوي؟

۵- د ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ جمله تفسیر کړئ.

۶- د مسلمانانو دښمنی د کفارو له ذات سره ده که دهغوی له کفري صفاتو سره؟

۷- د دې لوست له ګټو اولارښوونو څخه څلور ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه د لاندینیو دوو موضوعګانو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي:

۱- په اوسني عصر کې تفاهم او ګډ ژوند ته د اسلامي امت اړتیا.

۲- د قرآن مجید د آیتونو په رڼا کې د تفاهم او ګډ ژوندون فضیلت او ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قران کريم کې نمونه ځوانان

قال الله تعالى: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آَمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى۝ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ [الكهف: ۱۳- ۱٤]

د کلمو معنا

{نَبَأَهُم}	د دوی عجيبه خبر
{بِالْحَقِّ}	په رښتينولۍ او باور سره
{فِتْيَةٌ}	ځوانان وو
{زِدْنَاهُمْ هُدًى}	دوی ته مو هدايت زيات کړ
{وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ}	محکم مو کړ زړونه د دوی
{لَنْ نَدْعُوَ}	هيڅکله نه راغواړو او عبادت نکوو
{شَطَطًا}	بيکاره او دروغ خبره

ژباړه

موږ د هغو اصلي قصه تاته (ای محمده) اوروو هغوی ځوانه زلميان وو چې پرخپل پروردګار يې ايمان راوړی ؤ او موږ هغو ته په هدايت کې زياتوالی ورپه برخه کړ. موږ د هغو زړونه په هغه وخت کې محکم کړل چې کله هغوی پاځيدل او اعلان يې وکړ چې زموږ رب فقط همغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې رب دی موږ به له هغه پرته نور کوم معبودان ونه بلو که موږ دغسې وکړو نو بيخي بابيزه خبره به مو کړې وي.

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

ياد شوي مبارك آيتونه د (الكهف) له سورت څخه دي چې څلور ډيرې لويې پيښې رانغاړي: لومړی د کهف د اصحابو کيسه . دويم د هغو خلکو کيسه چې الله ورته دوه سمسور بڼونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربښلي وو. درېيم د حضرت موسیؑ کیسه د الله دنیک بنده سره او څلورم د ذوالقرنین کیسه. خو د دې سورت ډیر آیتونه د کهف د ملګرو په کیسې پورې تړاو لري، چې د ایمان د پیاوړتیا یوه بیلګه ده او د دنیا پر مال او ښایست آخرت ته ترجیح ورکوي. د دې کیسې په اتلانو کې د هغو ځوانانو لپاره غوره لارښوونه او اقتداء ده چې د خپلې عقیدې او ایمان لپاره د ظلم او زیاتي پر وړاندې درېږي او له یو الله پرته د بل هیچا څخه ویره نه لري.

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ وروسته له دې چې په شو وړاندینیو آیتونو کې د کهف د ملګرو کیسې ته لنډه اشاره کیږي او له دې پیښې څخه د الله د یوې عجیبې نښې په عنوان یادونه کیږي، دادي په دې مبارک آیت کې په مفصله توګه د کهف د ملګرو کیسه پیلیږي او فرمايي: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ﴾ موږ د دوی زړه وړونکی خبر په رښتیني او حقیقي توګه تا ته ای محمده، بیانوو.

(نبأ) په عربي ژبه کې هغه خبر ته ویل کیږي چې د ستر ارزښت لرونکی وي.

﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ (فتية) د (فتی) جمع ده، فتی هغه ځوان ته ویل کیږي چې تر او تازه وي یا د ځوانۍ په اوصافو بشپړ وي، نو د مبارک آیت تفسیر داسې کیږي: هغوی تنکي ځوانان وو د ځوانۍ په صفتونو ستایل شوي چې په خپل پالونکي الله یې ایمان راوړ او موږ د دوی په ایمان کې زیاتوالی راوست، د ایمان له زیاتوالي څخه مراد په ایمان ثابت قدم پاتې کیدل او د الله له لوري د نیک عمل په توفیق مشرف کیدل دي.

﴿وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (ربط)په عربي کې د یوه شي تړلو ته وايي او په مجازي توګه په مبارک آیت کې د صبر او زغم ورکولو ته ویل کیږي، په دې معنا چې د دوی زړو ته مو د داسې استقامت څخه ډک کړل چې هیڅکله د ظالم پادشاه ویرې اود ښځې، زامنو او ټاټوبې په پریښودلو د دوی قدمونه ونه لړزیدل، البته دا د زړونو تړل او استقامت هغه وخت د دوی په برخه شو چې کله په خپلو پښو ودریدل یعنې ټینګ هوډ یې وکړ او چیغې یې کړې چې ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ یعنی زموږ پروردګار همغه د اسمانونو او ځمکې پروردګار دی او موږ پرته له هغه بل الله نه پیژنو او له هغه پرته د بل هیڅ معبود لمانځنه نه کوو، ځکه که داسې وکړو نو په حقیقت کې به مو د حق نه لرې خبره ویلې وي ﴿لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (شطط) اصلا هغه څه ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل کیږي چې لرې او ناممکنه وي، په دروغو، دوکې او ظلم یې هم اطلاق کیږي او دا ټولې معنا ګانې د مبارک آیت له لفظ څخه مرادیږي.

د آیتونو د نزول سبب

د کهف د ملګرو د کیسې په اړوند د آیتونو د رالیږلو لامل دا ؤ چې د مکې مشرکانو د یثرب (مدینې) له یهودیانو څخه وغوښتل چې څو دوی ته د داسې شیزونو لارښونه وکړي چې په هغه سره د الله رسول و ارزوي او په دې توګه یې د رسالت صحت او عدم صحت څرګند کړي. یهودو خبر ورکړ چې د دریو شیانو په اړه له ده څخه پوښتنه وکړئ: لومړی دا چې د کهف د ملګرو کیسه څرنګه وه. دویم د ذوالقرنین او دریم د روح په باره کې، که چیرې هغه دوه لومړنیو پوښتنو ته ځواب وویل اود دریمې په هکله یې چُپتیا غوره کړه نو هغه د الله استازی دی. کله چې مشرکانو دا پوښتنې وکړې نو الله تعالی ورته د اصحاب کهف او ذوالقرنین دواړه پیښې د کهف په سورت کې مفصلا بیان کړې. او د روح په هکله آیت نازل شو چې ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الاسراء : ۸۵] **ژباړه:** ووایه روح یو امردی چې زما الله پورې اړه لرې او تاسې ته علم نه دی درکړې شوې مګر ډیرلږ.

د اصحاب کهف کیسه

د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه لکه څرنګه چې په کابلي تفسیر کې ټوټه ټوټه راغلې ده داسې بیانوو:

وایې چې دا څو رومې تنکي ځوانان وو چې د کوم ظالم او زورور باچا په وخت کې یې ژوند کاوه چې نوم یې ځینو «د قیانوس»یاد کړی دی. دا باچا په بوت لمانځنه کې ډیر غرق ؤ او په ظلم او زیاتي سره یې بوت لمانځنه خوروله، خلکو د ده د جبر او عذاب له ویرې او یا د څو ورځو دنیوي ګټو په خاطر خپل مذهبونه پریښودل اود بوت په عبادت مشغول شول په دې وخت کې څو ځوانان چې د حکومت د لویو کورنیو او چارواکو پورې یې تړاو درلود په دې فکر شول چې د مخلوق د خوشحالې په وجه د خالق رضا له لاسه ورکول مناسب کار نه دی نو څرنګه چې د دوی زړونه د ایمان او تقوی اود الله د ویرې څخه ډک وو او الله تعالی دوی ته د صبر، ثبات، توکل او له مجازي خدایانو څخه د بې زارۍ وسه او توان ورکړې وه نو د باچا پر وړاندې یې هم یوه مستانه چیغه وکړه چې ﴿لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شَطَطًا﴾ او په دې توګه يې خپله زړ ورتيا، خپلواکي او عقيده څرګنده کړه او ټول خلک يې حيران کړل، باچا له يوې خوا د دوی پر ځوانۍ رحم وکړ او له بلې خوا څه چارې او مصلحتونه د دې مانع شول چې دوی سمدستي ووژني نو په دې وجه يې هغوی ته څو ورځې مهلت ورکړ څو په خپلو کارونو کې فکر او غور وکړي، دوی له مشورې وروسته پريکړه وکړه چې په هر حال خطر خو راته متوجه دی او ارومرو د هغه د ظلم او زياتي ښخه عاجز او قدمونه مو ښوييږي نو مصلحت دا دی چې د ښار په شا او خوا د کوم غره په غارکې پټ شو او ښارته د راستنيدو لپاره يوه مناسبه موقع ولټوو د خپل وړانديز په ټينګار يې دعا وکړه چې يا الله ستا په ځانګړي رحمت زموږ کارونه سم کړه او موږ ته د کاميابۍ او هدايت لاره وښيه او په پای کې زموږ واړه کارونه سم کړه! همغه وه چې له ښاره ووتل او ښار ته نږدې د يوه غره په يو غار کې پټ شول او په خپلو کې يې يوتن وټاکه چې خپل حالت بدلوي او کله ناکله ښار ته ځي څو خپلې اړتياوې او ضرورتونه له بازاره واخلي اود ښار له حال احوال څخه هم ځان خبر کړي کوم کس چې د دوی له ډلې څخه د دې کار لپاره ټاکل شوی ؤ يوه ورځ يې خبر راوړ چې نن د حکومت جاسوسان په ښار کې زموږ پلټنه کوي او زموږ خپل او خپلوان دې ته اړ باسي چې زموږ پټ ځای هغوته وښيي، په همدې يادونه کې وو چې ناڅا په الهی قدرت پردوی د خوب غلبه راغله او پلټونکو چې هر څومره پلټنه وکړه د دوی پته يې ونه لګوله، ناهيلي شول او له پلټنې څخه لاس په سر شول باچا امر وکړ چې د سرپو(فلز) په تخته د دې ځوانانو نومونه د دوی د کيفيت او احوالو سره يو ځای وليکي او په خزانه کې يې وساتي تر څو راتلونکي نسلونه وپوهيږي چې څو تنه په حيرانوونکې توګه ورک شوي دي ښايې په راتلونکې کې له دوی څخه څه اثر ظاهر شي او کومې عجيبې پيښې ورځنې څرګندې شي.

دوی په لمريز حساب پوره درې سوه کاله په همغه غار کې ويده وو چې د سپوږمۍ په حساب نه کاله وربانديې زياتيږي ـ له يوې اوږدې مودې څخه وروسته راجګ شول او په خپلو کې يې يادونه وکړه چې موږ به څومره موده ويده شوي يو؟ څنو وويل چې يوه يا نيمه ورځ (يعنې ډير لږ) نورو وويل چې په دې هکله خبرې کول فايده نه لري الله پوهيږي چې موږ به څومره وخت ويده شوي وو ـ اوس غوره داده کار وکړو يو تن دې دغه روپۍ له ځانه سره واخلي او ښار ته دې لاړ شي اوله يوه دوکان څخه دې حلال او پاک خواړه راوړي، يو تن روپۍ واخستې، ښار ته ولاړ خو دغه ښار هر څه يې متغير او نوي ومونډل ـ ښاريانو چې کله هغه سکه وليده حيران شول چې د کوم باچا نوم په هغې ليکل شوی او دا به کوم وخت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو وپتیله چې دې سړي کوم ځای خزانه موندلې ده، پلټنې په دې هکله دوام وموند تردې چې پیښه د باچا حضورته ورسیده، باچا خیر شو او هغه پخوانی تخته چې د څو ځوانانو هویت او د دوی د ورکې تاریخ ورباندې لیکل شوی ؤ او ډیره زمانه ساتل شوې وه نو خپل حضور ته یې وغوښتل او پلټنه یې پیل کړه او بالآخره وپوهیده چې دا هماغه ورکه ډله ده. په هغه وخت کې په ښار کې د ﴿بعث بعد الموت﴾ په هکله بحثونه او مناظرې روانې وې ځینو ویل له مرګه وروسته څوک بیرته نه راژوندي کیږي، ځینو به ویل بعث یوازې روحاني وي نه جسماني، ځینو دواړه منل ـ د وخت باچا چې یو حق پرست او انصاف کوونکی سړی ؤ غوښتل یې چې کومه بیلګه له کومې لورې نه په دې هکله لاس ته راوړي تر څو د خلکو عقل یې په آسانی سره ومني نو الله تعالی دا بیلګه دوی ته راولیږله اودا کار ددې لامل شو چې د آخرت څخه انکار کوونکې هم د دې حیرانوونکې پیښې له لیدلو او اوریدلو وروسته د قیامت د ورځې په راتلو ایمان راوړ.

د آیتونو لنډ مفهوم

دواړه مبارک آیتونه د هغو ځوانانو په هکله دي چې د بشریت په تاریخ کې د اصحاب کهف په نامه مشهور دي، الله تعالی هغوی د بیلګې په توګه د ټولو مسلمانانو او په ځانګړې توګه د ځواني طبقې لپاره په خپل سپیڅلي کتاب کې ذکر کړي که چیرې تاسې غواړئ چې په خپل دین ټینګ واوسی، که غواړئ چې حق ته پر باطل ترجیح او غوره والی ورکړئ، که غواړئ د آخرت د لاس ته راوړلو لپاره د ظالمانو او متکبرانو له رټنې او تهدید څخه ونه ویریږئ نو په دې ډله پیاوړو ځوانانو پسې اقتداء وکړئ او پوه شئ چې د عالمیانو د خالق او پالونکي غیبي مرسته به ستاسو سره مل او ملګرې وي بلکې تاسوته به ډیرې لوېې ویاړنې در په برخه کړې لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ملګروته وربښل شوې وې.

له بلې خوا دا آیتونه اودا کیسه په ټولیزه توګه له مرګ وروسته د ژوندانه واقعي بیلګه وړاندې کوي، د روایتونو پر بنسټ په هغه زمانه کې چې دا پیښه رامنځ ته شوې وه وروسته له مرګه د بیا ژوندي کیدو پدیدې د آخرت څخه انکار کوونکې د شک او شبهې سره مخ کړې وو او یوه ډله خلک یا مطلقاً د ژوندي کیدو څخه منکروو یا یې د دې دعوه کوله چې یوازې روح ژوندی کیږي نه جسم، خو د اصحاب کهف په ویښیدلو سره وروسته له ۳۰۹ کلونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څخه دا شك او شبهه له منځه ولاړه او خلکو د سر په سترګو وليدل چي پرته له شکه الله تعالی کولای شي مړ بدن ته دويم ځلي روح وروبښي او په حرکت يې راولي.
دريم شی چي مبارك آيتونه ورته اشاره کوي دا دی چي د مومنانو لپاره هيڅکله له الله سره شريك راوړل د زغملو وړنه دی او واقعي مسلمان نشي کولای د مشرکانو سره هم نظره او هم عقيده واوسي، شرك کاملا باطل دی او په قرآني تعبير سره (شطط) دروغ، ظلم او له حق او حقيقت څخه لري ته ويل کيږي.

په قرآن کريم کي څو نور نمونه ځوانان

ابراهيم خليل الله عليه السلام

حضرت ابراهيم عليه السلام د الله پيغمبر ؤ چي د الله په لارکي د سترو ځان ښندنو په خاطر د خليل الله يعني د الله د ځانګړي دوست لقب ورکړل شو، هغه د ځوانی په منګ کي په بشپړي ميړاني سره داسي کارو ته وکړل، چي د نمونه(مثالي)ځوانانو په ډله کي شميرل کيږي. د اتلولی له کارونو څخه يې يو دا ؤ چي په کوڅه او بازار کي به د ظالم نمرود له ويري پرته ګرځيده او بتان چي د نمرود او نمروديانو معبودان وو هغه يې باطل او بې بنسټه بلل. او په دې يې هم بسنه ونکړه او کله چي يې مناسبه موقع وموندە، تبريي راواخست او د باطل پرستو يو يو بت يې مات او له منځه يوړ. هرکله چي د بتانو عبادت کوونکي د ظالم باچا په ملتيا راوګرځيدل له داسي عجيبه کار سره مخامخ شول چي هيڅکله يې په ذهن کي هم نه ؤ انځور شوی. کله يې چي د دې کار له کوونکي څخه پلټنه وکړه يوې ډلي وويل: ﴿سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ﴾ [الانبياء :٦٠] يعنی له يوه ځوان څخه چي ابراهيم نوميږي اوريدلي مو دي چي د دې بوتانو بدي يادوي نو دا لوی جرم او ګناه له ده څخه پرته بل چا نه ده کړي. د ابرهيم خليل اود نمرود د اور بليدنه مشهوره ده.
موخه دا ده څو وپوهيږو چي پاك قرآن هغه د نمونه ځوان په توګه يادوي ځکه چي هغه د باطل په ماتولو او ځپولو کي د ځوانانو لارښود او مقتدا دی.

اسماعيل ذبيح عليه السلام

دا د ابراهيم خليل زوی دی چي وروسته هغه هم پيغمبر شو، خو مخکي له پيغمبری څخه يې د تنکی ځوانی په منګ کي داسي لويه سربښندنه د الله حضورته وړاندي کړي ده چي د ذبيح

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله (د الله لپاره حلال شوي) لقب ورکړی شوی دی دا پيښبه داسې وه چې پلار يې په خوب کې وليدل چې يوازنی ګران زوی د قربانولو ځای ته وړي اود الله لپاره يې حلالوي. څرنګه چې د پيغمبر خوب حق دی، هغه بايد دا خوب عملي کړی وای، خو انديښنه دا وه چې آيا دا تنکی ځوان سرښندنې ته تيارېږي او يا د زور له مخې دې کار ته لاس واچوي، نو ځکه يې لومړی د ده سره د مشورې لپاره مسئله شريکه کړه. ابراهيم عليه السلام له داسې ځواب سره مخ شو چې د دې ځوان تر ټولو د لوړ ايماني قوت ښکارندوی ؤ. قرآنکريم له دې پيښې څخه داسې يادونه کوي ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ [الصفات: ۱۰۲]. **ژباړه :** کله چې هغه(اسماعيل عليه السلام) د هلوځلو(مرستې کولو) مرحلې ته ورسيده نو ابراهيم عليه السلام ورته وويل:زوی جانه، زه په خوب کې ګورم چې تا حلالوم، ته ووايه چې ستا نظر څه دی؟ زوی يې وويل : پلار جانه، څه چې درته حکم کيږي هغه وکړه. ان شاء الله ما به صابر ومومې.

همغه وه چې دا پاک فطرته ځوان تر هغه شيبې پورې چې چاړه يې پرمرۍ راښکل کېده د غره په څير مستحکم ولاړ و او نوره کيسه يې مشهوره ده. دلته موخه دا ده ترڅو وپوهيږو چې اسماعيل ذبيح الله د قرآني نمونه ځوانانو څخه هغه ځوان دی چې په صبر، زغم اود الله په عبادت او فرمان منلو کې د ټولو مقتدا او لاربنود دی.

يوسف عليه السلام

يوسف عليه السلام د يعقوب عليه السلام زوی اود اسحق عليه السلام لمسی اود ابراهيم عليه السلام کړوسی دی چې د پيغمبرۍ نعمت په مسلسله توګه د دې کورنۍ په برخه شوی دی. د حضرت يوسف د ځوانی د وخت کيسه چې الله تعالی ورته بې اندازې حسن او ښايست ورکړی ؤ په هغه اندازه زړه راښکونکې او له عبرته ډکه ده چې په قرآنکريم کې په احسن القصص يعنې بهترينه کيسه ياده شويده . د دې کيسې د تفصيل ځای دغه لنډ لوست نه دی يوازې بايد دومره وپوهيږو چې هغه د ځوانانو لپاره ډيره غوره بيلګه ده چې غوښتل يې خپل ځان د اخلاقي مفاسدو له لومو څخه وژغوري. هغه د خپلې ځوانۍ په ډيرو ښايسته ورځو کې ؤ او په ډير غوره ناز او نعمت کې يې ژوند کاوه او د هغه زمانې تر ټولو ښې او لوړې طبقې ښځې ورڅخه وغوښتل چې د زړه مرام يې پوره کړي، خو هغه د بند تنګه او تياره ګوښه په هغه ټولو نعمتونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوندونو غوره کړه او ويې فرمايل: ﴿ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ [يوسف: ۲۳] **ژباړه:** په الله له دي بدى نه پنا غواړم او بر سېره پر دي زما رب زه ډېر ښه ساتلى يم او ظالمان هېڅکله خلاصېدلى نشي.

که اوسني ځوانان په دې نيکه نمونه پسې اقتداء وکړي پرته له شکه الله تعالى به يې د دنيا او آخرت پايله داسې نيکه کړي او هغو ته به داسې عزت ورپه برخه کړي لکه څرنګه چې يې يوسف عليه السلام ته وربښلى ؤ.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوه ډلو وويشل شي او په خپلو کې دې د هغو حکمتونو او عبرتونو په هکله بحث او څېړنه وکړي کوم چې د اصحاب کهف له کيسې څخه څرګندېږي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتنيو آيتونو کې ځينې ګټې او لارښووني شته چې عبارت دي له:

- ❖ د کهف د کيسې په نازليدو سره د حضرت محمدﷺ د رسالت اثبات.
- ❖ د حق خبرې د څرګندولو غوره والى که څه هم په هغه کې د وژلو يا د وهلو او ټکولو او بندي کولو ويره وي.
- ❖ د توحيد د عقيدې او د سپيڅلې کلمې(لااله الاالله) د بيانولو ارزښت، لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ځوانانو ويله.
- ❖ له الله پرته د نورو مخلوقاتو د عبادت او لمانځنې بطلان او پر هغه د عقلي او نقلي دليل نشتوالى.
- ❖ د دين او عقيدې د ساتنې په خاطر د الله په لار کې د هجرت د فرضيت او ارزښت ثبوت.
- ❖ د ځوانى اود هغه د منګ ارزښت، څکه انسان په دې دوران کې لوى لوى کارونه په آسانى سره تر سره کولاى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د الله په غیبي مرستې سره د رښتینو مؤمنانو د برلاسۍ ثبوت، لکه څرنګه چې یې د اصحاب کهف ځوانانو ته په هدایت کې زیادت وکړ او د دوی زړونه یې ټینګ او ثابت کړل.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې وژباړئ:

{نَبَأَهُم} ، {بِالْحَقِّ }،{ فِتْيَةٌ }، {وَرَبَطْنَا} ،{شَطَطًا}.

۱- د کهف په مبارك سورت کې څو کیسو ته اشاره شوې ده؟

۲- د اصحاب کهف په کیسې پورې د اړوندو آیتونو د نازلیدو سبب څه ؤ؟

۳- د ربط قلوب لفظي معنا او مراد په ذکر شوي آیت کې بیان کړئ؟

۴- د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه بیان کړئ؟

۵- د اصحاب کهف د ویده کیدو موده څو کاله وه؟

۶- د دې لوست د آیتونو له ګټو او لارښوونو څخه څلور ګټې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په قرآن کریم کې د نمونه ځوانانو د سیرت نه په استفادې سره د (دځان، کورنۍ او ټولنې په اصلاح کې د ځوانانو ونډه)ترسرلیك لاندې یوه مقاله ولیکي، چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library